

قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌کان

ئه‌حمه‌د ديدات

وه‌رگيئرانى له ئينگليزييه‌وه
موحه‌مه‌د على سلمان

ناسنامه‌ی پەرتوك

- ❖ ناوی پەرتوك: قورئان موعجیزه‌ی موعجیزه‌كان
- ❖ بابەت: لێكۆڵینه‌وه‌ی ئایینی
- ❖ ناوی نووسەر: ئەحمەد دیدات
- ❖ ناوی وەرگیر: موحەمەد علی سلمان
- ❖ پێداچوونە‌وه و درشتنە‌وه: هەمانۆ ئەیوب هەورامی
- ❖ دیزاینی بەرگ: هۆمین عومەر
- ❖ دیزاینی ناوێ: هونەر عوسمان
- ❖ زنجیره: زنجیره‌ی هۆمین – ژماره ۹
- ❖ بەرههه‌ی ستافی دیدات: ژماره ۲
- ❖ کۆبەرهمه‌ی ئەحمەد دیدات: بەرههه‌ی ۲

له‌ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتیی کتێبخانه‌ گشتیه‌كان،

ژماره‌ی سپاردن () ی سالی ۲۰۲۱ ی پێدراوه

قال الله تعالى

{...وَدِّينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ...}

{(۳۳) التوبة}

خودای مه‌زن: ئایینیکی راستی (ئیسلام) ی
ره‌وانه کردوو؛ بۆ ئه‌وه‌ی به‌سه‌ر گشت
ئایینه‌کانی دیکه‌دا سه‌ری بخت.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) «بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً».

"صحيح، رواه البخاري"

ئەگەر تەنیا یەک ئایەتیش بێت؛ پێیان
بگەیه‌نن.

گوته‌ی زنجیره‌ی هۆمین

ستافی دیدات؛ یه‌کیکه له ماندوونه‌ناسترین و پر وزه‌ترینی ئه‌و ستافانه‌ی که له ئیستادا و له‌سه‌ر ئاستی تو‌ره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا چالاکییه‌کی بی‌وینه و جهر به‌زانه ده‌نوینن، ئامانجیان خزمه‌تیکی نه‌مره له‌پیناو ئایین و رۆله‌کانی نه‌ته‌وه‌که‌یاندا، به‌و نیازهی دووچاری لاریبونی ئه‌و ته‌وژمه‌ بی‌اوه‌پیه‌ نه‌بنه‌وه که نزیکي دوو سه‌ده‌یه شالاوی بۆ کوردستان هیناوه، له سۆنگه‌ی ئه‌م خه‌مخورییه‌شیانه‌وه ده‌ستیان داوه‌ته کاریکی پیروژ که بریتیه له وه‌رگێرانی به‌ره‌مه‌کانی بانگخوازی گیتی (شیخ ئه‌حمه‌د دیدات) که له‌سه‌ر ئاستی گیتی خاوه‌ن توانایه‌کی مه‌زن بووه بۆ هۆشیارکردنه‌وه‌ی مرو‌فایه‌تی؛ هه‌تاوه‌کوو تییان بگه‌یه‌نیت چلۆن (چۆن) هه‌ساره‌که‌مان پیوستیان به ئیسلامه بۆ پزگاربوونیان له کیشه و نه‌نگیه‌کانیان.

هه‌ر بۆیه وه‌کوو زنجیره‌ی هۆمین به‌ شانازییه‌وه ده‌ستمان دایه بره‌ودان به‌م پرۆژه‌یه؛ هه‌تاوه‌کوو له‌سه‌ر شیوازی په‌رتوک به‌ره‌مه‌کان بگه‌نه ده‌ستی خوینه‌ره ئازیزه‌کانمان.

پشتیوان به‌ خودا به‌ره‌مه‌کانی دیکه‌ی ئه‌حمه‌د دیدات له پرۆژه‌ی هاوبه‌شی ستافی دیدات و زنجیره‌ی هۆمینه‌وه؛ به‌ زمانیکی کورتی

قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌گان

په‌تی و پاراو پيش‌كەش به ئيوه‌ی خوشه‌ويست ده‌كه‌ين و
به‌هره‌ورتان ده‌كه‌ين له‌م رووناكيبه‌ی كه له به‌ته‌مه‌نيكي ريش
سپي ته‌نياوه ده‌رچوو.

هامنۆ ئه‌يووب هه‌ورامی
(٢٠٢١/٨/١٠) ی له‌دايكبوونی مه‌سيح
سلیمانی

پیش‌ه کی‌ی وەرگیز:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ • نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ • وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا
وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا • مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ • وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ
لَهُ • وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ • وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ • { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنْ إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ } • { يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ
بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا } • { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا * يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ
يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا } . أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ خَيْرَ الْكَلَامِ كَلَامُ اللَّهِ
تَعَالَى • وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ • وَشَرُّ الْأُمُورِ
مُحَدَّثَاتُهَا • وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ • وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ • وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

به ناوی ئه‌و خودایه‌ی که چهنده سوپاس و ستایشی بکه‌ین هه‌ر
که‌مه، هه‌تا چهنده باسی بکه‌ین هه‌رگیز ته‌واو نابیت، هه‌تا چهنده
وه‌سف و ستایشی په‌یامبه‌ره‌کانی بکه‌ین (علیهم‌الصلاة والسلام)
که هینده ئازاری سه‌ختیان چه‌شتووه له‌گه‌ل نه‌ته‌وه‌کانیان وینا
ناکریت، به‌تاییه‌ت په‌یامبه‌ری نووری چاومان؛ تاکه هیوای رۆژی
دواییمان موحه‌مه‌د (ﷺ)، به‌ ویستی خودا شاد ده‌بین به‌ دیداری،

ئینجا سوپاس بۆ قورئانه‌که‌ی که به‌هاری دلانه و نووری ده‌روون و ره‌وینه‌ره‌وه‌ی دلته‌نگی و لابه‌ری خه‌م و خه‌فه‌ته.
 ئایا په‌رچووی^۱ (موعجیزه‌ی) قورئان چییه؟ هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یه که ۱۴۴۲ ساله وهک خۆی ماوه‌ته‌وه؟ یاخود ئه‌وه‌ی که ئالنگاری بی‌اوه‌ران ده‌کات په‌رتوکیکی وه‌کوو ئه‌و بنووسن؟ یان بۆ پیاوێکی نه‌خوینده‌وار و فێرنه‌کراو هاتووه که وه‌های لی کردووه گشت شتیک له گشت بواریکا بزانیته؟ یاخود بۆ نه‌ته‌وه‌یه‌کی پێداگیر و هیچنه‌زان و بکوژ هات و وه‌های لێیان کرد میهره‌بان و دادپه‌روه‌ر بن و پاشان زانای تیادا هه‌لبکه‌وێت و ئاشتی بلاوی بکه‌نه‌وه به‌ناو نه‌ته‌وه‌کانی گیتیدا (جیهاندا).

ئایا هه‌ر ئه‌مه‌ بوو؟ بیگومان نه‌خێر! به‌لکوو تیگه‌یشتنێکی له‌م شیوه‌یه له‌ بیناگایی و نه‌زانی ئیمه‌یه، ئه‌وه‌ی قورئان که پێی به‌خشیوین؛ هیچ په‌رتوکیکی دیکه بۆی نه‌هیناوین. قورئان! ئازیزان؛ با جوان بیربکه‌ینه‌وه ئایا بۆ کێ دابه‌زی؟ بۆ نه‌خوینده‌واریک! موحه‌مه‌د (ﷺ) بۆ چ نه‌ته‌وه‌یه‌ک دابه‌زی؟ یه‌کیک له نه‌زانترینی نه‌ته‌وه‌کان! ئایا ده‌رئه‌نجامی نه‌خوینده‌واریه‌که بوو به چی؟ زیره‌کترین و کاریگه‌رترین و خوشه‌ویسترین که‌سی خودا و موس‌لمانان، نه‌وه‌ک ته‌نیا بۆ موس‌لمانان بیته؛ به‌لکوو ناموس‌لمانانیش سه‌رسام و ده‌سته‌وه‌ستان بوون به‌رامبه‌ر ئه‌و دانایی و ژیرییه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) که له‌و سه‌رده‌مه‌دا هه‌یبوو له بیاباندا. فره‌یی کات نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ش گه‌واهی بۆ ده‌ده‌ن و

۱ له‌ وێژه‌ی زمانی کوردیدا له‌ وشه‌ی په‌رجوو شیاوترمان به‌دی نه‌کرد به‌رامبه‌ر به‌ وشه‌ی موعجیزه له‌ زمانی عه‌ربیدا.

پیاوه‌ل‌دان و ستایشی ده‌کن، بۆ وینه‌یه‌هوودییه‌ک به‌ ناوی مایکل ئیچ هارت (Michael H. Hart) له‌ سالی ۱۹۷۸ی له‌ دایکبوونی مه‌سیح؛ له‌ کاتی نووسینی په‌رتوکیکیدا له‌ ژیر ناوینشانی (۱۰۰ کاریگه‌رت‌ترین که‌سه‌کانی میژوو – The ۱۰۰: A Ranking of the Most Influential Persons in History)، باسی موحه‌مه‌دی (ﷺ) له‌ یه‌که‌مه‌وه‌ داناوه‌، به‌ یه‌که‌مین و کاریگه‌رت‌ترین که‌سایه‌تی له‌ میژووی مرؤفایه‌تیدا باسی لیوه‌ ده‌کات، کاریگه‌رت‌ترین که‌سایه‌تی میژوو!

چه‌ندان نمونه‌ی دیکه‌ی جوان هه‌ن ده‌توانین باسیان بکه‌ین له‌ وه‌سف و ستایشی په‌یامبه‌رمان (ﷺ)، دکتوریکی دیکه‌ له‌ زانکوی فیه‌ننای نه‌مسا؛ له‌ به‌شی یاسا به‌ ناوی (د. شیرل) ده‌لیت: "مرؤفایه‌تی ده‌بی‌ت شانازی بکات به‌وه‌وه‌ که‌ پیاویکی وه‌ک موحه‌مه‌د (ﷺ) له‌ میژووی مرؤفایه‌تیدا هه‌لکه‌وتوه‌ و سه‌رسامین به‌وه‌ی که‌ موحه‌مه‌د (ﷺ) له‌ ناو خه‌لکه‌که‌یدا شه‌ریعه‌تیکی وه‌های به‌دییه‌نا و به‌ جوانترین شیوه‌ جیبه‌جیی کردوه‌، به‌لام ئیمه‌ی ئه‌ورووپیه‌کان له‌ پاش دوو هه‌زار سال؛ له‌وه‌موه‌وه‌له‌ بۆ پیشکه‌وتن له‌ بواری ته‌کنه‌لوژیا و په‌ره‌سه‌ندن، ده‌بی‌ت شانازی به‌وه‌ بکه‌ین گه‌ر وه‌ک ئه‌ومان لی بیت."

که‌سایه‌تییه‌کی دیکه‌ به‌ ناوی ئیدموند بو‌رک (Edmund Burke) له‌ په‌رتوکه‌که‌یدا به‌ ناوی (ئیسلام و میژووی گیتی)^۲ ده‌لیت: "یاسای موحه‌مه‌د (ﷺ) به‌ به‌هیزترین سیسته‌می یاسایی داپ‌ژراو داده‌ندریت، به‌ مه‌زنترین شیوازی زانستی داندراوه‌؛ سه‌ره‌رای

^۲ Islam and World History: The Ventures of Marshall Hodgson (another book of the same author is: Islam, Politics, and Social Movements)

ئەوێ که به پووناکترین سیستەم دادەندریت که ژیاڤی خەلک پووناک دەکاتەو، بۆیە مەوفایه‌تی هەرگیز شتی وەهای به خۆیەو نەدیو!

نەیارانی ئیسلامیش گەواهی ئەوێ بۆ دەدەن که سیستەمی موحەمەد (ﷺ) که ئیسلامە سیستەمیکی پاک و پووناکە. ئەو نەتەو نەزانەکه بوو به چی؟ باشتەری و باشتەری نەتەو! لێردا پرسیاریک دیتە پیشەو؛ باشە بۆ خودای گەورە قورئانی بۆ که سێکی نەخویندەوار نارد؟ یاخود بۆچی بۆ نەتەوێکی دیکە نەنارد؟

سەیر بکه، گەر خودای گەورە قورئانی پیرۆزی بۆ گریکیه‌کان (یۆنانییه‌کان) ناردبا؛ دەمانگوت شتیکی ئەوێ نەدەندە مەزن نییه، ئەوێ تا فەیلەسووفانی مەزنی وەکوو: (سقراط، ئەرسطۆ، پلاتۆن - ئەفلاتوون-) بیان هەیه و ولاتی گریک به خاکی فەیلەسووفان دادەندریت.

ئەوێ ئەگەر خودای بالادەست قورئانی بۆ فەلەستین ناردبا؛ ئەو دەمانگوت شتیکی گرینگ و نویی نەهیناوه؛ ئەوێ خاکی پەيامبەرانه که: (داوود و موسا و عیسا و گشت پەيامبەرانی نەوێ ئیسرائیل تیایدا ژیاون - دروودی خودایان لێ بیت-) هەر بۆیە شتیکی نویی نەهیناوه.

ئەوێ ئەگەر له ئێرانەو بهاتبایه؛ دەمانگوت ئەوێ تا زەرەدەشت و مانی و مەزدهک و هاوشیوێکانی له‌ویدا بوونیان هەبوو. به هەمان شیوێ له چین بهاتبایه؛ دەمانگوت ئەوێ کۆنفوشیۆس و لاوتزی له‌وێ بوون. ئەوێ ئەگەر له نیپال و هیندستان بووایه؛

دهمانگوت ئه‌وه بوودا و دهیانی وهک بوودای تیا‌دا هه‌لکه‌وتوون و شتیکی زۆر کاریگەر و نوێ نییه!

بۆ له‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌ب هات؟ ئه‌مه‌ گه‌وه‌ری باس و وه‌لامه‌که‌یه! به‌ سرووش له‌ شوینیکه‌وه‌ هات که زاده‌ی هزری مرو‌ف و فه‌یله‌سووف و دانایانی تیا‌دا هه‌لنه‌که‌وتوو! ئاخر ئه‌مه‌یه‌ په‌رجوو، خودای گه‌وره‌ کۆتا په‌یامبه‌ری بۆیان نارد و هه‌ر ئه‌ویش شیوه‌ ژیا‌نیکی پیکخوا و سیسته‌می ئابووری و کومه‌لایه‌تی و پامیاری بی‌هاوتای بۆیان دامه‌زراند. ئه‌گه‌ر چی به‌ سه‌رده‌می نه‌زانیندا تیپه‌رین؛ به‌لام پاشان به‌ شیوه‌یه‌کی وه‌ها گۆرانکاریان له‌ خۆیان کرد که دوو ئیمپراتۆرییه‌تی وه‌کوو پۆمانی بیزه‌نتی و ساسانی فارسی لیان بترسن!

له‌ پاش ئه‌و هه‌موو سه‌رکه‌وته‌ می‌ژووییه‌ی که ئه‌نجامیاندا، په‌یامبه‌ر موحه‌مه‌د (ﷺ) ر‌ی‌بازیکی تۆکه‌می له‌ پاش خۆی به‌جی ه‌یشت که هه‌تاوه‌کوو له‌ ژیا‌ندا ببین؛ له‌گه‌لماندا ده‌مینیته‌وه، ئه‌ویش (قورئانی پیرۆز) ه‌ که په‌رجووی په‌رجووه‌کانه (موعجیزه‌ی موعجیزه‌کانه)، له‌گه‌ل فه‌رمووده‌کانی په‌یامبه‌ری خودا (ﷺ). به‌پاستی ئه‌وه‌ جیگه‌ی تیرامانه، له‌ پاش ئه‌م هه‌موو ئایه‌ت و په‌رجووانه‌ی خودای بی‌هاوتا ده‌فه‌رموویت: "قورئانه‌که‌م ه‌یچ خوارو‌خ‌چی تیا‌دا نییه، ئه‌گه‌ر لی‌شی به‌گومانن؛ ئه‌وا ک‌ی له‌ توانیدا هه‌یه‌ با شتیکی وه‌کوو قورئانمان بۆ به‌ی‌نیت هه‌تا ئه‌گه‌ر یه‌ک ئایه‌تیش بی‌ت، که ئیستاشی له‌گه‌لدا بی‌ت نه‌یا‌نتوانیوه‌ شتیکی وه‌ها به‌ی‌نن، وه‌ ناشتوانن به‌ی‌نن." که‌واته‌ ئیستا زانیت په‌رجووه‌که‌ی چییه‌؟! فه‌رمایشی خودایه‌؛ قورئانی به‌رز و به‌پ‌یز و به‌چی‌ز خۆی

په‌رجووه، سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش قورئان له‌گه‌ل گشت كه‌س و كات و شوئینێك ده‌گونجیت، خاوه‌نی ه‌زریکی ناوازه‌یه كه‌ هه‌ریه‌ك له‌ سیکولاریزم و مه‌سیحی و یه‌هودی و بیروپا جودا جوداكان به‌ بیئایینه‌کانیشه‌وه په‌سه‌ند ده‌كات و لییان ناترسیت، له‌ کاتێکدا گشتیان ترسیان لێی هه‌یه و دژایه‌تی ده‌کن. بۆیه ١٤٤٢ ساڵه ئیسلام وه‌کوو شیریک له‌ مه‌یدانه‌که‌یدا ماوه‌ته‌وه، به‌بێ ئه‌وه‌ی پاشه‌کشه‌ بکات؛ هه‌ر به‌ره‌وپیش ده‌چیت.

بۆیه ئازیزان؛ گه‌ر كه‌سیك هات ره‌خنه‌ی له‌ ئیسلام گرت به‌ شتیکی بچووک، ئه‌وا بزانی ئه‌وه خالی هی‌ز و خو‌پاگری ئیسلامه‌! بۆ وینه‌:

ئه‌گه‌ر تۆ ته‌لاریکت هه‌بی‌ت و كه‌سیك سه‌یریکی كرد و به‌ناویدا سووراپه‌وه و گشت سووچیکی ته‌لاره‌كه نه‌هۆم به‌ نه‌هۆم گه‌را و هه‌یج هه‌له‌ و كه‌موکورتیه‌کی دیاری تیا‌دا نه‌بینیه‌وه، له‌ کۆتاییدا گه‌یشه‌ شوئینێك كه‌ شووشه‌ی په‌نجه‌ره‌یه‌ك شكاهه‌؛ ده‌ست ده‌كات به‌ ره‌خنه‌ و لۆمه‌کاری، گه‌ر بلێن چی بووه قوربان؟ له‌ وه‌لامدا ده‌لیت ئه‌وه‌تا جامێك شكاهه‌! چلۆن ده‌بی‌ت جامی په‌نجه‌ره‌یه‌ك بشکیت؟

ئه‌وه بزانه ئه‌وه هی‌ز و پر جوانی ته‌لاره‌که‌یه كه ئه‌م ره‌خنه‌گره گشت ته‌لاره‌که گه‌را؛ نه‌یتوانی شتیکی وه‌ها بدۆزیته‌وه كه‌ شایه‌نی ره‌خنه‌گرتن بی‌ت، به‌لکوو دیت ره‌خنه له‌ په‌نجه‌ره‌یه‌ك ده‌گری‌ت كه له‌لایه‌ن كه‌سیکه‌وه شكاهه‌، له‌ بنه‌ره‌تدا رێك و به‌بێ خه‌وش بووه. به‌هه‌مان شیوه‌ش كه‌ به‌یانی موس‌لمانێك کاریکی نا‌رێك ده‌كات، ئه‌وه ئه‌و ئیسلامی ناشرین کردووه. به‌ ده‌ربڕینیکی دیکه

په‌نجه‌ره‌كه‌ی شكاندوو؛ ئيسلام خوی ناشرين نييه، قورئان خوی كه‌موكورتی نييه؛ ئەمه ئيمه‌ين كه نه‌نگيه‌ك ئەنجام ده‌دين و ئەو به‌هه‌له‌ له‌ قورئان گه‌يشتوو، به‌هه‌له‌ واتای ده‌كات، به‌هه‌له‌ ليكي ده‌داته‌وه، به‌هه‌له‌ ده‌خوينته‌وه، به‌هه‌له‌ ده‌يگه‌يه‌نيت و جيبه‌جيبی ده‌كات، كه‌واته ئەوه واتای ئەوه نييه ته‌لاره‌كه نه‌نگی هه‌يه؛ به‌لكوو واتای ئەوه‌يه ته‌لاره‌كه بيۆينه‌يه.

بۆيه شيخ ئەحمەد دیدات ناو‌نیشانی په‌رتو‌كه‌كه‌ی گه‌ليک جوان دا‌رشتوو: (قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌گان) گه‌ر به‌ جوانی ورد ببينه‌وه له‌ قورئان؛ ئەوا سه‌رنج‌راکيش ده‌رده‌كه‌ويت كه‌ پره‌ له‌ دانایی. به‌ گوته‌يه‌کی ئەحمەد دیدات کوتای به‌ پيشه‌کيه‌كه‌ ده‌هينم كه‌ ده‌فه‌رمو‌ويت: "سویند به‌ خودا شه‌رمه‌ بو ئيمه‌ی موسلمان، چه‌کيکمان پييه ١٤٤٠ ساله له‌ په‌يامبه‌ره‌كه‌مانه‌وه (ﷺ) بۆمان ماوه‌ته‌وه كه‌ به‌هيزترين چه‌ک و پر داناييترين چه‌که كه‌ قورئانه، کاری پي ناکه‌ين؛ خه‌لکی پي بانگ ناکه‌ين بو ئيسلام كه‌ جوانترين گفتوگو و شیرينترين باسی تيا‌دايه، له‌ خوشه‌ويستترين كه‌سانی خودا كه‌ په‌يامبه‌رانن (دروودی خودای لی بيت) بۆمان ماوه‌ته‌وه، بۆمان باس ده‌كات كه‌ هونه‌ری بانگه‌يشتکردنی نه‌ته‌وه‌کانيان چلۆن بووه بو يه‌کتاپه‌رستی خودا، له‌ کاتيکدا له‌ ده‌ورووبه‌رمان پرڼ له‌و جوړه‌كه‌سانه‌ كه‌ پيويستيان به‌ رينيشاندان هه‌يه بو ناسيني خودا و گوپرايه‌لی کردنی فه‌رمانه‌کانی؛ هه‌روه‌ها هه‌ول ناده‌ين پرزگاريان بکه‌ين له‌ ناگری دۆزه‌خ!

خودا ده‌فه‌رموویت: {ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ} (النحل ١٢٥)

به ژیرانه و نه‌رم و گوته‌ی خو‌ش و دانایی و ئاموژگاری شیرین و جوان، خه‌لک بو‌ ریگای په‌روه‌ردگارت بانگ بکه و قورئانیان له‌لا ئاشنا بکه، وه به چاکترین و باشت‌ترین شیوه‌ گفتوگو‌یان له‌گه‌لدا بکه، به‌لگه‌ی جوان و به‌هیزیان بو‌ به‌ینه‌وه و به‌پاستی په‌روه‌ردگاریشت باشت‌ر به‌ باری ئه‌وان ده‌زانی‌ت که له‌ پ‌یی ئه‌و لایانداوه و زان‌تریشه به‌ باری ئه‌و که‌سانه‌ی ر‌ینیش‌اندراون و له‌سه‌ر پ‌یی راستن.

بو‌یه شه‌رمه بو‌ ئ‌یمه‌ی موسلمان؛ ئ‌یمه ئ‌ایینیکی راستمان پییه له‌سه‌ر ریگایه‌کی راستین، که‌چی مردووی‌ن له‌سه‌ر ئه‌م ریگا راسته، ئه‌وان له‌سه‌ر ریگایه‌کی هه‌له‌ن، که‌چی زیندوون له‌سه‌ر ئه‌و ریگا خواروخینچه.

خودای په‌روه‌رین ر‌ینوینی ئ‌یمه و ئه‌وانیش بکات "ئ‌امین".

موحه‌مه‌د عه‌لی سه‌لمان

١٤٤٢/٥/١٦ ی کۆچی

٢٠٢٠-١٢-٣١ ی زاینی

كورتە باسپك له مه‌ر ژيوای شپځ ئەحمەد دیدات

(خودا لپی خوش بی‌ت)

ناوی (ئەحمەدی کورپی حوسینی دیدات)ـه، له (١٩١٨/٧/١)ی له‌دایکبوونی مه‌سیح له شاری (تادکیشنار)ی ویلایه‌تی سواراتی هیندی له بنه‌ماله‌یه‌کی هه‌ژار و که‌مده‌رامه‌ت له‌دایک بووه، پاشان باوکی کۆچی کرد بۆ باشووری ئەفه‌ریقا له‌ ماوه‌یه‌کی که‌م پاش له‌دایکبوونی. کاتیک ته‌مه‌نی گه‌یشته نۆ سالی؛ دایکی کۆچی دوایی کرد، پاشان چووه‌ته قوتابخانه؛ له ته‌مه‌نی ده‌ سالی‌دا هه‌تاکوو پۆلی شه‌شه‌می سه‌ره‌تایی ته‌واو کرد، به‌لام که‌مده‌رامه‌تی و هه‌ژاری خه‌زانه‌که‌ی فشاریکی فره‌ی خسته‌ سه‌ر و نه‌یتوانی به‌ پیکوپیکی بواری خویندنی ته‌واو بکات، پاشان ده‌ستی کرد به‌ کارکردن. له سالی ١٩٣٤ی له‌دایکبوونی مه‌سیحه‌وه؛ خه‌ریکی فره‌شیاری بوو له دووکانیک، پاشان بوو به‌ شه‌وفیری ئۆتۆمۆبیلی باره‌ه‌لگر له کارگه‌یه‌کی که‌لوپه‌لی ناوماڵ، پاشان وه‌کوو نووسه‌ر له هه‌مان کارگه دامه‌زرا، به‌ هۆی لیه‌تاتوویی و جوامیری خۆیه‌وه پله‌ی به‌رز بوویه‌وه هه‌تا گه‌یشته لێپرسراوی گشتی کارگه‌که؛ واته پله‌ی به‌ریوبه‌ری وه‌رگرت. له سالی ١٩٤٩ـدا چووه‌ته (پاکستان)، بۆ ماوه‌یه‌ک خه‌ریکی ریک‌خستنی کارگه‌ی چنن بوو، پاش ٣٣ جار هه‌ول‌دان و داواکردن بۆ پرۆسه‌ی هاوسه‌رگیری؛ دواتر بۆی ریک‌که‌وت که ژنیک به‌ ناوی "حه‌وا حسین" بخوازی‌ت که دوو کور و کچیکی لێ بوو به‌ ناوه‌کانی: (ئیه‌راهم، روقیه، یوسف). شپځ دیدات سه‌باره‌ت به‌ ریزگرتن له‌ هاوسه‌ره‌که‌ی و خۆشویستنی منداڵه‌کانی ده‌یفه‌رموو: "هه‌ر پوژنیک دایکتان له ژياندا بی‌ت؛

له‌گه‌لماندا بێت، ئه‌و پۆژه پۆژی خۆشی و جه‌ژنمانه‌. "ئه‌وه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که به‌ هاوسهره‌که‌ی ده‌فه‌رموو: "دایکی دایکان."

له‌ سه‌ره‌تای په‌نجاکاندا یه‌که‌م نووسراوی خۆی بلاو کرده‌وه‌ له‌ژێر ناوێشانی: (په‌رتوکی پیروژ چی گوتوو ده‌رباره‌ی په‌یامبه‌ری ئیسلام؟)^۲ پاش ئه‌م په‌رتوکه‌؛ به‌ناوبانگترین نووسراوی خۆی بلاو کرده‌وه‌ له‌ژێر ناوێشانی (ئایا په‌رتوکی پیروژ گوتی خودایه‌؟)^۳ له‌ ساڵی ۱۹۵۹دا؛ ئه‌حمد دیدات ده‌ستی له‌ کارکردن کیشایه‌وه‌؛ به‌ مه‌به‌ستی بانگخوازی ئایینی ئیسلام، ئه‌وه‌ بوو له‌و ماوه‌یه‌دا بانگه‌شه‌ی گفتوگۆی ده‌کرد و داوای پووبه‌پووبوونه‌وه‌ی ده‌کرد بۆ پیشاندانی راستی و پووجه‌لکردنه‌وه‌ی گومانه‌کان، له‌گه‌ڵ ئه‌و گومراپوونه‌ی به‌ ناوی په‌رتوکه‌ ئاسمانیه‌کان که‌ خه‌لک دوایکه‌وتوون و بوونه‌ته‌ چه‌واشه‌کاری و ونکردنی راستیه‌کان. له‌و ماوه‌یه‌دا چه‌نده‌ها کۆپی تایبه‌ت و گشتی گیرا و له‌گه‌ڵ گه‌وره‌ پیاوانی مه‌سیحی دیبه‌یتی ئه‌نجام ده‌دا، له‌ نموونه‌یان وه‌کوو: (کلارک فلۆید، جیمی سواگارت "به‌ناوبانگترین قه‌شه‌ی ئه‌و ده‌می ئه‌مریکا بوو"، ئه‌نیس شروش "مه‌سیحیه‌کی عه‌ره‌ب" و ...ه‌تد).

ئه‌حمد دیدات هه‌ستا به‌ دامه‌زراندنی په‌یمانگایه‌کی تایبه‌ت به‌ ناوی (ئاشتی بۆ ده‌رکردنی بانگه‌واز و بانگه‌شه‌ی راستیه‌کان)، ئه‌حمه‌د دیدات توانیویه‌تی زیاتر له‌ بیست په‌رتوک بنووسیت و له‌ چاپیان

۲ What the Bible Says About Muhammad

به‌ ویست و و پالپشتی خودا (ستافی دیدات) ئه‌مه‌شیان وه‌رده‌گیریت بۆ سه‌ر زمانی کوردی.

۳ Is The Bible God's word?

الحمد لله ئه‌وه‌ش وه‌رگیردراوه‌ و له‌ژێر چاپدایه‌

بدات که ئەمڕۆ بە ملیۆنەها خەڵک لیکۆلینەوه لەسەر پەرتوکه‌کانی ده‌که‌ن و کاریگه‌ریه‌کی فره‌ی له‌سەر موس‌لمانان داناوه‌؛ که‌ خۆم یه‌کیکم له‌وانه‌ی ئەزموونم کردوون، هه‌روه‌ها سوود له‌ کۆر و گوتووێژه‌کانیشی وه‌رده‌گیریت. له‌سەر ئەم کاره‌ جوامی‌زی و ماندوونه‌ناسانه‌ی شیخ ئەحمه‌د دیدات، توانی خه‌لاتی (پاشا فه‌یسه‌لی گیتی) ° به‌ده‌ست به‌یئیت له‌ سا‌لی ١٩٨٦دا.

توانا‌کانی ئەحمه‌د دیدات گه‌لیک سه‌رسو‌په‌ینه‌ر بوون، به‌ جو‌ریک له‌ سه‌رده‌می ئەوه‌دا که‌سی وه‌کوو ئەوی تیا‌دا هه‌لنه‌که‌تووه‌، بۆ نموونه‌: له‌ باره‌ی په‌یمانی دیرین و نو‌یوه‌؛ گشتیانی له‌به‌ر بوو که‌ ده‌کاته ٦٦ پەرتوک، بر‌گه‌ به‌ بر‌گه‌، هه‌روه‌ها گشت قورئانی پیرۆزیشی له‌به‌ر بوو؛ سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که‌ عه‌ره‌بیشی به‌ باشی نه‌ده‌زانی! که‌ ده‌چووه‌ هه‌ر ولاتی‌ک؛ ئالنگاری قه‌شه‌کانی ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: "با گفتوگو بکه‌ین"، هه‌ر کاتی‌ک له‌گه‌ل قه‌شه‌یه‌کدا ده‌که‌وتنه‌ گفتوگو؛ ئەوه‌ی ئەحمه‌د دیدات له‌ باره‌ی پەرتوکه‌که‌ی ئەوانه‌وه‌ ده‌یزانی، قه‌شه‌که‌ به‌ شیوه‌ی ئەم نه‌یده‌زانی! ده‌چووه‌ هه‌ر ولاتی‌ک؛ بانگه‌یشتی قه‌شه‌یه‌کی ده‌کرد بۆ ئەوه‌ی گفتوگو له‌سه‌ر بابه‌تیکی دیاریکراو بکه‌ن، وه‌ک "ئایا عیسا خودایه‌؟" یاخود ئایا "پەرتوکی پیرۆز گوته‌ی خودایه‌؟"

پاک و بی‌گه‌ردی بۆ خودا؛ جا‌ریک نه‌ماندی ئەم شیخ دیداته‌ بیرو‌رای خۆی و ئایینه‌که‌ی سه‌رنه‌خات به‌سه‌ر لایه‌نی به‌رامبه‌ردا! وه‌ گشت جا‌ریک سه‌رکه‌وتووانه‌ ئەنجامی ده‌دا. بی‌گومان به‌ یارمه‌تی خودای گه‌وره‌؛ چونکه‌ دیدات مه‌به‌ست و نییه‌تی پاک بوو

° The King Faisal International Prize in the Service of Islam

و ئه‌مه‌ی بۆ سه‌رخستنی ئیسلام ده‌کرد، نه‌ک بۆ لاف و گه‌زاف و ناوبانگ بی‌ت. به‌هره و تواناکانی شیخ دیدات فره فراوان بوون له‌ بواره جودا جوداكاندا، بۆ نمونه له‌ باره‌ی ده‌ربهرین و ره‌وانیژیدا؛ (هیندی، ئه‌فریقی، ئۆردوویی، زوولوویی، ئینگلیزی، که‌میک عه‌ره‌بی، که‌میک گریکی، که‌میک عیبری) ده‌زانی، له‌ پاش خوشی خه‌لکیکی فره‌ی هۆشیار کرده‌وه و چه‌ندین قوتابی پی‌گه‌یاند.

به‌لام له‌ سالێ ۱۹۹۶دا؛ شیخ ئه‌حمه‌د دیدات دووچاری نه‌خوشی (شه‌له‌ل) هات له‌ ته‌واوی ئه‌ندامه‌کانیدا ته‌نیا می‌شکی نه‌بی‌ت، له‌و ده‌مه‌وه ئیدی شیخ که‌وته نیو جیگا و نه‌یتوانی که‌ به‌رده‌وام بی‌ت به‌و بانگه‌وازه‌ ماندوونه‌ناسییه‌ی که‌ له‌ پێگای سه‌رخستنی گوته‌ی راستی و ئایینی ئیسلامی پیرۆزدا ده‌یکرد. پاش ئه‌وه‌ی که‌ له‌ ئوسترالیا گه‌ڕایه‌وه؛ به‌رده‌وام هه‌ولی ئه‌وه‌ی ده‌دا که‌ وه‌لامی ئه‌و نامانه‌ بداته‌وه که‌ پۆژانه‌ بۆی هاتبوو، ژماره‌یان ده‌گه‌یشه‌ ۵۰۰ نامه و چه‌نده‌ها ته‌له‌فۆن که‌ بۆی ده‌کرا، هه‌روه‌ها (فاکس) که‌ بۆی ده‌هات چ له‌ پێی ته‌له‌فۆنه‌وه یاخود ئه‌نته‌رنیته‌وه. شیخ ئه‌حمه‌د دیدات به‌ شیوه‌یه‌کی گه‌لیک جوان له‌گه‌ڵ خێزانه‌که‌یدا ده‌یاننتوانی وه‌لامی ئه‌و نامه و پرسیاره‌ نووسراوانه‌ بدنه‌وه که‌ بۆیان ده‌نارد؛ به‌ شیوه‌یه‌ک که‌ زمانیکی تایبه‌تیان هه‌بوو بۆ وه‌لامدانه‌وه‌یان. وه‌ له‌و ده‌مه‌ی که‌ دووچاری شه‌له‌ل هات؛ خێزانه‌که‌ی خاتوو (حه‌وا)، زۆر خزمه‌تی ده‌کرد و به‌ ده‌ورپشتیدا ده‌هات، هه‌تاوه‌کوو ئه‌و ده‌مه‌ی که‌ مائاواوی یه‌کجاری کرد و گیتی به‌جی هه‌شت، به‌لام پێش کۆچی دوا‌ی کردنی، شیخ ئه‌حمه‌د

ديدات نيژدرا بۆ سعوديه به مه‌به‌ستی چاره‌سهرکردن، وه بۆ ماوه‌يه‌ک چاره‌سهر کرا؛ پاشان گه‌رايه‌وه بۆ باشووری ئه‌فه‌ريقا. بۆ دوا جار ههر له‌وئ؛ له‌ ته‌مه‌نی ۸۷ ساڵیدا مائاواي له‌ ژيان کرد و له‌ ماله‌که‌ی خوئ؛ له‌ ناوچه‌ی (فيرولام) له‌ هه‌ريمی (کوازولوناتال) نيژرا.

(شيخ ئه‌حمه‌د ديدات) بووه به‌لگه‌يه‌کی هه‌تا هه‌تايی بۆ پووچه‌لکردنه‌وه و به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی هه‌زی سه‌ره‌کیی نه‌سپانيه‌گان (مه‌سيحيه‌گان)؛ ئه‌وانه‌ی ده‌لین عيسا خودايه و کوپی خودايه. هيووا خوازم له‌ نزای خير بييه‌شی نه‌که‌ن.

ناموسلّمانیک ددان به په‌رجووی قورئاندا ده‌نیت، ده‌لّیت: قورئان
وه‌کوو په‌رتوکیکی ده‌رئاسای ږوون و پاک و داناییه و په‌رتوکی
ږاستییه، په‌رتوکی په‌رجووه، له‌لایه‌ن یه‌زدانی پاکه‌وه بو موحه‌مه‌د
(ﷺ) هاتووه، وه له‌لایه‌ن موحه‌مه‌دیشه‌وه (ﷺ) بو گشت مروّقایه‌تی،
ئه‌م په‌رتوکه‌ش له‌سه‌ر په‌رجوو وه‌ستاوه، بیگومان له‌سه‌ر په‌رجوو
وه‌ستاوه!

بوسوویږد سمیث ریگنالد

نووسه‌ری به‌ناوبانگی به‌ږیتانی

Reginald Bosworth Smith (۱۸۳۹ - ۱۹۰۸)

به‌شی یه‌که‌م مه‌زنترین په‌رجووی قورئان "ئالنگارییه‌کی قورئان بۆ مرۆف و په‌ری"

{قُلْ لَّيْنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُوْنَ
بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِِرًا (٨٨)} {الإسراء
قورئان ئالنگاری مرۆف و په‌رییه‌کان ده‌کات "ئهی موحه‌مه‌د (ﷺ)"
پێیان ب‌ه‌رموو: ئه‌گه‌ر گشت ئاده‌میزاد و گۆی زه‌وی جه‌م
ببنه‌وه (هه‌ولێکی بیوچان ب‌ده‌ن) بۆ ئه‌وه‌ی قورئانیکی وه‌کوو ئه‌مه
دابێنن؛ ئه‌وا ناتوانن کاری وه‌ها بکه‌ن و له‌ وێنه‌ی به‌یئن، ئه‌گه‌ر چی
گشت لایه‌کیان ببنه‌ یارمه‌تیده‌ری یه‌کدی.

"What is a Miracle?" په‌رجوو (موعجيزه) چیه‌؟

به‌ پێویستی ده‌زانم که‌ پوونی بکه‌ینه‌وه‌ بۆتان؛ ئاخۆ مه‌به‌ستمان
چییه‌ له‌ په‌رجوو! بۆیه‌ چه‌ند پێناسه‌یه‌کی ده‌خه‌ینه‌ ڤوو:
یه‌که‌م: په‌رجوو (ده‌رئاسا)؛ ڤووداوێکه‌ له‌ ده‌ره‌وی یاسای سروشت
به‌دیار ده‌که‌وێت به‌ شیوه‌یه‌کی گیانی و نادیار، یاخود کردارێکه‌
له‌لایه‌ن خودای کارزان.
دووهم: په‌رجوو (سه‌رسووڤمان بوون)؛ که‌سیک شتیک یاخود
ڤووداوێک که‌ سه‌رسام یان دۆشداماوی بکات.

سَيِّهَم: پهرجوو (له توانا به‌دهر)؛ كرداريكه به‌دهره له توانای مروّف، به‌دهره له هَيّزى مروّف و مه‌حال بوونه. ئەمه شتيكى ژيريبيژيه كه مه‌زنتر له مه‌حال بوونی هه‌بيّت، مه‌زنتر له پهرجوو. بۆ نموونه:

گهر كه‌سيك به به‌رچاوماندا مرد و كوتايى به ژيانى هات و پزيشكيك رايگه‌ياند به ته‌واوى كه‌سه‌كه كوتايى پى هاتوه، وه پاشان به شيويه‌كى نه‌زاندرائى؛ ياخود به هوى كاريگه‌رى پارانه‌وه‌ى پياوچاكيك، لاشه‌ى مردووه‌كه زيندوو ببיתהوه و گيانى به به‌ردا بكرיתהوه؛ ئەوه بۆ هه‌مووان كاريكى سه‌رسامكه‌ره كه مردوويه‌ك دووباره زيندوو ببיתהوه و بتوانيت به ريگادا هاتوچۆ بكات! به دلنياهيه‌وه ده‌لئين كه ئەمه پهرجووه. به‌لام ئەگه‌ر زيندوو بوونه‌وه‌ى مردوويه‌ك ببينن؛ پاش ئەوه‌ى زانيمان ئەم كه‌سه (سى رۆژ) مردووه و له شويى تاييه‌ت به مردوو مابיתהوه، گشتمان ده‌ينرخيئين به مه‌زنتر له پهرجوو. ئەه‌ى ئەگه‌ر مردوويه‌ك له گۆر هه‌ستايه‌وه پاش نزىكى (ده‌ سال ياخود سه‌د سال!) له كاتيكداه‌شى شىي بووه‌ته‌وه و بووه‌ته‌وه به خۆل، ئا ئەمه‌يان شايسته‌ى مه‌زنترين پهرجووه!

ره‌وشته‌ باوه‌كان

مروّقايه‌تى گه‌ليك ره‌وشتى ليكچوويان هه‌بووه هه‌ر له دي‌رينه‌وه، ئەو ده‌مه‌ش كه رينمايه‌كانى خوداى گه‌وره ده‌ركه‌وت بۆ راستكردنه‌وه‌ى هه‌نگاوه‌كانيان بۆ لاي خواست و پلانه‌كانى خوداى گه‌وره، ئەوان داواى به‌لگه‌ى گه‌ليك به‌هيزيان ده‌كرد له پياوانى

خودا (په‌يامبه‌ران دروودی خودايان لى بيت): له برى ئه‌وه‌ی په‌يامه‌کان وه‌کوو خوى پر له به‌هاوه وه‌رى بگرن. بۆ نمونه: کاتيک گه‌وره‌مان عيسای مه‌سيح (ﷺ) ده‌ستى به بانگه‌واز کرد له ناو خه‌لکه‌که‌ی (به‌نى ئيسرائيل) بۆ چاک کردنه‌وه‌ی شي‌وازی ژيانيان و دوور که‌وته‌وه له ياسادانان، وه تيگه‌يش‌تنيکی جوان له گيانى ياساکان و راست و دروستى راسپارده‌کانى خودا، به‌لام خه‌لکه‌که‌ی داواى په‌رجوويان له په‌يامبه‌رعيسا (ﷺ) کرد بۆ ئه‌وه‌ی راستيه‌تى خوى دهر‌بخات. وه‌ک تۆمار کراوه له په‌راوى پيروزی مه‌سيحيه‌کان؛ باسى په‌رچووى په‌يامبه‌ر يونس (ﷺ) ده‌کات:

[ئینجا هه‌ندیک مامۆستای ته‌ورات و فه‌ريسى وه‌لاميان دايه‌وه و گوتيان: "مامۆستا؛ ده‌مانه‌وي‌ت نيشانه‌يه‌کت لى ببينين، په‌رجوويه‌کت لى ببينين." که‌چى وه‌لامى دانه‌وه: "ئه‌وه‌يه‌کى به‌دکار و داوینپيس داواى په‌رجوو ده‌کات، به‌لام نيشانه و (په‌رجوويان) نادریتی جگه له نيشانه‌کانى يونسى په‌يامبه‌ر." (ئینجیلی مه‌تا: به‌شى ۱۲: برگه‌ی ۳۸ - ۳۹)

به واتای ئه‌وه‌ی يه‌هووديه‌کان ئه‌م سيفاته باوه‌يان دووباره کردووه‌ته‌وه، ده‌بينين که چلۆن عيسا (ﷺ) ره‌تى کردووه‌ته‌وه که نازى يه‌هووديه‌کان هه‌لبگریت. به‌لام وه‌کوو راستى کردارى؛ مه‌سيح (ﷺ) گه‌لیک په‌رجووى ئه‌نجامداوه؛ وه‌ک له په‌رتوکی پيروزی ئینجیلی خويان باسى ليوه کراوه. په‌رتوکی پيروز پره له پووداوه گيانى و نادياره‌کان (دهره‌وه‌ی سروشت) که ده‌یده‌نه پال په‌يامبه‌ره‌کانيان؛ به‌لام له راستیدا ئه‌مه له‌لايه‌ن

خوداوه‌یه نه‌ک خوودی خۆیان، ئه‌وانه‌ن "نیشانه‌کان، سه‌رسامکه‌ره‌کان، په‌رجووه‌کان" ئه‌وانه‌ هیز و توانای خودان؛ دوورن له‌ تواناکانی مرۆف، به‌لام به‌ ویستی خودای بالاده‌ست هه‌ندیک له‌ نێردراوه‌کانی (په‌یامبه‌ران دروودی خودایان لێ بی‌ت) ئه‌و توانایه‌یان هه‌بووه؛ بۆیه ئیمه‌ ناومان ناو په‌رجووی په‌یامبه‌ران، وه‌کوو موسا، عیسا ...هتد (دروودی خودایان لێ بی‌ت).

خواروخیچییه‌کی به‌رده‌وام

نزیکه‌ی ٦٠٠ سال پاش له‌دایکبوونی عیسی کوری مریه‌م (ﷺ)؛ په‌یامبه‌ری خودا (موحه‌مه‌د) له‌ مه‌ککه‌ی پیروژدا له‌دایک بوو، کاتیک بانگه‌شه‌ی بۆ په‌یامه‌که‌ی خۆی ده‌کرد له‌ ته‌مه‌نی چل سالی‌دا، بی‌باوه‌ران و بت‌په‌رستانی مه‌ککه‌ داوای په‌رجوویان لێ ده‌کرد؛ وه‌ک چلۆن یه‌هوودییه‌کان داوایان له‌ مه‌سیح کرد، ئه‌مه‌ وه‌کوو ئه‌وه‌یه‌ وه‌هایه‌ که‌ عه‌ره‌به‌کانیش بیان‌هه‌وێت شتیکیان هه‌بی‌ت خۆیانی پی هه‌لبکێشن، ئه‌مه‌ش خوویه‌کی سه‌یری می‌ژوووه؛ شته‌کان به‌ به‌رده‌وام دووباره‌ ده‌بنه‌وه:

{وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ} {العنکبوت}

بی‌باوه‌ران ده‌لێن: باشه‌ بۆچی هه‌ندیک په‌رجوو له‌لایه‌ن خودای گه‌وره‌وه‌ بۆ سه‌ر په‌یامبه‌ر موحه‌مه‌د (ﷺ) دانابه‌زیت؛ وه‌ک ئه‌وه‌ی بۆ موسا و عیسا و سالح و ئه‌وانی دیکه‌ دابه‌زی.

نیشانه! چ نیشانه‌یه‌ك؟ (به‌هه‌له‌داچوونی تۆماس كارلیل)

په‌رجوووه‌كان؛ هاواری كرد؛ گوتی: چ په‌رجووویه‌كت پییه؟ ئایا ئاگات له خۆته؟ خودا تۆی دروست کردووه، تۆی به‌م شیوه‌ ریک و سه‌رنج‌راکیشه له خۆله‌وه دروست کردووه، سالانیک پیش ئیستا هه‌ر بوونت نه‌بوو، خودا جوانی و هیژ و هۆشی پی به‌خشیویت، ته‌مه‌نی پیریت به‌سه‌ردا هات، پرچت ره‌نگی خۆله‌میشی گرتووه و هیژ و توانات لاواز بووه، له‌شت کز بووه و نوقمی خه‌م بوویت، تۆ میهره‌بانیت به‌سه‌ر ئه‌وانی دیکه‌دا هه‌یه؛ ئه‌مه‌ی گه‌لیک پیی قه‌لسم ئه‌وه‌یه که "ره‌نگه‌ خودا به‌و شیوه‌یه دروستی کردییت که به‌زه‌یی و میهره‌بانیت به‌سه‌ر ئه‌وانی دیکه‌دا نه‌بییت" ئه‌مه‌ چلۆن ده‌بییت، ئه‌مه‌ بیرۆکه‌یه‌کی راسته‌وخۆیه، راسته‌وخۆیه له‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی راستیه‌كان. گوتی تۆماس كارلیل^٦

"ئه‌مه‌ی گه‌لیک پیی قه‌لسم"

ئه‌مه‌ی تۆماس كارلیل له‌سه‌ره‌وه ئاماژه‌ی پی داوه "ئه‌مه‌ی گه‌لیک پیی قه‌لسم" ئه‌وه‌یه "تۆ میهره‌بانیت به‌سه‌ر ئه‌وانی دیکه‌دا هه‌یه" کاری له‌ تۆماس کردووه و به‌هه‌له‌یدا بردووه، ئه‌گه‌ر لینی ورد ببینه‌وه؛ ئه‌و شته‌ی هانی سۆزداری ئه‌وی داوه هه‌له‌تیگه‌یشتنه له‌ قورئان، له‌ کاتی وه‌رگێرانی ئه‌م ئایه‌ته به‌هه‌له‌:

٦ (له‌ په‌رتوکی: پاله‌وانه‌كان و پاله‌وان په‌رستان، وه‌ قاره‌مانیه‌تی له‌ میژوودا) "On Heroes Hero-Worship and the Heroic in History," by Thomas Carlyle

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٥)} {الروم}

واته: له‌ناو ئایه‌ته‌کانی خودای گه‌ورده‌دا هاتوووه که هاورپی و هاوه‌ل و هاوسه‌ری بو فراهه‌م کردوویت له‌نیوان خوتاندا هه‌تاوه‌کوو به ئاشتی و ئاسووده‌یی له‌گه‌لیان بژیت، وه سۆز و خوشه‌ویستی و میهره‌بانی خستوووه‌ته‌ دلتان، له‌ راستیدا ئه‌و نیشانانه‌ بو که‌سانیکه که بیر ده‌که‌نه‌وه.

له‌که‌دارکردن

شایه‌نی باسه‌ کاتییک باس له (تۆماس کارلیل) ده‌که‌ین؛ ئه‌وه‌ش بلیین که خۆی هیچ له‌م شتانه‌ی پینه‌گه‌یشتوووه، به‌تایبه‌تی ئایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌وه؛ چونکه له‌ سالی ۱۸۴۰دا یه‌ک په‌رتوکی قورئان به‌رده‌ست بوو له‌م سه‌رده‌مه، به‌لام وه‌ک خودی خۆی؛ پیاویکی گه‌لیک خیرخواز بوو بو‌خه‌لکه‌که‌ی، ئه‌و هاندانه هه‌ستپیکراوه‌ی (جۆرج سیل)^۷ گومان لیکراو بووه، به‌ ئاشکرایي رکابه‌رایه‌تی قورئانی کردوووه. له‌ پێشه‌کی قورئانه وه‌رگێردراوه‌که‌یدا له‌ سالی ۱۷۳۴دا به‌ ئاشکرایي دانی پیاو ده‌نیت و باسی موحه‌مه‌د (ﷺ) وه‌ک ده‌وبازیک (فیلباز) ده‌کات و ده‌لێت: کی ده‌توانیت به‌رپرسیارییه‌تی هه‌ر ترسیک له‌و ده‌وبازانه‌ بگریته

^۷ George Sale

که قورئانی له‌ زمانی عه‌ریبییه‌وه وه‌رگێردراوه‌ته‌ سه‌ر زمانی ئینگلیزی

ئەستۆ؟ (پروٲستانٲىزم)^٨ بە تەنیا دەتوانىت ھىرش بکاتە سەر قورئان و بەسەریدا سەربکەوئىت، وە باورى وەھا بوو کە چاودىرييه‌کى خودايى دەيانپارىزىت، وە بە پشت بەستن بە توانا و شکوى خوى بەسەریاندا زال دەبىت "گوتەى جورج سیل".

ئەو بەردەوام کار لەسەر وەرگىزانه لادەرەکەى دەکات، دەتوانىت ببیتە دادوەر بەسەر ئەو تووژىنەوانەى (جورج سیل)؛ لەو دەقەى کە (تۆماس کارلیل)ى "نارەحەت و قەلس کردووہ".

یەکیک لەو ھەلانەى کە (جورج سیل) کردوویەتى لە قورئان لە کاتى وەرگىزانییدا بو ئینگىزى؛ لەو ئایەتەى سەرەوہیە کە بەم شیوہیە وەرگىزپاوە، دەلئىت:

"لە نیشانەکانى دیکەى خودا؛ ھاوسەرى بو تو دروست کردووہ لەنێوان خوٲان، بو ئەوہى پیکەوہ بژىن، پەيوەندى ھاوسەرايەتى بکەن (بەبى یاسای شەرعى) و خوٲشەويستى و مېھرەبانى خستووہتە دلتان."

لێردا وشەيەکى ئینگىزى بەکار ھىناوہ کە تەواو واتای گۆرپوہ؛ ئەویش وشەى ھە Cohabit) (ھاوسەرگىرى لە دەرەوہى شەرع - پيم وەھا نىيە (جورج سیل) دەمارگىر بىت و ڤەگەزى پیاوہتى بە باشتر زانىبىت لە ڤەگەزى ژن، لە دەقیکیدا دەلئىت: "بو ئەوہى پیکەوہ بژىن؛ پەيوەندى ھاوسەرايەتى ببەستن. ھەلەيە، چونکە وشەى عەرەبى {إِلْتَسَكُوا} واتە: "بو ئەوہى بە ئاشتى و ئاسوودەيى بژىن"، گشت وشەکانى قورئانى پىروژ گەلیک بە وردى

٨- Protestantism: ڤىيازیکە لە پىنج ڤىيازەکانى ئایىنى مەسیحیەکانە لەلایەن مارتىن لۆسەرەوہ دۆزراوہتەوہ لە سەدەى شانزە

هه‌لێژێردراون، به‌جوانترین و رێکوپێکترین شیوه‌ داندراون، ئەمەش گشتی به‌ دانایی خودای کاربه‌جێیه، هه‌ر ئەم قورئانه‌ش مۆر و په‌رجووی خودایه‌تی هه‌لگرتوه‌.

داوای نیشانه‌ ده‌که‌ن:

نیشانه‌کان چیین؟ مه‌به‌ستییان له‌ چهند جوړه‌ تایبه‌تییه‌کی نیشانه‌ یاخود په‌رچووه‌، وه‌ک می‌شک نه‌خۆشه‌کان خۆیان پێمان ده‌لێن؛ گشت شتیک شیاوه‌ بۆ خودا، به‌لام خودا ناچیت گالته‌وگه‌پ بکات به‌رامبه‌ر به‌ ساویله‌کی مڕۆف و ناچیت گوێ له‌ داوا هه‌له‌ و چه‌وته‌کانی خه‌لک بگریت و یه‌ک به‌ یه‌ک وه‌لامیان بداته‌وه‌ یان "خۆی بیت کیشه‌کان چاره‌سه‌ر بکات" نا! به‌لکوو په‌یامبه‌ریکیان بۆ په‌وانه‌ ده‌کات؛ بۆ ئەوه‌ی په‌یام و نیشانه‌کانی (ئایه‌ته‌کانی) به‌ پرونی بۆ خه‌لک شی ی بکاته‌وه‌ و ئاگاداریان بکاته‌وه‌ له‌ ئەنجامی نه‌ویستراو، ئایا ئەمه‌ به‌س نییه‌؟ گشت ئاره‌زوو و داواکارییه‌کانیان که‌ ئەوان داوای ده‌که‌ن به‌گشتی ئەمانه‌ن:

به‌پاده‌یه‌کی دیاریکراو ئەوان داوایان له‌ موحه‌مه‌د (ﷺ) کرد که‌ په‌یژه‌یه‌ک؛ پلیکانیه‌ک به‌ینه‌ و به‌سه‌ریدا سه‌ربه‌که‌وه‌ بۆ ئاسمان و په‌رتوکی خودامان بۆ به‌ینه‌ خواره‌وه‌، با ئیمه‌ش به‌ چاوی خۆمان ببینین، "ئینجا باوه‌ر ده‌که‌ین"، یاخود ده‌یانگوت ئە‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)؛ ئەو کێو و چیاiane‌ ده‌بینی، وه‌های لی بکه‌ ببن به‌ زێڕ "ئینجا باوه‌ر ده‌که‌ین". یاخود وه‌ها له‌ بیابان بکه‌ ئاوی لی هه‌لبقولیت؛ بیت به‌ جوگه‌له‌یه‌ک "ئینجا باوه‌ر ده‌که‌ین".

ئیس‌تا گوی بۆ گوتە شیرین و هه‌لسوکه‌وته نه‌رمونیانه‌کانی موحه‌مه‌د (ﷺ) بگه‌ره به‌رامبه‌ر به‌و داوا نا‌ژیره‌ندیانه‌ی هاوبه‌شدانه‌ره‌کان: "ئایا پیم گوتن من فریشته‌م؟ ئایا پیم گوتن گه‌نجینه‌ی خودا له‌ناو ده‌سته‌کانمدایه؟ من ته‌نیا ئەمه‌تان بۆ ده‌رده‌خه‌م که بۆم ها‌توو‌ته خواره‌وه." پاشان نیشانه (ئایه‌ت) ها‌ته خواره‌وه؛ به‌ره‌چه‌ی بی‌باورانی دایه‌وه:

{قُلْ إِنَّمَا أَلَايْتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٥٠)} العنکبوت

ئە‌ی په‌یامبه‌ر(ﷺ)؛ له وه‌لامیاندا به‌فرموو: په‌رجوو و نیشانه و به‌لگه‌ ماددیه‌کان به‌ ده‌ست خودا خۆیه‌تی و من ته‌نیا ئاگا‌دارکه‌ره‌وه و بی‌دارکه‌ره‌وه‌یه‌کی ئاشکرام بۆ‌تان.

خۆ‌ی له خۆیدا به‌پیی ئە‌م ئایه‌ته که په‌یامبه‌ری پی‌روژ پی‌ی فرموون؛ وه‌لامیکه بۆ بی‌باوه‌ران و دو‌رووه‌کان که دا‌وای چه‌ند نیشانه و په‌رجوویه‌کیان کردبوو به‌پیی ئا‌وه‌زی خۆیان، له راس‌تیدا گشت په‌رجوویه‌کیان نیشانه‌ن، وه ئە‌وه‌ش بی‌باوه‌ری و گومانه‌کانی ئە‌وانه، که‌م با‌وری ئە‌وانه که وه‌های لی کردوون دا‌وای نیشانه (په‌رجوو) بکه‌ن، ئە‌ویش وه‌لامیان ده‌داته‌وه: "سه‌رنجی قورئانی پی‌روژ بده‌ن" دو‌وباره "له قورئانی پی‌روژ بر‌وانن":

{أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرْحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٥١)} العنکبوت

خودای گه‌وره ده‌فرمووی‌ت: ئایا ئە‌وه‌نده‌یان به‌س نییه که ئیمه ئە‌و قورئانه پی‌روژه‌مان دا‌به‌زاندوو‌ته سه‌رت؛ که ده‌یخوینی‌ته‌وه به‌سه‌ریاندا مه‌زن‌ترین په‌رجوو، بی‌گومان له‌و قورئانه‌دا به‌زه‌یی و

ياده‌وهری ئاشکرا هه‌یه بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که باوه‌ر ده‌هینن و به دروستی دابنن.

سى به‌لگه‌ی به‌پینز

وه‌کوو به‌لگه‌ی خودایی که نووسه‌ری قورئان و سروشتی په‌رجووی قورئان، له‌سه‌ر مشتوومر بایه‌خی پی ده‌دریت له‌لایه‌ن خودای په‌روه‌ردگار خۆیه‌وه:

به‌لگه‌ی یه‌که‌م: نه‌خوینده‌واربوونی موحه‌مه‌د (ﷺ) خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: "ئیمه" (ئاستی به‌رزی خودایه‌تییه که نافه‌رموویت من) ئه‌م قورئانه‌مان بۆ تو دابه‌زاندووه ئه‌ی موحه‌مه‌د، گومان له‌وه‌دا نییه که تو نه‌خوینده‌وار بووی (أمی)، نه‌ ده‌توانیت بنووسی؛ نه‌ ده‌توانیت بخوینیت‌ه‌وه، ئه‌و که‌سه‌ی نه‌تده‌زانی ناوی خۆت بنووسی.

بزائن تۆماس کارلای (فه‌یله‌سووف و میژوونووسی به‌پیتانی) چلۆن گه‌واهیده‌ری له‌سه‌ر په‌روه‌رده و بلیمه‌تی موحه‌مه‌د (ﷺ) ده‌دات: "یه‌کیک له‌ ئاکار و بارودۆخی ئه‌و (موحه‌مه‌د) له‌ که نابیت له‌بیر بکریت ئه‌وه‌یه که ئه‌و هه‌رگیز له‌ قوتابخانه‌ فیر نه‌کراوه و نه‌چووه‌ته قوتابخانه، ئه‌و شته‌ی ئیمه‌ پی ده‌لین "زانست" هه‌رگیز پی نه‌گه‌یشتووه". سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش نووسه‌ری قورئان (خودای زانا و دانا)، خۆی به‌ وردی گه‌واهیده‌ری ئه‌وه ده‌دات که موحه‌مه‌د (ﷺ) ته‌نانه‌ت نه‌یده‌توانی ناوه‌رۆکی قورئانیش دابریژیت، ئه‌وه کاری پیاویک نییه که له‌ بیابان ده‌ژیت، بیگومان خودای گیتی نووسه‌ری قورئانه، قورئانیش په‌رجووه (له‌ توانای مڕۆف به‌ده‌ره):

{وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّوهُ بِيَمِينِكُمْ إِذَا لَأَزْتَابُ
الْمُبْطِلُونَ (١٨)} العنكبوت

تو ئه‌ی په‌يامبه‌ر (ﷺ)؛ پيش ناردنې ئه‌م قورئانه هېچ په‌رتو کيکت نه‌ده‌خوينده‌وه، به‌ده‌ستی خوشت هېچ شتيکت نه‌ووسيووه، (چونکه نه‌خوينده‌وار بوويت) خو ئه‌گه‌ر شتيکی وه‌هات ئه‌نجام بديا؛ ئه‌و دهم نه‌زان و دهم به‌تاله‌کان دنيايان پر ده‌کرد له‌گومان (که گوايه قورئان له‌دانان و دارشتمنی تويه).

سه‌یری په‌رجووی قورئان بکه‌ن: ئه‌گه‌ر قورئان فه‌رمووبای که موحه‌مه‌د (ﷺ) خوینده‌وار بووه و توانای نووسین و خویندنه‌وه‌ی هه‌بووه، ئه‌و دهم زور بلییه‌کان له‌ناو بازاردا بو‌له‌ بولیان ده‌کرد له‌سه‌ر قورئان؛ پاساو و بیانوویان ده‌هینایه‌وه، گومانیان دروست ده‌کرد بو قورئان؛ وه‌ک گوته‌ی خودا، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌و پرووداوه ناله‌باره؛ موحه‌مه‌د (ﷺ) نه‌خوينده‌وار بوو، دوژمنان و ناحه‌زان لومه و سه‌رزه‌نیشتيان ده‌کرد به‌وه‌ی که موحه‌مه‌د قورئانه‌که‌ی خو‌ی له‌ (ئینجیل و ته‌ورات) وه‌رگرتووه؛ یاخود ده‌یانگوت له‌یه‌هوودی و مه‌سیحیه‌که‌انه‌وه‌ فی‌ر بووه، یاخود ده‌یانگوت لیکو‌لینه‌وه‌ی له‌سه‌ر په‌رتوکه‌کانی سوکرات و ئه‌رستو کردووه، پاشان وه‌ریگيراونه‌ته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی؛ فراوانی کردووه، گه‌لیک زیاتر له‌مه‌ش بوه‌تانیان دروست ده‌کرد. که‌واته ئه‌م خاله به‌س بووه بو ئه‌وه‌ی راستیه‌کان بخنکینن؛ یاخود به‌ده‌ربرینیکي دیکه قورئان به‌ناراست بخه‌نه‌وه، به‌لام نه‌خوينده‌واربوونی موحه‌مه‌د (ﷺ) که به‌لگه‌ی راستیه‌تی په‌يامبه‌رایه‌تیه‌تی وه‌ په‌خنه و

له‌خوباييه‌کانی بيباوهرانی ږهت کردووه‌ته‌وه. ئايا ده‌بينيت چ په‌رجوويه‌که؟

به‌لگه‌ی دووهم: ئالنگاری (ته‌حه‌دا) ده‌کات هه‌ر خودی په‌رتوکی قورئان؛ به‌لگه‌ی سه‌لماندنی خودايه‌تی هه‌لگرتوو، ئه‌وه‌تا ئالنگاری ده‌کات قورئانیکی وه‌کوو ئه‌و به‌ينن؛ سووره‌تيکی وه‌کوو ئه‌و به‌ينن، بۆچی ږووبه‌ږووی نابيته‌وه ئه‌گه‌ر گومانه‌کانت بليمه‌تانه‌ن؟
 {أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا} (النساء ٨٢)

ئه‌وه‌ بۆ سه‌هرنجی قورئان ناده‌ن و ليکی ناده‌نه‌وه و ليی ورد نابنه‌وه تينافکرن؟ خو ئه‌گه‌ر له‌لايه‌ن که‌سيکی ديکه‌وه بووايه جگه له‌خودا بيگومان جياوازی و دژايه‌تیه‌کی فره‌يان تيدا ده‌دوژييه‌وه.
 له‌ئايه‌تيکی ديکه‌دا ده‌فه‌رمووي: {وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ} (البقرة ٢٣)

ئه‌گه‌ر ئيوه گومانتان هه‌يه له‌و قورئانه پيروزه‌ی که بۆ سه‌ر به‌نده‌ی خو‌مان که موحه‌مه‌ده (ﷺ) دامانبه‌زاندوو؛ ئه‌وا ته‌نيا هاوشيوه‌ی سووره‌تيکی قورئان بيننه‌وه، گه‌واهی (شاهیدی) و پشتيوانه‌کانی خو‌يشتان به‌ينن جگه له‌خودا گه‌واهي‌تان بۆ بدات که ئه‌مه‌ی ئيوه هيتاوتانه‌ته‌وه هاوشيوه‌ی سووره‌تيکی قورئانه ئه‌گه‌ر ئيوه راستگون!

به‌لگه‌ی سئیم: له بارودۆختکی وه‌ها چلۆن قورئانیکی وه‌ها به‌ره‌م دیت!

کاتیک موحه‌مه‌د (ﷺ) له ته‌مه‌نی چل سالی‌دا بوو یه‌که‌مین په‌یامی پی‌گه‌یشته‌ له‌لایه‌ن یه‌زدانه‌وه‌ هه‌تاوه‌کوو له‌ ته‌مه‌نی ۶۳ سالی‌دا کوچی دوا‌یی کرد، ئه‌و په‌یامبه‌ره‌ پیرۆزه‌ ماوه‌ی ۲۳ سال بانگه‌وازی کرداره‌کیانه‌ی ئه‌نجام دا. له‌و ۲۳ ساله‌ پووبه‌پووی زۆریک نه‌هامه‌تی و ناخۆشی ژیان بوویه‌وه. گهر سه‌یری ژیا‌نی قه‌شه‌نگی بکه‌ین، هه‌تاوه‌کوو له‌ مه‌که‌که‌ بوو هاوبه‌شدانه‌ر (موشریک) و بته‌پرستان گشت هه‌ولیکیان دده‌ا بو چاوساندنه‌وه‌ و ئازاردانی وه‌ ئه‌شکه‌نجه‌ی یارویاوه‌رانیان دده‌ا به‌ خراپترین شیوه‌، له‌و پیناوه‌دا باوه‌ر‌دارانیان له‌ مال و باری خۆیان ده‌ربه‌ده‌ر کرد، وه‌ چه‌ندین سال گه‌مارۆیان دان و له‌ خواردن و خواردنه‌وه‌یان کردن، که‌ پووشی له‌ مه‌دینه‌ کرد یه‌هوودیه‌کان که‌ زانیان په‌یامبه‌ر (ﷺ) له‌ نه‌ژاد و نه‌ته‌وه‌ی خۆیان نییه‌ مامه‌له‌یه‌کی خراپیان له‌گه‌ل کرد؛ هه‌میشه‌ پیلانیان له‌ دژ ده‌گیرا، له‌ هه‌مان کاتدا دوورپووه‌کانی مه‌دینه‌ که‌ له‌گه‌ل په‌یامبه‌ر هه‌ستان و دانیشتنیان ده‌کرد که‌چی ئاگریان له‌سه‌ر پێگا‌که‌ی ده‌کرده‌وه‌ به‌ مه‌به‌ستی ئه‌زیه‌تدانی. ئه‌م پیاوه‌ مه‌زنه‌ له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ هی‌رش‌ی ده‌کرایه‌ سه‌ر، هه‌ر پیاویک له‌ ئه‌رکیکی له‌م شیوه‌یه‌ بووا‌یه‌ و له‌و بارودۆخه‌ی ئه‌و بووا‌یه‌ به‌ مه‌به‌ستی سازدان و چاره‌سه‌رکردنی بارودۆخه‌که‌، ئه‌وا ئه‌و پیاوه‌ هه‌رگیز نه‌یده‌توانی ئه‌م چاره‌نووسه‌ بسازی‌نیت، وه‌ هه‌رگیزیش نه‌یده‌توانی نامه‌یه‌ک له‌م شیوه‌یه‌ بنووسیت وه‌ک قورئان که‌ به‌م شیوه‌ پێک‌وی‌یه‌ که‌ له‌ گشت

شتیکدا! وه ئه‌وه‌یه بیاوه‌پان به‌ره‌ه‌ستی ده‌که‌ن گفتوگوخوازان لاسایان ده‌که‌نه‌وه، سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش قورئانی پیروژ بیرمان ده‌خاته‌وه، فره‌یی مادده‌کان که په‌یوه‌ندیان به سروشتی زه‌وییه‌وه هه‌یه؛ له‌لایه‌ن موحه‌مه‌ده‌وه نه‌زاندراو بووه، به‌لام دوا به دوا‌ی په‌ره‌سه‌ندن و گه‌شه‌کردنی زانست به تیروته‌سه‌لی ده‌ریخست، له‌و کێلگه‌ی که ئاوه‌زیکی په‌روه‌رده‌نه‌کراو فره‌یی راستیه‌کانیان ون ده‌کات، ناکوکی زۆری تی ده‌که‌ویت.

بۆ ئه‌وانه‌ی په‌خنه له قورئان ده‌گرن

کاتیک قورئان ئالنگاری ده‌کات به‌وه‌ی قورئانیکی وه‌ک ئه‌و به‌ره‌م به‌ینن؛ یاخود لایه‌نی که‌م سووره‌تیک وه‌ک ئه‌و به‌ره‌م به‌ینن، تو که بویری ده‌که‌یت به‌ره‌نگاری ببته‌وه، پیویسته سه‌ره‌تا به‌ره‌نگاریه‌که تیک بشکینیت؛ ئینجا په‌خنه‌کانت به‌خه‌ته‌پروو له‌سه‌ری. له‌پاستیدا نه‌فامانه‌یه تو ده‌سته‌به‌جی بچیت په‌خنه و توانج له ئایه‌ته‌کانی قورئان بگریته؛ له کاتیکدا بویری ئه‌مه‌ت نه‌بووه که خودی به‌ره‌نگاریه‌که تیکبشکینیت؛ به‌وه‌ی که ده‌بیته قورئانیک یان سووره‌تیک وه‌ک ئه‌و به‌ره‌م به‌ینیت. له کاتیکدا جه‌وه‌ه‌ری به‌ره‌نگاربوونه‌وه ئه‌وه نییه که به‌ر له تیکشکاندن به‌ره‌نگاریه‌که په‌خنه و توانجی لی بگریته! بۆ وینه یاریزانیکی بۆکسینگمان هه‌یه باشتیرینی گیتییه، له‌و ده‌مه‌وه‌ی ده‌ستی به‌یاری کردن کردووه؛ هه‌رگیز نه‌دۆراوه. هه‌روه‌ها ئالنگاری هه‌ر که‌سیک ده‌کات که وه‌ها بیر ده‌کاته‌وه ده‌توانیت به‌سه‌ریدا زال ببیت، به‌پاستی کالفامی و ناژیریژییه، که‌سیک بیت ته‌نیا په‌خنه‌ی

ئاراسته بکات و بانگه‌شه‌ی ئه‌وه بکات ته‌نیا گه‌وره‌کراویکه و به‌س! له کاتیکدا نه‌ خۆی؛ نه‌ که‌سیکیش هه‌یه‌ توانای پووبه‌پووبونه‌وه‌ی پال‌ه‌وانه‌که‌ی هه‌بیّت. جا هه‌ر که‌سیک بوی‌ری هه‌بیّت به‌ره‌نگاری ببیته‌وه، بۆی نییه‌ به‌ر له‌ زال بوون به‌سه‌ر یاریزانه‌که‌ماندا په‌خه‌نه و توانجی لی بگریّت نه‌نگیه‌کانی بخاته‌ پوو! ئه‌مه‌ش باری فره‌یی په‌خه‌نگرانی قورئانه‌ که‌ ته‌نیا په‌خه‌نی ئاراسته‌ ده‌که‌ن و بی ئه‌وه‌ی توانیبیتیان په‌رتوکیک به‌نین به‌ره‌نگاریه‌که‌ی قورئان بشکیتیت، به‌ر له‌ خسته‌پرووی توانج و په‌خه‌نه‌کانی.

ئایه‌ته‌کان روون و ئاشکرا

دوو‌باره و سینه‌به‌ کاتیک په‌شینه‌کان داویان له‌ موحه‌مه‌د (ﷺ) کرد بۆ په‌رجوو؛ موحه‌مه‌د (ﷺ) ئاماژه‌ی به‌ قورئان کرد، نامه‌یه‌ک له‌ خوداوه‌ هاتوو، نیشانه‌ (په‌رجوو) وه‌کوو په‌رجووی په‌رجوو‌ه‌کان. پیاوانی دانا و خه‌لکی به‌پیز و وردبین که‌ ته‌واو له‌گه‌ل خویان راستگۆن، ده‌یناسنه‌وه‌ و ددان به‌ قورئاندا ده‌نین وه‌ک په‌رجوویه‌کی راسته‌قینه‌:

{بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ} (٤٩) العنکبوت

به‌لکوو قورئان چه‌ند ئایه‌تیکی روون و ئاشکران له‌ سینه‌ و دل و ده‌روونی ئه‌و که‌سانه‌دا زانست و زانیاریان پی به‌خه‌راوه‌ و له‌به‌ریان کردوو، به‌راستی جگه‌ له‌ سته‌مکاران؛ که‌س به‌ره‌هه‌ستی و نکولی له‌ ئایه‌ته‌کانی ئیمه‌ نه‌کردوو.

به‌شی دووهم

لایه‌نی زانستی و دهرخستنی به‌های قورئان

به‌خشنده‌یه‌کی شایه‌نی ستایش:

ئه‌م‌رۆ زیاتر له سهد هه‌زار ملیۆن^٩ که‌س به‌بی دوودلی قایلن که قورئان گوته‌ی خودایه و ئه‌وه‌ش په‌رجووه! بۆچی قایل نه‌بن؟ له کاتیکدا دوژمنه ئاشکراکانیش خۆیان ستایشی سروشتی په‌رجووی په‌رتوکی خودا ده‌کن:

ستایشی یه‌که‌م: (بۆسوویژن سمیس ریگنالد) له په‌رتوکه‌که‌ی به ناوی (موحه‌مه‌دیزم، موحه‌مه‌دییه‌کان)^{١٠} به‌م شیوه‌یه باسی قورئان ده‌کات: "وه‌کوو په‌رتوکی په‌رجووناسای پوون و پاک، په‌رتوکی دانایی و راستی، په‌رتوکی په‌رجووه."

ستایشی دووهم: وه‌رگێڕیکی دیکه‌ی ئینگلیز به ناوی (ئای جی ئاربری) ^{١١} له پێشه‌کی وه‌رگێڕانی قورئانه ئینگلیزییه‌که‌یدا ده‌لێت: "هه‌ر ده‌میک گویم له قورئان ده‌بێت؛ وه‌ک گوێگرتنم وه‌هایه له موسیقا، له ژیر ئاوازی هه‌لقولاودا. ده‌نگی گشت لێدانی پێداگری ده‌هۆلێک؛ وه‌ک ئه‌وه‌ی له دلی مندا هه‌یه."

٩ له‌ سالێ ١٩٨٧ ئه‌م په‌رتوکه نووسراوه؛ دیاره ئه‌و دهم ژماره‌ی موسلمانان سهد هه‌زار ملیۆن بووه، به‌لام ئیستا الحمدالله ١.٨ بیلێونه.
١٠- هیچ شتیک نییه به ناوی موحه‌مه‌دیزم، موحه‌مه‌دییه‌کان به‌لکوو مه‌به‌ستی ئایینی ئیسلامه.

١١ A.J. Arberry

له و گوتانه و پاشماوه‌ی پيشه‌کيه‌که‌ی به موسلمانیک ده‌چیت، به‌لام به‌داخه‌وه‌وه‌ له دهره‌وه‌ی باوه‌ری ئيسلام مردوه.

ستایشی سییه‌م: وەرگێڕیکی دیکه‌ی قورئان (مارمادوک پیکتال)^{۱۲} له پاداشت بۆ وەرگێڕانه‌که‌ی له قورئانی پیرۆزدا؛ به‌و شیوه‌یه‌ باس ده‌کات: "ئه‌وه‌ سه‌مفونیا (ئاوازاگه‌) بېشووماره‌؛ ده‌نگی گه‌لێک بزویته‌ره‌، پیاوان به‌ره‌و فرمیسک و مه‌ستی ده‌بات."

ستایشی چواره‌م: "له‌ته‌نیشت ئینجیل (قورئان)^{۱۳} هه‌یه‌؛ به‌پێرتترین و به‌هێزترین په‌رتوکی ئایینییه‌ له‌ گیتیدا!" (جه‌ی کریستی ویلسن له‌ په‌رتوکی ناساندنی ئیسلام)^{۱۴}.

ستایشی پێنجه‌م: "قورئان ئینجیلی موحه‌مه‌ده‌ و زیاتر پێزی لی ده‌بیندریت له‌ گشت په‌رتوکه‌ پیرۆزه‌کانی دیکه‌، زیاتر له‌ په‌رتوکی دێرینی یه‌هوودییه‌کان (په‌یمانی کۆن) و په‌رتوکی نویی مه‌سیحیه‌کان (په‌یمانی نوی). (شیلیدی، دی، دی، له‌ په‌رتوکی عیسی‌یه‌ مه‌سیحی خاوه‌نشکو له‌ قورئاندا)^{۱۵}.

ده‌توانین به‌ ئاسانی ده‌یانی وه‌ک ئه‌م لیسته‌ی سه‌ره‌وه‌ زیاد بکه‌ین، دۆست و دوژمن وه‌ک یه‌ک ددان به‌وه‌دا ده‌نین که‌ ستایشکردنی به‌خشنده‌یی بۆ کۆتا و دواهه‌مین سرووشی خودا (قورئانی پیرۆز) و هاوچه‌رخه‌کانی موحه‌مه‌د (ﷺ) له‌ جوانی و سه‌ربلندی خۆیاندا

^{۱۲} Marmaduke Picktall

^{۱۳} به‌پێی ره‌خنه‌گری مه‌سیحی؛ قورئان دووه‌م په‌رتوکه‌، به‌لام ئیمه‌ی موسلمان هه‌ر چه‌نده‌ قورئان کۆتا په‌رتوک بووه‌ دابه‌زیوه‌، به‌لام به‌یه‌که‌م په‌رتوکی داده‌نین.

^{۱۴} J. Christy Wilson "Introducing Islam"

^{۱۵} J. Shillidy, D.D. "The Lord Jesus in the Koran,"

بىنپانە لە نىشانە و بەلگەكانى خودا، ھەر ئەو خوداىەش پەيامبەر و ئىسلامى سەرخست و پاشان پەسەند كرا. بۆ گشت رىز و ستايشەكان، بىباوەران و ئەوانەى كە گومانىان ھەبوو؛ لەوانەى بە دلەراوكى بلین ئەمانە گشتیان ھەستى بابەتین، لەوانەى پۆزش و بىانوویان ئەو بەت كە زمانى ەرهەبى نازانن، ئەو بىستراوە باوە كە دەلەت: "من ئەو نایبىنم كە تۆ دەبىنیت و ھەست بەو ناكەم كە تۆ ھەستى پى دەكەیت؛ تۆ لە پوانگەى خۆتەو شتەكان دەبىنیت، جا چلۆن من بزنام خودا ئافرینەرە و بوونى ھەيە؟ چلۆن بزنام سرووش بۆ پەيامبەرەكەى؛ موھەمەد (ﷺ) ناردوو لەگەل ئەو قورئانە جوانە. ئەو بەردەوام دەلەت من لە جوانى فەلسەفەكەى و ئاكارى كردارى و پەوشتبەرزى، من ئامادەم ددان بەو دا بنىم كە موھەمەد (ﷺ) پىاوێكى دلسۆز بوو و چەندىن رىسای جوانى داناو بۆ خوشگوزەرانى مرۆف، ئەو كە ناتوانم ھاو رابم لەگەلى؛ ئەو ھەيە كە ئىوھى موسلمانان بانگەشەى ئەو دەكەن (دەسەلاتىكى سروشتى و راستىيەك بۆ گشتى).

ژىرىزى (لۆزىكى)

بۆ ئەم جورە ھاوسۆزىيە؛ ھىشتا ئاوەزگەلىكى گوماناوین، نووسەرى پەرتوكى (قورئانى پىروژ) جورەھا بەلگە (گفتوگو) بەكار دەھىنیت بۆ پەواندەوھى گومانەكانى بىباوەران و كەسانى گوماناوى لە بوونى خودا و راستى ئايىن. نەزانەكان كە فرەبىيان زانىارى و زانستيان ھەيە و خۆيان بە "خاوەن ھزر و پروناكبىرى مەزن" لەقەلەم دەدەن. ئەو خالەى كە بەرەو بەھەلەداچوون دەيانبات؛ ئەو ھەيە كە ئەوان لە راستىدا وەك

"کورتەبالاکانن" که له‌وانه‌یه به شیوه‌یه‌کی ناسروشتی به‌ده‌ستیان هینابیت، گه‌شه کردن له هەر ئاراسته‌یه‌کی تایبەت له‌سەر هه‌ژماری به‌شه‌کانی دیکه‌ی به‌شه‌که‌ی؛ وه‌ک سه‌ریکی مه‌زن له‌سەر جه‌سته‌یه‌کی بچووک و لاوازا. ئافرینه‌ری بالا پرسپاری لی ده‌کات؛ به‌لام پیش ئه‌وه‌ی پرسپاری خودای بۆ دروست بکه‌ین، با من خۆم به وردی له دله‌وه رازی بکه‌م: "ئیه‌وه‌ی پیاوانی زانست که زانستی فه‌له‌کناسیتان خویندووه، له ریگه‌ی (تیلسکۆپه‌وه)؛ له گه‌ردوون ده‌روانی و شاره‌زا ده‌بیت، وه‌ک ئه‌وه‌ی گه‌ردوون له‌ناو له‌پی ده‌ستت بپشکنیت، پیم بلی چلۆن ئه‌م گه‌ردوونه هاته بوون؟ ئه‌و پیاوه زانستخوازه هەر چه‌نده له‌لایه‌نی گیانیدا (روحیدا) شکستی هیناوه، به‌لام له گشت شتیکدا گه‌لیک به‌خشنده‌یه له دابه‌شکردنی زانیارییه‌کاندا. ئه‌و به ئسانی وه‌لام ده‌داته‌وه؛ ده‌لیت باشه و ده‌ست پی ده‌کات: (ملیاره‌ها سال پیش ئیستا گه‌ردوونه‌که‌مان پارچه‌یه‌ک بوو له ماده‌ و له‌وی له ناوه‌ندی ئه‌و کیشه مه‌زنه‌دا (ته‌قینه‌وه مه‌زنه‌که - بیگ بانگ) پرویدا و پارچه پارچه‌ی گه‌لیک مه‌زن له گشت ئاراسته‌گان فرین له گشت لایه‌کدا بلاو بوونه‌وه، له ده‌ره‌وه‌ی ئه‌و (ته‌قینه‌وه مه‌زنه) سیستم هاته کایه‌وه و خۆر و مانگ ده‌ستیان به سوورانه‌وه کرد، هه‌روه‌ها گالاکی دروست بوو؛ گیتی دروست بوو به هۆی ئه‌وه‌ی که هیچ به‌رگرییه‌ک له ئاهووته‌دا نییه بۆ ئه‌و ته‌وژمه سه‌ره‌تاییه‌ی که به هۆی ته‌قینه‌وه‌ی سه‌ره‌تایی ملیاره‌ها سال دروست بووه، ئه‌ستیره و هه‌ساره‌گان له خواگه‌دا مه‌له بکه‌ن و به ئسانی بسوڕینه‌وه. مه‌به‌ستیان ئه‌وه‌یه گشت شتیک به هۆی ته‌قینه‌وه‌یه‌ک دروست

بووه که پی‌ی ده‌لین (ته‌قینه‌وه مه‌زنه‌که). "به‌و شی‌وه‌یه له بیرکردنه‌وه‌یان می‌شکم ختووکه ده‌کات، هاو‌پ‌یه ماددیگه‌راکانمان به‌ئاشکرا ده‌ریده‌خن که له سووره‌تی (یاسین - یس) دا ئهم باسه‌یان وهرگرتوو که زیاتر له ۱۴۰۰ سال له‌مه‌و‌به‌ر باس کراوه:

{وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (۳۸)} یس

خۆریش ده‌روات بو شوینی جیگیری خۆی که ژیر عهرشی خودای گه‌وره‌یه^{۱۶}، "ئهم ئایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که خۆر ده‌جولیت و جیگیر نییه" ئه‌مه‌ش له دانانی خودایه‌که که گه‌لیک زانا و به‌ده‌سه‌لاته.

{وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (۳۹)} یس

هه‌روه‌ها کات و شوینی هه‌له‌اتنی مانگیشمان دیاری کردوو؛ هه‌ر شه‌ویک له کاتیکی دیاریکراو و شوینیکی دیاریکراو ده‌لدیت، پاده‌ی ئه‌و پرووناکیه‌ش که ده‌که‌و‌یته سه‌ری جیاوازه، هه‌تاوه‌کوو وه‌ک چیلکه‌یه‌کی وشکی باریک خۆی ده‌نوینیت.

{لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ

يَسْبَحُونَ (۴۰)} یس

۱۶ (ئه‌بو زه‌ری غه‌فاری) ده‌فه‌رموویت: له کاتی خۆرئاواو‌بون له‌گه‌ل په‌یامبه‌ری خودا (ﷻ) بووم له مزگه‌وت، فه‌رمووی: "ئه‌ی ئه‌با زه‌ر ده‌زانیت خۆر له کوێ ئاوا ده‌بیت؟" گوتم: "خودا و په‌یامبه‌ری خودا (ﷻ) ده‌زانن"، فه‌رمووی: "ده‌روات هه‌تاوه‌کوو له‌ژیر عهرشی خودای گه‌وره‌ک‌رنووش ده‌بات، (واته ده‌جولیت)."

نه خور بوی هیه به مانگ بگات "له هیل و ریره‌وی خوی
 در بچیت" نه شه‌ویش پیش رۆژ ده‌که‌ویت، به‌لکوو هه‌ریه‌که‌یان له
 خولگه‌ی تایبه‌تی خویاندا مه‌له ده‌که‌ن و به ئاساندا ده‌سووپینه‌وه.
 زانایانی بیئایین به‌رده‌وامن و ده‌لین: گه‌ردوونی ئیمه فراوانه و
 گالاکسییه‌کان به تیکراییه‌کی خیراتر و له ئیمه دوور
 که‌وتوونه‌ته‌وه، کاتیک گه‌یشتنه خیرایی پووناکی؛ چیدی ناتوانین
 بیانینین، ده‌بیت ته‌لیسکوبی مه‌زنتر و باشتتر دروست بکه‌ین به
 زووترین کات بو خویندن له‌سه‌ر دیمه‌نه‌کانیان، ئه‌گه‌ر نا پاسه‌که له
 ده‌ست ده‌ده‌ین.

گه‌ر لیان بپرسی: "که‌ی ئه‌م چیرۆکه ئه‌فسانه‌یه‌تان دۆزیه‌وه؟" له
 وه‌لامدا ده‌لین: "ئیمه پیی نالین ئه‌فسانه؛ نه‌خیر! به‌لکوو پیی ده‌لین
 راستیه‌کی زانستی سه‌لمیندراو، به‌هه‌رحال؛ هاو‌ریکه‌مان دل‌نیامان
 ده‌کاته‌وه که ئه‌وه‌ی ده‌یلت راسته." باشه... باشه

ئو راستیانه‌ی که ده‌یلین ئیمه وه‌ریان ده‌گرین؛ به‌لام که‌ی
 راستیه‌تی ئو راستیه‌تان به‌ده‌سته‌وه دا؟ ته‌نیا دوینی! ئه‌وان
 وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه: "په‌نجا سال له‌مه‌وبه‌ر؛ وه‌ک دوینی وه‌هایه له
 میژووی مرو‌قايه‌تی (له‌چاو ته‌مه‌نی زه‌وی) پاش گشت شتیک، ته‌نیا
 "دوینی" یه له میژووی مرو‌قايه‌تیدا. عه‌ره‌بیکی نه‌خوینده‌وار له
 بیابان زیاتر له ۱۴۰۰ سال له‌مه‌وبه‌ر هه‌رگیز ناتوانیت زانیاری
 له‌سه‌ر ته‌قینه‌وه مه‌زنه‌که هه‌بیت له فراوانبوونی گه‌ردووندا؛
 بیگومان نه‌یوو! ئایا ئو ده‌توانیت؟ نا هه‌رگیز، که‌واته گوئی بگره
 له‌وه‌ی که ئو په‌یامبه‌ره نه‌خوینده‌واره (ﷺ) له‌ژیر ئیله‌امدا چ
 ده‌فه‌رموویت:

{أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا...
(٣٠) {الأنبياء

ئایا ئەوانە‌ی بێ‌باوە‌ڕ بوون؛ نە‌یانینیوە و بۆیان ڕوون نە‌بووە‌ته‌وه به‌راستی ئاسمانە‌کان و زە‌وی یە‌ک پارچە بوون؛ لە‌مە‌وبە‌دا لێ‌کمان جودا کردنە‌وه (تە‌قاندوومانە‌وه).
{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ
(٣٣) {الأنبياء

هەر ئە‌و زاتە‌یه‌ که‌ شه‌و و ڕۆژی ئافران‌دووه، خۆر و مانگی‌شی دروست کردووه، هە‌ریه‌که‌یان له‌ خولگه‌یه‌ک‌دا دە‌سوورپێ‌ته‌وه، زە‌وی به‌ ته‌وقی (ده‌وری) خۆردا و مانگی‌ش به‌ ته‌وقی زه‌ویدا! "ئە‌وه به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر خۆر و مانگ که‌ جی‌گیر نین و ده‌جولێ‌ن".

تیۆری 'بی‌گ بانگ' ته‌قینه‌وه‌ی مه‌زنه‌که‌^{۱۷}

نابینیت که‌ وشه‌ی ئە‌وانه‌ی "بێ‌باوە‌ڕ بوون" له‌ یه‌که‌م (ئایه‌تی) سه‌ره‌وه‌دا به‌ دیاری‌کراوی بۆ توێ‌ان نووسیبێ‌ت! ئە‌ی -پیاوانی زانست- جوگرافیناسان، فه‌له‌کناسه‌کان، پاش ئە‌وه‌ی که‌ سه‌رسوو‌په‌ینه‌ری گه‌ردوونیان دۆزییه‌وه و ئە‌م دۆزینه‌وه‌یان به‌ مرۆ‌ف گه‌یانده‌، هه‌شتا هەر به‌ کوێ‌ری ده‌مینیته‌وه؛ ئایا نابینیت؟ نووسه‌ری قورئان ئاماژه‌ی به‌ چیی کردووه؟ له‌گه‌ڵ زانست و

۱۷- گەر له‌ باوه‌رداران‌ی (بی‌گ بانگ) بپرسیت ئە‌و خاله‌ی که‌ کشا و گه‌ردوونی دروست کرد؛ کێ دروستی کرد؟ کێ بووه‌ هوک‌اری کشانی ئە‌و خاله‌ و ئە‌م ئە‌ستیره‌ و هه‌سارانه‌مان بۆ دروست بکات؟ وه‌لامی‌کی دروستیان نابێ‌ت!

ئينسا يکوپيديا. سهرنج بدهن! (توماس کارليل) ده‌لئت: "ئيمه بۆ شياوی له‌بیرکردنی خودايين؟" له‌و تاقیگه‌ زه‌مینیه‌ی ئيمه‌دا؟ له‌ کوی زه‌ويدا؛ له‌ بيابانيکدا که به‌ وشت هاتوچۆ بکه‌ن، کي هه‌يه‌ ئه‌و هه‌له‌ بقوزيته‌وه‌، که ١٤٠٠ سال له‌مه‌وپيش جگه‌ له‌ دروستکه‌ری ته‌قینه‌وه‌ مه‌زنه‌که‌(خوی (الله؟)

بنه‌ره‌تی ژيان

تۆ ئه‌ی زینده‌وه‌رناس؛ که وه‌ها دیاره‌ په‌نجته‌ هه‌يه‌ بۆ گشت ئه‌ندامی له‌شت و هه‌شتا له‌و بیاوه‌رییه‌دا بۆ نکوولیکردن له‌ بوونی سه‌رچاوه‌ی ئه‌م ژيانه‌، واته‌ (خودا)! پيم بلێ: به‌پیی لیکۆلینه‌وه‌ قه‌شه‌نگه‌که‌ت ژيان که‌ی و چلۆن دروست بوو؟ وه‌ک هاوه‌له‌ فه‌له‌کناس و بیاوه‌ره‌کانی زانست ده‌لێن: ئه‌ویش ده‌ست پي ده‌کات؛ "باشه‌، ملیاره‌ها سال پيش ئیستا ماده‌ی پريمایقال (سه‌ره‌تایی) له‌ ده‌ریاکه‌ ده‌ستی کرد به‌ دروست کردنی پرۆتۆلاسم (ماده‌ی زیندوو له‌ خانه‌دا) که هات (ئه‌مۆبا)^{١٨}، وه‌ له‌ناو ئه‌و هه‌موو شته‌ زیندووانه‌ی ده‌ریادا به‌ یه‌ک وشه‌ گشت ژيان له‌ ده‌ریاوه‌ هات، واته‌ له‌ ئاوه‌وه‌ ژيان دروست بوو. لییان ده‌پرسین که‌ینی ئه‌م راستیه‌ت بۆ ده‌رکه‌وت که گشت زیندوووه‌کان له‌ ئاوه‌وه‌ هاتوون؟" وه‌لامه‌که‌ هه‌یج جو‌داییه‌کی نییه‌ له‌گه‌ل زانا فه‌له‌کناسه‌کان که هه‌ر دوینی زانسته‌که‌یان "دۆزیوه‌ته‌وه‌". "هه‌یج پیاویکی فی‌رخواز؛ هه‌یج فه‌یله‌سووف و هونه‌ری و زانیه‌ک هه‌رگیز

^{١٨} Amoeba

زینده‌وه‌ریکی یه‌ک شانه‌یی مشه‌خۆره‌ به‌ که‌رت بوون زیاد ده‌ییت.

نه‌يان‌توانيوه ئه‌وه بخه‌ملێن؛ چوارده سه‌ده له‌مه‌وبه‌ر، ئايا توانيتان؟
 بېگومان نه‌خێر؛ خۆتان بپرسن، له‌ زینده‌وه‌رناسه‌کان؛ له‌
 فه‌له‌کناسه‌کان، ئايا چوارده سه‌ده له‌مه‌وبه‌ر ده‌تانزانى که گشت
 زیندوو ده‌کان له‌ ئاو ده‌وه‌ هاتوون؟ "نه‌خێر؛ هه‌رگیز". ئه‌و ده‌لیت:
 "ئیمه‌ش ده‌لێن باشه‌، تۆ ته‌نیا گوێ له‌م نه‌خوینده‌واره‌ و پیاوی
 بیابانه‌ بگره‌:

{...وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿۱۹﴾} الأنبياء

گشت شتیکی زیندوو مان له‌ ئاو فه‌راهه‌م هیناوه‌، ئايا ئه‌وانه‌ هه‌ر
 باوه‌ر ناهین!^{۱۹}

{وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ
 يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۰﴾} النور

خودا گشت زینده‌وه‌ریکی له‌ ئاو دروست کردوه‌، جا هه‌یانه‌
 له‌سه‌ر سکی ده‌روات، هه‌یه‌ له‌سه‌ر دوو پێ ده‌روات، هه‌یه‌ له‌سه‌ر
 چوار پێ ده‌روات. خودا هه‌ر چی بویت دروستی ده‌کات، به‌پراستی
 خودا ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر گشت شتیکدا هه‌یه‌.

ئهم پێنوینی و ئایه‌تانه‌ زۆر گران نابیت له‌سه‌رمان که له‌ خوداوه‌
 بن؛ که من و ئیوه‌شی ئافرانده‌وه‌ و چاره‌نووسی هه‌مووانی

۱۹- موحه‌مه‌ده (ﷺ) که ۱۴۴۲ سال له‌مه‌وبه‌ر له‌ بیابان گشت ئه‌و
 شتانه‌ی زانیوه‌! که‌چی زانست ته‌نیا دوینی؛ واته‌ ته‌نیا ۴۰ یان ۵۰ سال
 له‌مه‌وبه‌ر دۆزیویه‌تییه‌وه‌.

به‌دهسته و گيتيه‌كاني^{۲۰} به‌ديه‌ناوه، ئەمانه‌ش كه گشتيان ئاماژەن بۆ ئيوه ئەي زانستخوازن. نووسەري قورئان "خودای بالادەست" لەگەڵ ئيوه دەدوا ئەي پياوani زانست؛ چلۆن باوەر بە خودا ناکەن؟ بۆ نكۆليکردن لە بووني ئەو هيچت دەست ناکەوێت.

ئيمه‌ی موسلمان لە باوەرپوونمان بە خودا هيچ زەرەر ناکەين گريمان هاتوو پاش مردن؛ زيندوو بوونه‌وه نەبوو، ئازاري ناوگۆر نەبوو، ژيانى بەرزەخ نەبوو، بەهەشت و دۆزەخ نەبوو، گشتى ئەفسانە و خورافات بوو، باشە بەريزان ئيمه‌ هيچ زيانمان کرد؟ بيگومان نەخير! باشە بۆچی؟ چونکە بە هەمان شيوه‌ی تۆ ژيام، هەروەك تۆ خواردم و خواردمه‌وه، وەك تۆ جلم لەبەر کرد، نەك وەك تۆ! بەلكوو لە تۆش خۆشتر ژيام! ئيمه‌ بە هيواده‌ژيان، لە پاش ئەو هەموو زولم ستمه‌ی لييان کردین، ناسوپاسگوزار نەبووين لە ژيان وه چاوه‌رپي سۆز و بەزه‌یی خودامان دەکرد، هەتاوه‌كوو پاداشتمان بداته‌وه لەسەر ئەم ئارامبوونه‌مان. بەلام تۆ گەر دواى مردن بۆت دەرکەوت بەس خودا هەيه! بەس ئەم ئەگەرە! دۆزەخ و بەهەشت و بەرزەخ نا، تەنيا خودا (%۱۰۰)؛ تەنيا ئەگەري (%۱) دانى خۆ تياچوویت و رەنجبەخەسار و مايه‌پوچ دەرچوویت، ئينجا تۆ هيچ هيوايەكت بە ژيان نەبوو و سەرزەنشتى گشت شتيكت دەکرد، هەميشه‌ ناسوپاسگوزار بوویت بەرامبەر بەخششەكاني خودا، وه کاتيک کيشه‌يه‌ک دەهاته‌ سەر ريگات؛ ئەوا پەنات بۆ خۆکوشتن يان شتيک كه سەرخۆشت بکات

۲۰ئيمه‌ چوار گيتيمان هەيه (گيتى مروّف، گيتى فريشته، گيتى گيانلەبەر، گيتى پەري).

یاخود پرۆتۆنیکی بارگاوی به ئهرینی پیکهیناوه، که ته‌وق دراوه به شیوه‌یه‌کی نه‌رینی ئه‌لکترۆنه‌کان بارگاوی ده‌که‌ن، خودی ده‌ستووری ماده‌که به‌و شیوه‌یه ئاماژه‌ی بو کراره که دژی هه‌بیت. (سه‌رنج له‌لایه‌ن یوسف عه‌لی)یه‌وه.

نیشانه‌کانی خودا (په‌رجوو)

ئایه‌ته‌کانی ئه‌م قورئانه‌ پوون و ئاشکرایه، قورئانی پیرۆز خۆی پوون و ئاشکرایه، قوتابیانی قورئان په‌نجه‌ی بی هه‌له‌یی خودایان له‌ گشت دۆزینه‌وه‌یه‌کی سه‌رده‌م بینی، ئا ئه‌وانه‌ چه‌نده‌ها "به‌لگه‌ و نیشانه‌"ی گه‌لیک به‌زه‌بر و ده‌سه‌لاتی خودان، هه‌تاوه‌کوو گومانه‌کانتان لایه‌ن و باوه‌رتان پته‌و بکه‌ن.

{...إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ (٢١)} {الروم}

به‌راستی ئا له‌و دیارده‌یه‌شدا به‌لگه‌ و نیشانه‌ی زۆر هه‌ن بو "زانایان".

ئای له‌و گالته‌جاپیه! به‌لام له‌ راستیدا "زانایان" که یاخی بوونه، سه‌ره‌رای زانیارییه مه‌زنه ماددییه‌کان هه‌له‌یان کردووه، بی به‌هایه‌کانیان به‌راست له‌قه‌له‌م دا و له‌گه‌ل گشت زانیارییه‌کی راستی به‌یه‌که‌وه ده‌پۆن.

گوته‌ی پياوئیکى فهره‌نسى هاوچه‌رخ^{۲۲}:

"په‌خنه‌م له‌وانه‌هیه‌که موحه‌مه‌د (ﷺ) وه‌ک نووسه‌رى قورئان ده‌زانن. ده‌لئیت ناشایسته‌یه؛ چلۆن ده‌بیّت مروّقیکی نه‌خوینده‌وار بییّت به‌گرنگترین نووسه‌ر! له‌رووی شایسته‌و یژه‌یه‌یه‌کان (ئه‌ده‌بییه‌کان) له‌ته‌واوی و یژه‌ی عه‌ره‌بیدا؟ چلۆن موحه‌مه‌د (ﷺ) توانیویه‌تی راستی سروشتیکی زانستی ده‌ربهریّت که هیچ مروّقیکی دیکه‌ته‌نانه‌ت نه‌یتوانیوه‌به‌شتیکی که‌م له‌م باب‌ته‌بدویّت، گشت ئه‌مانه‌پروویدا به‌بی ئه‌وه‌ی جاریک بچووکتترین هه‌له‌له‌گوته‌و باب‌ته‌که‌ی ببیندریّت؟ بره‌وانه‌په‌رتوکی (مؤریس بوکالی، ئینجیل قورئان و زانست، لاپه‌ره‌ ۱۲۵)^{۲۳}

ئیه‌لامی له‌میژینه

تۆوی ئه‌م په‌رتوکه‌یه، "قورئان - موعجيزه‌ی موعجيزه‌کان"

له‌وانه‌یه‌له‌لایه‌ن بالیۆزی (پروڤینگ ئیسلام) وه‌برۆیت، زمان زیو و قسه‌که‌ری به‌توانا (مه‌ولانا)^{۲۴} عه‌بدوله‌لیم سه‌ید کیوی، من (شیخ دیدات) ته‌نیا قوتابی قوتابخانه‌بووم؛ کاتیک ئه‌و سه‌ردانی باشووری ئه‌فریقای کرد له‌گه‌شتیکی وانه‌بیژیدا له‌سالی ۱۹۳۴؛ له‌ناو گوته‌زۆر و زه‌وه‌نده‌کانیدا گویم له‌(عه‌بدوله‌لیم سه‌ید

^{۲۲} شیخ ئه‌حمه‌د دیدات (خودا لینی خوش بیت) ئاماژه‌به‌سه‌رده‌می خۆی ده‌کات که سالی ۱۹۸۷ په‌رتوکه‌که‌ی نووسیوه.

^{۲۳} See "The Bible, the Qur'an and Science" p. ۱۲۵ By Maurice Bucaille

^{۲۴} Maulana

له‌ناوه‌راستی ئاسیا به‌تایبه‌تی هیندستان به‌که‌سانی زیره‌ک و پیشه‌وا‌ی ئایینی (مه‌لا) ده‌لین (مه‌ولانا) وه‌ک پزیک بۆ پله‌ی زانستیان.

كيوى) بوو گوتەى لەسەر (كشتوكالكردى زانست لەلايهن موسلمانانەوه). پاشان پەرتوكيک لەژێر هەمان ناو نیشان لەلايهن (فیدراسیۆنى گیتی بنەماى ئىسلامى)؛ لە شارى کاراچى پاكستان، بلاو كرايه‌وه كه جۆشوخروشى ئەو گوتە و ورووژاندنانەى پيشتەرم بۆ دەگيژئتەوه كه لە هەرزەكارىمدا بىستومە لە يادى ئەو خزمەتكارە مەزنەى ئىسلام. لئرەدا من دووبارە بەرهەمى دەهئنمەوه؛ بۆ نەوه‌كانى داهاوو، چەند وشەيەك ئەوهى كه مەولانا دەبووايه بيليت لەسەر پەيوەندى نىوان قورئانى پيروژ و لقەكانى زانست و زانيارى.

ئامۆژگارى (وريا كردنەوه) بۆ زانستەكان

ئەو فشارەى كه قورئانى پيروژ لەسەر ليكولينه‌وهى زانستى گەردووندا پيشنيارى كردبوو و دياردەيه‌كى بيه‌اوتايە لە ويژەى ئايىنى گيتيدا. بە بەردەوامى بە ئيمە دەلئت سەرنج بدەن بۆ ئەو هەموو جوولە سروشتييه‌ى كه لە دەورووبەرماندا ڤوو دەدات، داوامان لى دەكات تئبروانين (تئبفكرين). بە بەردەوامى موسلمانانى پى پادەهئندرئت كه بە دواى زانستدا بكه‌ون، يەكيكه لە بنەما ئايىنييه‌كان و بە بەردەوامى جەخت لەسەر راستييه‌كى مەزنى ناديار دەكاتەوه بۆ گيتى پيش قورئان. ئەوهيه كه گشت شتيك لە سروشتدا بۆ خزمەتى مرؤف فەراهم بووه، كه وەها دەخوازيت ئيمە راچلەكينئت بۆ خويندنى پيكهاته و كارى ئورگانيزم (زيندەوه‌رى) مرؤف، پيكهاته‌كه‌ى! نەخشەى كردارەكان و دابەشكردن و بلاو بوونه‌وه‌ى ئازەلان! شئوه، پيكهاته، كردارەكان،

پۆلینکردن و دابه‌شکردنی پووه‌كه‌كان، ئەمانه‌ش كێشه‌ن له زینده‌وه‌رزانی.

ئەوه‌ی ئیমে راده‌هینیّت و ده‌هه‌ژینیّت سه‌ر ئەوه‌ی كه‌ فه‌رمانی سروشت و تایبه‌تمه‌ندییه‌ گشتیه‌كانی ماده‌ و كێشکردن بخوینن؛ وه‌كوو كاریگه‌رییه‌كانی هه‌بوونی وزه‌ كه‌ كێشه‌ی فیزیای هاوچه‌رخه‌.

وه‌ ئەوه‌ی ئیমে راده‌هینیّت و ده‌هه‌ژینیّت بۆ خویندنی تایبه‌تمه‌ندی ماده‌كان؛ هه‌م سه‌ره‌تایی و هه‌م ئاوێته‌ و یاساكانی تێكه‌ڵبوون و كرداریان له‌سه‌ر یه‌ك كه‌ ئەوه‌ش كێشه‌یه‌ له‌ كیمیای هاوچه‌رخ.

ئەوه‌ی ئیमे راده‌هینیّت و پینوینیمان ده‌كات بۆ خویندنی پێكهاته‌ و توێژینه‌وه‌ جوداكانی كه‌ پێكهاتوون له‌ ده‌ستووری كانزای گۆی زه‌وی، ئەو گۆرانكارپانه‌ی له‌ ئۆرگانی؛ نائۆرگانی ماده‌ پوو دادات و ... هتد، كه‌ كێشه‌ی زه‌ویناسی هاوچه‌رخه‌.

ئەوه‌ی ئیमे راده‌هینیّت له‌سه‌ر خویندنی گشتی زه‌وی و دابه‌شبوونه‌ فیزیکیه‌كانی بۆ ده‌ریا، پووبار، چیا، ده‌شت و دۆل، كانزاكان، پووه‌ك و ئازله‌كان بۆ هه‌ریه‌كێکیان، وه‌ دابه‌شبوونه‌ رامیاریه‌كان كه‌ كێشه‌ی جوگرافیای هاوچه‌رخن.

ئیمه‌ بۆ شاره‌زاوون له‌ خویندنی گۆرینی پوژ و شه‌و و جیاوازی وه‌رزه‌كان، جووله‌ی هه‌ساره‌كان و دیارده‌كانی دیکه‌، ئەوانه‌ش كێشه‌ن له‌ كێشه‌كانی گه‌ردوونناسی هاوچه‌رخ.

ئەوه‌ی ئیमे راده‌هینیّت بۆ خویندنی جووله‌ی باو و پێكهێنان و په‌رسه‌هه‌ندی هه‌ور و به‌ره‌مه‌ی باران و چه‌ند دیارده‌ و هاوشیوه‌كانی دیکه‌ كه‌ ئەمانه‌ش كێشه‌ی كه‌شناسی هاوچه‌رخن.

بۆ چه‌ندین سه‌ده موسلمانان سه‌ركرده‌ی گیتی بوون له‌ بوارى
فیربوونی زانستیدا، پاشان به‌ره‌ به‌ره‌ و له‌سه‌رخۆ سه‌ركردایه‌تى
ده‌ستى كرد به‌ خۆزاندن له‌ ده‌ستیان، موسلمانان له
سه‌ركردایه‌تى خۆیان شكستیان هینا و پۆل و ماددیگه‌رییه‌كى
(ماتریالیستیكى)^{٢٥} ئه‌وروپا به‌ره‌و پێشه‌وه‌ پوشت و هه‌نگاوینا بۆ
په‌ركردنه‌وه‌ی بۆشاییه‌ك كه‌ به‌ سه‌ركردایه‌تى موسلمانانه‌كان
دروستكراوه‌ كه‌ قورئان داواى لێكردوین به‌دوایاندا بچین و لێیان
بکۆلینه‌وه‌.

هه‌روه‌ها مه‌ولانا ئه‌و به‌خشینه‌ی كه‌ موسلمانان کردیان به‌و
شیوه‌یه‌ تۆمار ده‌کات: "ئه‌و هه‌لچوونه‌ هه‌زییه‌ی ئیسلام دروستی
کرد هه‌لێكى مه‌زن بوو، هه‌یج به‌شه‌ فیربوونیك نییه‌ كه‌ له‌لایه‌ن
موسلمانانه‌ توێژه‌ره‌كان به‌بێ ده‌ستكارى كردن به‌جێیان هه‌شتبیت
"ده‌ستیکیان له‌گه‌ل هه‌بووه‌"، وه‌ پله‌ و پایه‌یه‌كى به‌رزیا بۆ خۆیان
نه‌به‌خشیوه‌. له‌ راستیدا ئیسلام مه‌به‌ستیه‌تى كه‌ كۆمه‌لگای
موسلمانان بیه‌ت به‌ كۆمه‌لگای پۆشنییران و كشتوكاڵکردن و
گه‌شه‌کردنی زانست و گشت شیوه‌كانی دیکه‌ی فیربوون یه‌کیكه‌ له‌
بنچینه‌ سه‌ره‌کییه‌كانی ئامانجی ئایینی ئیسلام. ئه‌گه‌ر موسلمانان
نه‌بووبان؛ ئه‌وروپا هه‌رگیز ئه‌مه‌ی نه‌ده‌بینی به‌ خۆوه‌ كه‌ له‌
سه‌رده‌می رینیسانس^{٢٦} و سه‌رده‌می زانستی هاوچه‌رخ^{٢٧}، وه‌

^{٢٥} materialistic

بزووتنه‌وه‌یه‌كى هونه‌رى بوو له‌ سه‌ده‌ی ١٥ و ١٦. Renaissance

هه‌رگیز پێیان نه‌ده‌گه‌یشته‌ ئه‌و گه‌لانه‌ی که زانستییان له‌ ئه‌ورووپاوه‌ پێگه‌یشته‌وه‌، به‌ ناراسته‌و‌خۆیی له‌ شوێنکه‌وتوانی کۆمه‌له‌ی ئیسلامییان له‌ رابردوودا وه‌رگرتوه‌، که‌واته‌ مرۆفایه‌تی قه‌رزدارێکی مه‌زنی ئیسلامه‌ که‌ هه‌رگیز ناتوانیته‌ بیداته‌وه‌ و سوپاسگوزاری بکات و هه‌رگیز ناشتوانیته‌ له‌ بیرى بکات.^{٢٨}

راییکه‌ر (مه‌ولانا) به‌ زمانی زیوی کۆتایی به‌ بابته‌که‌ هینا به‌و وشانه‌: به‌ر له‌وه‌ی کۆتایی پێ به‌ینم؛ با جاریکی دیکه‌ جه‌خت له‌وه‌ بکه‌م که‌ کۆمه‌لگای موسلمانان له‌ ده‌ره‌وه‌؛ دروست کردنی ئیسلام له‌ پووی ئایینی خوداوه‌ ره‌گی داکوتاوه‌، به‌ ته‌نیا باوه‌رپیکردن و به‌کرداریکردن، ئیسلام ده‌توانیته‌ تاکی موسلمان هۆشیار بکات. ئیسلام پێویستی کردووه‌ وه‌ک ئه‌رکیکی ئایینی که‌ موسلمان ده‌بیت له‌ راستی بابته‌که‌ن بکۆلیته‌وه‌ له‌ ده‌ورو به‌ری خۆی، بۆ ئه‌وه‌ی لی‌کۆلینه‌وه‌که‌ و زانسته‌که‌ی به‌ره‌و ناسینی ئافرینه‌ره‌که‌ی به‌ه‌ن. لی‌پرسینه‌وه‌ی زانستی له‌ ئیسلامدا کۆتایی نییه‌؛ به‌لکوه‌ هۆکاره‌ بۆ گه‌یشتن به‌ کۆتایی، ئه‌مه‌ش له‌ راستیدا کۆتایی راسته‌قییه‌ی مرۆفایه‌تییه‌ که‌ ئێمه‌ هی خوداین و هه‌ر بۆ ئه‌ویش ده‌گه‌رپێنه‌وه‌

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ البقرة: ١٥٦

^{٢٧} ده‌لیته‌: ئه‌گه‌ر موسلمانان نه‌بوونایه‌؛ ئه‌وا هه‌رگیز ئه‌وروپا ئه‌م پێشکه‌وتنه‌ی ئیستای به‌ خۆیه‌وه‌ نه‌ده‌بینی، (God's Crucible) ناوی په‌رتوکیکی david levering lewis مێژوونوسی به‌ناوبانگی ئه‌مریکی دانیال لیوز ^{٢٨} ده‌توانین ده‌یه‌ها به‌لگه‌ی زانستی و پێشکه‌وتنان نیشان بده‌ین که‌ مرۆفایه‌تی تازه‌ و (دوینی) پێیان گه‌یشته‌وه‌؛ که‌چی ١٤٤٢ ساڵه‌ له‌ قورئان و حه‌دیث باس کراوه‌.

وانه به نه‌نجام نه‌گه‌یشتوو‌ه‌که‌م^{۲۹}

مافی ئه‌وهم هه‌بوو که له سالی ۱۹۳۴دا له زاری مامۆستاوه (مه‌ولانا) گو‌ی‌یستی ئه‌و گوتانه‌ی سه‌ره‌وه‌ه بېم؛ له کاتی‌کدا له کۆتایی سییه‌کانه‌وه وه‌ک نامیلکه‌یه‌ک له‌به‌ر ده‌ست بوو، له‌بیرمه که هه‌ندی‌ک گۆر‌انکاری هه‌بوو؛ له کاتی‌کدا هه‌یشتا له دوو‌کانی‌ک له (ئاده‌مس سته‌یشن)^{۲۹} کارم ده‌کرد. وه‌گه‌لی‌ک به‌په‌رۆش بووم که ریک‌خستنی‌کی چاوپیکه‌وتنم کردوو‌ه له‌گه‌ل کۆلیژی ئاده‌م بۆ ئه‌وه‌ی قسه‌له‌گه‌ل قوتابیان و وانه‌بیژه‌کانیان بکه‌م له‌سه‌ر هه‌مان باب‌ه‌ت. له‌و ده‌مه‌دا من به‌ته‌واوی هه‌ستم به‌ناشرینی ئه‌رکه‌که‌م ده‌کرد؛ به‌لام به‌دنیایه‌وه نازانم چلۆن سه‌رۆکه‌ موسلمان‌ه‌که‌م هات بۆ لام و هه‌په‌شه‌ی له‌کار لا‌بردنی منی کرد ئه‌گه‌ر وان‌ه‌ی یه‌که‌م جارم هه‌لنه‌وه‌ش‌ی‌نمه‌وه، منیش پاش‌گه‌ز بووم‌ه‌وه و گه‌رامه‌وه. خاوه‌ن‌کاره‌که‌م هه‌یچ بیروکه‌یه‌کی نه‌بوو؛ منیش به‌هه‌مان شیوه‌ تینه‌گه‌یشتم، ناتوانم بل‌یم که چ هه‌لو‌یستم ده‌بوو ئه‌گه‌ر من به‌رنامه‌که‌م پێش‌که‌ش کردبایه له‌گه‌ل ئامۆزگاریه‌کانم که ئه‌مه‌ بوو:

{قُلْ إِنْ كَانَ عِبَادُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنْ آلِهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٢٤)} التوبه

پێیان بفرم‌وو: ئه‌گه‌ر با‌وباپیرانتان و برا‌کانتان و ها‌وسه‌ره‌کانتان و عه‌شیره‌ت و هو‌زتان و مال و سامانی‌ک که به‌ده‌ستتان هه‌یناوه،

^{۲۹}شاریکه له باشوری دوربه‌ن له ئه‌فریقیای باشوور.

ياخود بازرگانبيیه که دهرسن که شکان و بیيازپری پرووی تی بکات و خانووبه‌ره و کۆشک و ته‌لاریک که ئاره‌زوو ده‌که‌ن لی‌تان تی‌ک نه‌چی‌ت و دل‌خۆشن پی‌ی، له‌لاتان خۆشه‌ویستتر و نازدارتر بی‌یت له‌ خودا و په‌یامبه‌ره‌که‌ی و تیکۆشان له‌پیناو پ‌ی‌یازی ئه‌و زاته‌دا، ده‌ ئه‌وه‌ چاوه‌پروان ببن، هه‌تاوه‌کوو خودای گه‌وره‌ د‌یت به‌ فرمانه‌کانییه‌وه‌ و (تۆله‌تان لی ده‌ستی‌نیت)، خودای په‌روه‌ردگاریش ر‌ینوینی نه‌ته‌وه‌ی یاخی و له‌ سنوور دهرچوو نادات.

سو‌پاس(؟) بۆ برا شه‌رم‌ن و ترسنۆکه‌که‌مان. یه‌که‌م وانهم بۆ په‌رستگای مه‌سیحییه‌کان و کاهینه‌کانی پ‌یشکه‌ش کرد که گه‌لیک به‌ دل‌پاکانه پلانم بۆ دانابوو، له‌به‌رکردن و راه‌ینانکردن و قسه‌کردنم له‌ شوینی گشتی بۆ خه‌لک، ملیۆنانی وه‌ک سه‌رۆکه‌ موس‌لمانه‌که‌م هه‌ن که توقیون به‌ ره‌چاواکردنی ماددی که له‌م ئایه‌ته‌ی سه‌ره‌وه‌دا به‌رجه‌سته‌ کراوه‌ که نه‌ک خۆیان په‌یامی ئیسلام ناگه‌یه‌نن؛ به‌ل‌کوو ر‌یگریش ده‌که‌ن له‌وانه‌ی ئاماده‌ن بۆ ئه‌نجامدانی کاره‌که‌. ه‌یش‌تا ئه‌وانه‌ به‌په‌له‌ ده‌ل‌ین: "ناتوان ه‌یچ سوودی‌ک بگه‌یه‌نن و له‌ سنوور دهرچوون و لاتانداوه‌".

به‌ره‌نگارییه‌که‌ هه‌ل‌ بکه‌ (به‌ره‌نگاریان بیه‌وه‌)

له‌ گوتاری پ‌یش‌وودا مه‌ولانا سه‌هرنجی پاک‌یش‌این بۆ ئامۆژگارییه‌کانی قورئان بۆ ئه‌وه‌ی بیر له‌ زینده‌وه‌رناسی، فیزیاء، کیمیا، زه‌ویناسی، که‌شناسی و ... هتد بکه‌ینه‌وه‌! ل‌یکۆله‌ران وه‌ک مۆریس بوکالی^{۲۰}، کیث موور^{۲۱} و شیخ زیندانی^{۲۲} له‌سه‌ر جیاوازی

^{۲۰} Maurice Bucaille (French medical doctor)

^{۲۱} Professor Keith Moore

نووسين و لايه‌نی زانستی له قورئانی پيرۆز له‌م ده‌مانه‌ی دواييدا شتانیکی چاکیان نووسیوه؛ بواره‌کانیان بیسنوورن. قورئانی پيرۆز زه‌ریاه‌کی پر له‌ زانست و زانینه له‌م گیتییه، به‌ تایبه‌تکردن به‌ زانایانی موسلمان که ده‌بیت ئه‌و به‌ره‌نگاریانه‌ه‌لبسه‌نگین و به‌ه‌لی بزائن و به‌ره‌نگاریان ببنه‌وه که له‌ ناوه‌راستی سییه‌کاندا ئاماژه‌ی پی کرابوو له‌لایه‌ن مه‌ولانا که پیویست ناکات له‌ گشت بواریکدا تیر ئاو ببین. هه‌تا راده‌یه‌ک تایبه‌تمه‌ندییه‌ تایبه‌تییه‌کانی بزاین و هونه‌ره‌ جوانه‌کان بزاین که له‌ گه‌وره‌مان موحه‌مه‌ده‌وه (ﷺ) بۆمان ماوه‌ته‌وه که چلۆن هه‌لسوکه‌وتی کردووه له‌گه‌ل هاوبه‌شدانه‌ر و مه‌سیحیه‌کان و یه‌هوودییه‌کان! خۆی لاوانی ئیسلام برسین بۆ زانیاری و گوتار و بابته‌ی بچووک له‌سه‌ر زانسته‌ جودا جوداگان، بۆ ئه‌وه‌ی داری زانست به‌ شیوه‌یه‌کی هه‌مه‌ره‌نگ له‌ باخچه‌ی میشکیان بچینن. بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ک ئینسکلوپادیای^{۳۳} لی بییت. پیویست ناکات داوای لیبووردن بکه‌م له‌ به‌جیه‌شتنی هاوینه‌یی و زانستی قورئان بۆ زاناکانی موسلمانان، ته‌نانه‌ت ده‌بیت ناموسولمانیش هان بدرین بۆ گه‌ران به‌ قولایی دانايیدا! وه‌ک له‌ په‌رتوکی خودادا دامه‌زراون. خۆم وه‌ک پیاویکی ئاسایی؛ سروشتی سه‌روخواری په‌رجووی قورئانی پيرۆزتان

^{۳۲} Abdul Majeed al-Zindani

^{۳۳} Encyclopedias

a book or set of books giving information on many subjects or on : many aspects of one subject and typically arranged alphabetically.

په‌رتوکیکه‌ یان چه‌ند په‌رتوکیکن زانیاری هه‌مه‌لایه‌نی تیا‌دایه‌ له‌سه‌ر زۆر بابته‌ی جیاواز به‌ شیوه‌یه‌کی ئه‌لفوبی ریکخستراوه.

له‌گه‌ل به‌ش ده‌که‌م له‌وه‌ی که من بۆم ده‌رکه‌وتوو (ئه‌زموونم کردوو) به‌ ساده و ئاسانی، به‌راستی بۆ ئیوه‌ش ده‌رده‌که‌وێت ته‌نیا کۆل مه‌ده‌ن! چونکه ئه‌مه تاکه ئایینی خودایه وه‌ک ده‌فه‌رمووێت:

{إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ...} (١٩) آل عمران
به‌راستی ئایینی په‌سه‌ند لای خودا ته‌نیا ئیسلامه!

به‌شی سییه‌م

قورئان به ته‌واوی بیهاوتا و ناوازه‌یه له تۆمارکردنی ئایه‌ته‌کان

پیویسته ئه‌وه‌تان بیر به‌ینمه‌وه که قورئان تاکه پهرتوکه که خودا گه‌واهی بۆ ده‌دات! ده‌فرموویت ئه‌مه پهرتوکی منه و دامبه‌زاندوو! (له‌نیوان ئینجیل و ته‌وراتدا).

به‌لگه‌ی یه‌که‌م: {الرَّحْمَنُ (۱) عَلَّمَ الْقُرْآنَ (۲)} {الرحمن خودای گه‌وره گه‌لیک به‌رحم و سۆز و به‌زه‌یی و میهره‌بانه، ئه‌و خودایه‌ی که ئه‌م قورئانه پیرۆزه‌ی دابه‌زاندوو؛ خودایه‌کی گه‌لیک دانا و کاربه‌جینه‌ی.

به‌لگه‌ی دووه‌م: {تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۱)} {الجاهلیه ئه‌م قورئانه پیرۆزه دابه‌زیندراوه له‌لایه‌ن خودای گه‌وره که خودایه‌کی کاربه‌جی و گه‌لیک به‌خشنده‌یه.

به‌لگه‌ی سییه‌م: {إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا (۱)} {الإنسان ئه‌ی محمد (ﷺ) ئیمه‌ خۆمان ئه‌م قورئانه پیرۆزه‌مان بۆت دابه‌زاندوو.

به‌لام له‌یه‌ک شوینیش نایبینیه‌وه که خودا به‌فرموویت ئینجیل ه‌ی منه؛ یاخود به‌فرموویت که ته‌ورات ه‌ی منه و خۆم دامبه‌زاندوو! له‌هیچ شوینیکدا نایبینیه‌وه. ته‌نانه‌ت وشه‌ی (بایبل – Bible)

که هه‌ردووکیان تیکه‌ل ده‌کات؛ واته ئینجیل و ته‌ورات که ده‌کاته ٦٦ په‌رتوک؛ له‌نیوان ئه‌و ٦٦ په‌رتوک‌ده‌دا وشه‌ی (بایبل) نابینیت‌ه‌وه که بنچینه‌ی (په‌رتوکی پیروژ)‌ه، ئه‌مه به‌سه بو ئه‌وه‌ی بزانی که هه‌ریه‌که له‌م ئینجیل و ته‌وراته‌ی که ئیستا هه‌ن ده‌ستکاری کراون و به‌ته‌واوی وشه‌ی خودا نین.

قورئان ده‌ستکاری نه‌کراوه و نا‌کریت

قورئانی پیروژ له‌ناو گشت ویژده‌ی ئایینه‌کانی گیتیدا؛ به‌راستی بی‌هاوتایه له‌تۆمارکردن و پاراستنه‌که‌ی "له‌ده‌ستکاریکردنی ئایه‌ته‌کان" که ئه‌مه‌ش خۆی له‌خۆیدا په‌رجووه، چونکه به‌جۆریکی جودا ده‌وه‌ستتیت له‌سه‌ر شیوازی گێڕانه‌وه‌ی سروشتی مروّف؛ به‌وه‌ی که دوژمن و بی‌باوه‌ره‌کانی ده‌لێن که ئه‌م شیوازه‌ی قورئان جودایه، به‌دنیاییه‌وه شیوازه‌که جودایه، بی‌وینه‌یه، په‌رجووه، با ئه‌وه به‌سه‌لمینم که له‌سه‌ری سوورم:

شیوازی مروّف

شیوازی گێڕانه‌وه‌ی مروّف چلونه؟ گشت په‌رتوکه ئایینییه‌کانی دیکه له‌سه‌ر ئه‌م شیوازه‌ن: پوژیک له‌پوژان "جاریک له‌جاران..." یاخود "پۆوی و تریکان یاخود گورگ و به‌رخه‌که و ...هتد" تۆمار کراوه^{٢٤} که به‌ئاسانی ده‌توانیت درکی پی بکه‌یت که شیوازی گێڕانه‌وه‌ی خودا له‌گه‌ل شیوازی گێڕانه‌وه‌ی مروّفه‌کاندا جیاوازی

٢٤ "Once upon a time..." or "The fox and the grapes...the wolf and lamb," etc, etc

هه‌یه؛ سه‌یری په‌رتوکی پیروژ بکه‌ن، بزانی ئه‌مه په‌رتوکی خودایه؟
 ئایا خودا وه‌ها قسه ده‌کات؛ وه‌ک چلۆن مروّف قسه ده‌کات؟
 یه‌که‌م: أ. [له سه‌ره‌تادا "پوژیک له پوژان" خودا به‌هه‌شت و زه‌وی
 دروست کرد ...] ^{۳۵} (په‌رتوکی ئینجیلی پیروژ: په‌یدابوون: به‌شی ۱:
 برگه‌ی ۱) ^{۳۶}

ب. [له سه‌ره‌تادا، "واته پوژیک له پوژان" وشه‌که ^{۳۷} هه‌بوو، وشه‌که
 له‌لای خودا بوو، وشه‌که خۆی خودا بوو]. (یوحنا: ۱:۱ به‌پیی
 په‌رتوکی پیروژ) ^{۳۸}
 ج. [ئه‌مه ره‌چه‌له‌کی "ئه‌مه ره‌چه‌له‌ک و سه‌ره‌تای" ^{۳۹} عیسیای
 مه‌سیحه، کوپی داود، کوپی ئیبراهیم]. (مه‌تا ۱:۱ به‌پیی په‌رتوکی
 پیروژ) ^{۴۰}

۳۵ یه‌که‌م ئایه‌تی په‌رتوکی پیروژ باس له "ئاسمان و زه‌وی" ده‌کات به‌تاک، به‌لام
 له قورئانی پیروژ وشه‌ی زه‌وی هه‌میشه به‌تاکه؛ له کاتیکدا وشه‌ی ئاسمان به‌کو
 دیت (حه‌وت چین)؛ بیر له شتی وه‌ها مه‌زن بکه‌نه‌وه.

^{۳۶} Genesis ۱:۱ (HOLY BIBLE)

۱:۱۳۷ وشه‌که: له زمانی گریکی پیتی ده‌گوتریت (لوگوس) که واتایه‌کی فراوانی
 هه‌یه، فره‌تر به واتای دانایی خودا یان په‌یامی خودا دیت. ب‌روانه ۱:۱ و
 عیبرانییه‌کان ۳:۱۱ و زه‌بوور ۶:۳۳ و په‌یدابوون ۵:۱. له سه‌ره‌تادا وشه‌که هه‌بوو،
 وشه‌که له‌لای خودا بوو، وشه‌که خۆی خودا بوو. یوحنا ۱:۱

^{۳۸} According to John ۱:۱ (HOLY BIBLE)

۳۹ و پوژیک له پوژان له په‌رتوکی خودادا هه‌بیت چونکه شیوازی گیرانه‌وه‌ی
 مروّفه مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که نا‌کریت جاری

^{۴۰} accrding to Matthew ۱:۱ (HOLY BIBLE)

دووه‌م: [پاش مردنی مووسای به‌نده‌ی خودا؛ ئەوه بوو يەزدان به يەشووعی کورپی نوونی خزمه‌تکاری مووسای "که جاريکی دیکه روويداوه پوژيک له پوژان" فەرموو]. (يەشووع: ۱:۱)

سێيه‌م: [له پاش مردنی يەشووع "ديسان پوژيک له پوژان"، نه‌وه‌ی ئيسرائيل له يەزدانيان پرسى و گوتيان]. (رابه‌ران: ۱:۱ به‌پيى پەرتوکی پيروۆز^{٤١})

چاره‌م: [له سەردەمی "به‌ه‌مان شيوه‌ له سەردەمی؛ واتا پوژيک له پوژان" فەرمان‌پەرە‌وايه‌تی رابه‌ره‌کان؛ قاتوق‌پيه‌ه‌ک له خا‌که‌که‌دا سەريه‌له‌دا، له بێتله‌حمی يەهووداوه‌ پياويک خو‌ی و ژنه‌که‌ی و دوو کور‌ه‌که‌ی کۆچيان کرد و پەنايان بۆ ولا‌تی مؤناب برد]. (رائووس: ۱:۱)

پينجه‌م: [پياويک هه‌بوو "دووباره‌ هه‌بوو نه‌بوو؛ پياويک هه‌بوو" له راماته‌يمی چوفيه‌ه‌کان له ناوچه‌ شاخاوييه‌کانی ئەفرايم، ناوی ئەلقانه‌ی کورپی يەرۆحامی کورپی ئەليهووی کورپی تۆحووی کورپی چووفی ئەفرايمی بوو]. (پەرتوکی يەکه‌می ساموئيل: ۱:۱)

شه‌شه‌م: [ئەوه‌ بوو "پوژيک له پوژان" پاش مردنی شاول و گه‌رانه‌وه‌ی داوود له ليدانی عه‌ماليقيه‌ه‌کان، داوود دوو پوژ له چيقله‌گ مايه‌وه‌]. (دووه‌م ساموئيل ۱:۱)

هه‌وته‌م: [داوودی پاشا "دووباره‌ و ده‌باره‌ پوژيک له پوژان" پير بوو و ته‌مه‌نی گه‌وره‌ بوو، هه‌ر چه‌نده‌ به‌ جلوبه‌رگ دايانده‌پو‌شی؛ گه‌رم نه‌ده‌بووه‌وه‌]. (يه‌که‌م پاشايان ۱:۱)

^{٤١} Judges ۱:۱ (HOLY BIBLE)

هه‌شته‌م: [له سالی يه‌که‌می "پۆژیک له پۆژان" کۆرشی پاشای پارس بۆ ئافرانندی پيامی يه‌زدان که له‌سەر زاری يه‌رمياوه فهرمووبوی، يه‌زدان گيانی کۆرشی پاشای پارسى هه‌ژاند، ئینجا بانگه‌وازیکی به‌ناو گشت شانشینه‌که‌یدا راگه‌ياند، هه‌روه‌ها به‌ نووسراویش فهرمانیدا]. (عه‌زرا ۱:۱) ^{۴۲}

نۆیه‌م: [ئهم پووداوانه له سه‌رده‌می "پۆژیک له پۆژان له سه‌رده‌می" پاشایه‌تی ئه‌حه‌شویرۆش بوو؛ ئه‌و ئه‌حه‌شویرۆشه‌ی که له هیندستانه‌وه هه‌تاوه‌کوو کوش فهرمانه‌وايه‌تی ۱۲۷ هه‌ریمی ده‌کرد]. (ئه‌ستیر ۱:۱)

ده‌یه‌م: [له پینجی مانگی چواری سالی سییه‌م "پۆژیک له پۆژان" کاتیک من له‌سەر ئۆکه‌ندی که‌قار له‌ناو راپیچکراوه‌کان بووم؛ ئاسمان کرایه‌وه و خودا چه‌ند بینینیکی بۆ ئاشکرا کردم]. (حزقیال ۱:۱) ^{۴۳} "له گشتیان دووپاتکردنه‌وه زیاد کراوه".

ئه‌گەر ئهم نمونانه سه‌رلیشیواویان نه‌کردی؛ ئه‌وا هیچ شتیکی دیکه سه‌رلیشیواوت ناکه‌ن! تۆ به‌ ناچار دووچاری نه‌خۆشی "جاریک له جاران و پۆژیک له پۆژان" بوویت. ئه‌گەر لیی ورد ببیته‌وه؛ بۆت ده‌رده‌که‌ویت که ئهم گوته و چیرۆکانه له‌لایه‌ن مرۆقه‌وه نووسراوه و دروستکراوه و پيشبینیکراوه "پۆژیک له پۆژان". ئه‌مه شیواز و سروشتی مرۆقه نه‌ک هی خودا! خودا نافه‌رموویت پۆژیک له پۆژان یاخود جاریک له جاران، خۆ ته‌نانه‌ت ئه‌گەر چیرۆکه‌کان راستیش ببن؛ شیوازی گێرانه‌وه‌یان به‌

^{۴۲} Book of Ezra ۱:۱ (HOLY BIBLE)

^{۴۳} Ezekiel ۱:۱ (HOLY BIBLE)

درۆيان ده‌خاته‌وه. ئه‌وه‌ی كه من باسی ده‌كه‌م ئه‌وه‌یه م‌رؤقه‌كان به‌م شیوه‌یه بیر ده‌كه‌نه‌وه، تیده‌پ‌وانن، قسه ده‌كه‌ن و ده‌نوسن و ...هتد، هیوام وه‌هایه گله‌یه‌یه‌کی فره‌ی لی بکریت؛ چونکه له‌لایه‌ن م‌رؤقه‌وه نووسراوه‌ته‌وه و ده‌ستکاری کراوه.

گشت ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی سه‌ره‌وه له‌لایه‌ن (پاشا جهیمس) له‌وه^{٤٤} تۆمار کراوه و به‌ناوبانگترین وه‌شانه (فیرژن) له (له‌ناو وه‌شانه‌کانی دیکه‌دا) له‌نیوان مه‌سیحیه‌کانی گیتیدا، په‌نگه تیبینی ئه‌وه‌ت کردییت که گشت برگه و ده‌قیک له‌م گوته و گوته و گوته‌یه‌دا (١:١)؛ واته به‌شی یه‌که‌م و برگه‌ی یه‌که‌م، له گشت په‌رتوکی پیروژ که ده‌ست پی ده‌کات به "ئیستا، ئیستا، ئیستا!" لی ورد به‌ره‌وه؛ خۆت سه‌یر بکه بو‌ت ده‌رده‌که‌ویت، چه‌ندان سه‌ره‌تا و سه‌ره‌تای دیکه‌ی له‌م جو‌ره ده‌دۆزیته‌وه له په‌رتوکه‌وه بو‌ په‌رتوک، پیویسته له‌وه ئاگادارت بکه‌مه‌وه که ئینجیله‌که‌ت یارمه‌تیت نادات له تیگه‌یشتنیکی گونجاو و فره‌ه‌نگی^{٤٥}؛ یارمه‌تیت نادات، ده‌بی‌ت په‌ر په‌ر به‌ناویدا برۆیت وه‌ک چلۆن من کردم.

٤٤ King James Version (KJV) published ١٦١١

٤٥ بۆ نمونه به‌ دوا‌ی وشه‌ی (پۆلس) ده‌گه‌ری‌یت؛ ده‌چیته‌ ریزی پیتی (پ) مه‌به‌ستی شیوا‌زی به‌ دوا‌دا‌گه‌رانی وشه‌یه‌کی دیاریکراوه.

فهره‌نگ يارمه‌تييان نادات

بيروپاي دوو فهره‌نگي ئينجيلم وهرگرت كه يه‌كه‌ميان له‌لايه‌ن (گه‌واهيدهراني يه‌هوه) هوه^{٤٦} بلاو كر ابوويه‌وه؛ خيراترين له‌ گه‌شه‌کردني کوومه‌له و رييازه مه‌سيحييه‌کان له مه‌سيحييه‌تدا، دووهميشيان (شيكاري گه‌نج له‌گه‌ل ئينجیلدا^{٤٧})، به‌لام له هه‌ردووکیان يه‌ک (ئيس‌تا) نيه و نه‌هاتووه! "جاريك له جاران و پوژيک له پوژان" وه‌ک ئه‌و نمونانه‌ی له سه‌ره‌وه‌ن كه وه‌ها هي پاشا جهيمسن و پري هه‌له‌يه؛ كه‌چی زورترين کپياري هه‌بووه! ده‌توانيت هۆکاره‌که‌ی بخه‌ملينيت؟ (كه ئاره‌زوو وروژينه‌ره)؛ نامه‌ه‌ويت زياتر باج له‌سه‌ر ئارامگريت به‌سپينم (بيزارت بکه‌م)، من ده‌زانم كه تو ده‌ته‌ه‌ويت به‌رده‌وام بيت و سه‌رنج له سه‌ره‌تاي چيروکی دابه‌زينی سرووشي قورئان به‌ديت. شه‌وی ٢٧ی مانگی رهمه‌زان بوو كه موحه‌مه‌دی په‌يامبه‌ری ئيسلام (ﷺ) له (ئه‌شکه‌وتي حه‌را) بوو، له قه‌راغ شاری مه‌که‌دا خوی راهينابوو بو حه‌سانه‌وه و بيرکردنه‌وه‌يه‌کی ئاسووده، په‌ناي بو (ئه‌شکه‌وتي حه‌را) ده‌برد و نيگه‌رانی کيشه‌ی خه‌لکه‌که‌ی بوو له تاو "سه‌رخوشان، داوينپيسان، بته‌رستان، ناداپه‌رواری و دل‌په‌قی ...هتد"، گه‌وره ميژوونوسیک به‌م شيوه‌يه وه‌سفی عه‌ره‌به‌کان له

٤٦ گه‌واهيدهراني يه‌هوه يه‌کيکه له پيچکه‌کانی ئايینی مه‌سيحی (فه‌له) كه ددان به ريياز و پيچکه‌کانی ديکه دانانیت و خويان به دروستترين و باشترينی مه‌سيحی (فه‌له) داده‌نين.

^{٤٧} Young's Analytical Concordance to the Bible by Robert Young in ١٨٧٩

په‌رتوکی (پووکانه‌وه و که‌وتنی ئیمپراتۆریه‌تی رۆمانی) تۆماری ده‌کات^{٤٨} و ده‌لیت:

"مرۆقی بيميشک! (عه‌ربه‌کان)، بيه‌ست، هه‌ژار. جياوازييه‌کی وه‌هايان نيه‌ له‌گه‌ل ئاژده‌له‌کان."

بۆيه داب‌ران له‌ کۆمه‌لگه‌ و ته‌نیايی بوون و په‌نا بردنه‌ به‌ر (ئه‌شکه‌وتی حه‌را) پۆچوون له‌ قولایی بیرکردنه‌وه، به‌ په‌رۆش بوو بۆ چاره‌سه‌ریک، کۆلی نه‌ده‌دا بۆ هه‌تانه‌دی بیرۆکه‌کانی و نه‌ده‌هاته‌وه ناو کۆمه‌لگه‌، به‌لام هه‌ندیک جار له‌به‌ر هاوسه‌ره‌ خۆشه‌ويسته‌که‌ی دایکی باوه‌رداران؛ خاتوو خه‌دیجه‌ی کچی خوه‌یلد (په‌زنامه‌ندی خودای لی بیت) ده‌گه‌رايه‌وه.

یه‌که‌م په‌یوه‌ندی:

له‌ (شه‌وی قه‌در)دا "شه‌وی ده‌سه‌لات و پایه‌به‌رزی" که‌ به‌راستی ئا له‌و شه‌وه‌دا به‌ راست و په‌وان رینوینی کرا و له‌و شه‌وه‌دا؛ په‌رتوکی خودا بۆ گیانی تینووه‌کان کرایه‌وه! جیبریلی فریشه‌ی خودا (ﷺ) له‌ به‌رده‌میدا ده‌رده‌که‌ویت و هه‌ر به‌ زمانی خۆی فه‌رمان ده‌کات {اقْرَأْ} واته‌ بخوینه‌وه یاخود بلی^{٤٩}.

موحه‌مه‌د (ﷺ) گه‌لیک ترسا و ئاماده‌ نه‌بوو بۆ ئه‌م شوکه‌، به‌ ترسه‌وه‌ هاواری کرد: "ما أنا بقارئ"، واته‌: من نه‌خوینه‌وارم!

^{٤٨} History of the Decline and Fall of the Roman Empire

^{٤٩} Gabriel, the angel of God, appears to him, and commands him in his mother tongue. Iqra', which mean 'read!' or 'recite' or 'rehearse!' or 'proclaim' aloud!

وشه‌ی {اقْرَأْ} له‌ زمانی ئینگلیزی به‌م شیوه‌یه‌ راڤه‌ی بۆ کراوه‌.

فریشته‌که بۆ جاری دووهم فه‌رمانه‌که‌ی دوویات ده‌کاته‌وه: {اَقْرَأْ}،
موحه‌مه‌د (ﷺ) به هه‌مان شیوه وه‌لامی ده‌داته‌وه، جیبریل (ﷺ) توند
له باوه‌شی گرت و بۆ جاری سێیه‌م فه‌رمووی: {اَقْرَأْ}.

{اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (۱)} العلق

ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) بخوینه؛ به ناوی په‌روه‌ردگاری هه‌ره به‌پێرت،
ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی که گشت شتیکی دروست کردووه.

ئێستا ئه‌وه زال بوونی‌ک بوو که پێویست بوو بیکات، دووباره پێی
گوتراوه. له‌وه‌ته‌ی ئه‌م وشه عه‌ره‌بیه: {اَقْرَأْ} واتای گشت ئه‌م
شتانه ده‌گه‌یه‌نیت که بخوینه، ببخوینه‌وه یاخود بلی! به شوین
ئایه‌تی یه‌که‌می سه‌ره‌وه‌ی (سووره‌تی عه‌له‌ق)؛ چوار ئایه‌تی زیاتر
دووباره کرایه‌وه و خویندرایه‌وه له‌سه‌ر یه‌که‌م په‌یوه‌ندی موحه‌مه‌د
(ﷺ) و پاشان له قورئانی پیرۆزدا به شیوه‌ی نووسراو تۆمار کرا.

رابه‌سته! به‌پێز دیدات؛ خه‌ریکه گویم له هاواری ده‌نگت ببیت،
گشت ئه‌مانه‌ی که تۆ پێمان ده‌لێن ده‌رباره‌ی ئایه‌ته‌کانی قورئان،
هیچ جیاوازی‌ک نییه له‌گه‌ل نمونه‌که‌ی پێشووتردا! بۆ سه‌لماندنی
ئه‌وه‌ی که ده‌ستی مرۆفی له‌گه‌ل‌دایه؛ ئایا گشتیان له‌ناوچوو و
خودانه‌ناس بوون؟

رێک دل‌خۆشم که به‌روونی ده‌بینیت می‌شکی مرۆف چلۆن بیر
ده‌کاته‌وه، قسه ده‌کات و شته‌کان تۆمار ده‌کات له‌و ده‌مه‌ی که
پرسیارت لی کردم: "تکایه سه‌ره‌تای چیرۆکی دابه‌زینی سرووشی
قورئانم بۆ باس بکه." له وه‌لامدا گوتم: "شه‌ویک له (شه‌وی
قه‌در)دا؛ شه‌وی ده‌سه‌لات و پایه‌به‌رزی، ۲۷-ی مانگی ر‌ه‌مه‌زان...

له قورئانی پیرۆزیشدا ئەم شەهوە تۆمار کراوه؛ ئەمە گوتە‌ی خۆم
 نە‌بوو! له قورئانی پیرۆز وەر‌م‌گرتبوو. له‌و پە‌رتو‌کانه‌ی تاییه‌تن به
 نهریت له‌ میژوودا فێ‌ربوومه، ده‌یان ساله‌ گویم له‌م قورئانه ده‌بی‌ت
 و هیچ که‌مو‌کورتییه‌کی تیا‌دا نییه، له‌ ده‌ستی مرۆ‌قه‌وه به‌‌دو‌ور
 بووه؛ بۆیه به‌م شیوه‌ جوانه پارێ‌زراوه.^{٥٠}
 له‌ خواره‌وه ئاشناتان ده‌که‌م به‌ پینچ یه‌که‌م ئایه‌تی قورئان که‌ بۆ
 مو‌حه‌مه‌د (ﷺ) دا‌به‌زی‌ون:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

{أَفْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (١) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (٢) أَفْرَأَ
 وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (٣) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٤) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ
 (٥)}

روونکردنه‌وه‌یه‌کی پێ‌وایست له‌سه‌ر سووره‌تی عه‌له‌ق^{٥٠}

سووره‌تی عه‌له‌ق واته‌ د‌لۆ‌په‌ خوینیکی مه‌یوو، ئەمە یه‌که‌م
 سووره‌ته‌ له‌ قورئانی پیرۆزدا که‌ دا‌به‌زی‌وته‌ خواره‌وه و پینچ
 ئایه‌تی سه‌ره‌تا له‌ (ئه‌شکه‌وتی چه‌را) دا‌به‌زی، په‌یام‌به‌ری خودا (ﷺ)
 سه‌ره‌تا خه‌وی ده‌بینی و خه‌وه‌کانی گشتی ده‌هاته‌ جی و خه‌وی
 راست بوو، پاشان ئاره‌زووی ده‌کرد بچینه‌ (ئه‌شکه‌وتی چه‌را)، فره
 جار له‌وێ ده‌مایه‌وه به‌ مه‌به‌ستی په‌رستش. جاریکیان جیبریل (ﷺ)
 هاته‌ لای و سی جار به‌ خۆیه‌وه‌ گووشی، بۆیه په‌یام‌به‌رمان (ﷺ)
 ترسا وه‌ک باس‌مان کرد له‌ پێ‌شه‌وه، پاشان گه‌رایه‌وه‌ ماله‌وه‌ بۆ

٥٠ (وه‌رگێ‌ر) له‌ ته‌فسیری پێ‌به‌ره‌وه‌ وەر‌م‌گرتووه‌.

لاى خه‌ديجه دايكى باوه‌رداران (په‌زامه‌ندى خوداى لى بيت) به ترسيكه‌وه فه‌رمووى: دامپوشن، خيرا دايان پوشي تا ئه‌و دهمه‌ى ترسه‌كه‌ى نه‌ما.

پاڤه‌ى ئايه‌ته‌كان:

ئە‌ى موحه‌مه‌د (ﷺ): بخوينه، به ناوى په‌روه‌ردگارى گه‌ليك به‌پريزته‌وه، ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ى كه گشت شتيكى دروست كردووه. له سه‌ره‌تادا مروفي دروست كردووه له دلويه ئاويك؛ پاشان بووه به كلو خوينتيكى مه‌يوو.

كه به هوي پينووسه‌وه خه‌لكى فيرى گشت شتيك كردووه له نووسين و خوينده‌وارى.

بخوينه؛ به ناوى په‌روه‌ردگارى هه‌ره به‌پريزته‌وه.

ئە‌وه‌ى كه مروف نه‌يزانيوه؛ خوداى گه‌وره به هوي پينووس و زانياريه‌وه گشت شتيكى فير كردوون.

پاوبوچوونى بيباوه‌پان

بيباوه‌پان ده‌لين كه قورئان به دروستى گوته‌ى خودا نيه "كه‌ى خودا هه‌يه!" به‌لكو هى موحه‌مه‌ده (ﷺ): موحه‌مه‌د به‌ره‌مه‌ى هيناوه. بو ساتيك با ئيمه‌ش له‌گه‌ل ئه‌و گومرا و په‌خه‌گرانه هاوپا بين؛ بلين: "باشه، ده‌ى داماننا موحه‌مه‌د (ﷺ) نووسه‌رى ئە‌م قورئانه‌يه؛ به‌س ئايا قورئان به لاته‌وه په‌رتوكينكى چلونه؟" ئه‌گه‌ر كه‌سيكى خاوه‌ن ئاوه‌ز بوو؛ بيگومان پيت ده‌لييت: "گه‌ليك ناوازه‌يه"، توش بلي: "زور چاكه! ناوازه! كه‌واته توش ده‌بيت ددان به‌وه‌دا بنيت كه قورئانه ناوازه‌كه له‌لايه‌ن يه‌ك كه‌س به‌ره‌م هاتووه،

یه‌ک که‌س! نه‌خوینده‌وار له‌ بیابان! ۱۱۴ سوورته و یه‌ک په‌رتوکی به‌ره‌م هیناوه‌ه‌موویان له‌ ئاستی سه‌رسام‌ن و چاره‌سه‌ری هه‌موو کیشه‌کانتان بۆ ده‌کات! "ئه‌ویش هیچ پێگایه‌کی دیکه‌ی نییه‌؛ پێویسته‌ په‌سه‌ندی بکات! ئینجا بلی: "ئه‌ی ئه‌م په‌رتوکه‌ ده‌بنیت؟ (بایبل - Bible) په‌رتوکی یه‌هوود و مه‌سیحیه‌کانه‌ و لیک‌دراوه‌ له‌ (ئینجیل و ته‌ورات) که‌ له‌لایه‌ن چل که‌سه‌وه‌ نووسراون و به‌ره‌م هیندراون گشتیشیان بلیمه‌ت و زانای سه‌رده‌می خۆیان بوون؛ که‌چی هه‌له‌ی فره‌ی و دژیه‌کی تیا‌یه‌، په‌رتوکی پیروژ؛ ۶۶ په‌رتوکی له‌خۆ گرتووه‌ که‌ ۱۱۸۹ سوورته‌!" ئه‌ویش هاو‌رایه‌؛ ئینجا بلی: "قورئان به‌ره‌می یه‌ک پیاوی نه‌خوینده‌وار بووه‌ و خواروخ‌چی تیا‌دا نییه‌! که‌چی بایبل به‌ره‌می چل زانا و بلیمه‌ته‌ پره‌ له‌ خواروخ‌چی، ئایا شایه‌نی ئه‌وه‌ نییه‌ شوینی قورئان بکه‌ویت؟ هه‌ر چه‌نده‌ قورئان له‌لایه‌ن موحه‌مه‌ده‌وه‌ (ﷺ) نه‌نووسراوه‌؛ به‌لام ئه‌گه‌ر له‌لایه‌ن ئه‌ویشه‌وه‌ نووسراب‌یت، هه‌ر شایه‌نی ئه‌وه‌یه‌ دوا‌ی بکه‌ویت، چونکه‌ پره‌ له‌ زانست و زانیاری و نیشانه‌ و په‌رجوو که‌ ده‌رگای والا‌ کردووه‌ بۆ هه‌ر که‌سیک که‌ له‌ هه‌ر کاتی‌کدا ده‌یه‌ه‌ویت رووبه‌رووی بب‌یته‌وه‌".

تۆمار‌یکی ناوازه

گشت ده‌قیکی قورئان به‌ عه‌ره‌بی یاخود وه‌رگێ‌دراوته‌ سه‌ر هه‌ر زمانیک، ئه‌م شی‌وه‌یه‌ به‌ دوا‌ی خۆی دین‌یت... هیچ (ئه‌گه‌ر) ییک و (به‌لام) ییک نییه‌ له‌ قورئاندا، پێچه‌وانه‌ی ئینجیل و ته‌ورات (په‌رتوکی پیروژ). هیچ ده‌ق نادۆزیته‌وه‌ که‌ تاییه‌ت کراب‌یت به‌ خوودی که‌سه‌کان؛ واتا ناساندنیان و پیا‌هه‌لدانیان، بۆ نمونه‌ موحه‌مه‌د (ﷺ)

"که یه‌که‌م جار په‌یوه‌ندی پټوه کړا له‌لایه‌ن خوداوه؛ چل سال بوو"، له قورئاندا شتیک نادوږزیته‌وه که باس له‌وه کرابیټ ته‌و له ئه‌شکه‌وتی هه‌را بوو؛ نایدوږزیته‌وه باس کرابیټ که ته‌و فریشته‌یه‌ی بینی جیبریل بوو (ﷺ) یاخود ته‌و زوړ ترسا، یان کاردانه‌وه‌ی چلوڼ بوو که وه‌لامی فهرمانی {أَقْرَأْ} سی دایه‌وه که کاتیک فریشته‌که پاش ته‌وه‌ی پټیچ ئایه‌تی یه‌که‌می ته‌واو کړد؛ جیی هیشت و فهرمووی: "موحه‌مد ږاکه مال‌ه‌وه؛ چهند میلیک له باشووری مه‌ککه، ږاکه بۆ لای هاوسه‌ره ئازیزه‌که‌ت؛ خه‌دیجه و داوای لی بکه هه‌تاوه‌کوو داتپوږشیت"^{۹۱}، ده‌ی گشت ئه‌مانه ته‌و شته‌یه که من پیی ده‌لیم: "جاریک یان جاره‌کان، ږوژیک له ږوژان!" شیوازی قورئانی پیروژ هیچ له‌مانه ناگریته‌وه؛ به‌م شیوه‌یه ناگریته‌وه! له گټرانه‌وه‌یدا؛ له پاراستنیدا بیوینه‌یه، به کورتی په‌رجوئامیژه.

سه‌ره‌ږای ته‌وه‌ش جودایه له هه‌ر جوړه شیوازیکی مرویی و هونه‌ریکی ویزه‌یی که گشت شتیک به سه‌ره‌تا ده‌ست پی بکات له‌لایه‌ن مروقه‌کان، بۆ نمونه: "به‌شی یه‌که‌م: ئایه‌تی یه‌که‌م: لاپه‌ره‌ی یه‌که‌م و وشه‌ی یه‌که‌م... هتد"، ئایه‌ت و ئیلهامی قورئان به‌م شیوه‌یه نییه یه‌که‌م بیټ! ئایه‌تی یه‌که‌م که دابه‌زی له یه‌که‌م په‌ر و یه‌که‌م سووره‌ت بیټ، نه‌خیر! یه‌که‌م ئایه‌تی قورئانی پیروژ که دابه‌زی له (سووره‌تی عه‌له‌ق) سووره‌تی ۹۶ ی قورئانی پیروژه! وه‌ک نووسه‌ری خاوه‌نشکو (خودای گه‌وره) بۆ په‌یامبه‌ره هه‌لبژاردراوه‌که‌ی خوی -موسه‌فا- (ﷺ) داییه‌زاند.

۹۱مه‌به‌سته زه‌قه‌که‌ی چیروک و به‌سه‌ره‌اته‌کانی ئینجیل و ته‌وراته که به‌م شیوه‌یه تو‌مار کراون.

ئاده‌ی چ پەرتوکیکی ئایینی لەسەر زه‌ویدا وه‌ک ئەمه‌ هه‌یه‌؟ هەر نووسه‌ریک (مروّقیک) که پەرتوکیک دهنووسیّت؛ له‌ ناوه‌راسته‌وه‌ ده‌ست به‌ پەرتوکه‌که‌ ده‌کات؟ نه‌خێر؛ به‌لگوو له‌ سه‌رتاوه‌ ده‌ست پێ ده‌کات. ئەمه‌ به‌سه‌ که‌ به‌سه‌لمیندریّت ئەم قورئانه‌ له‌لایه‌ن مروّقه‌وه‌ نییه‌! ته‌واو جودایه‌ له‌گه‌ل پەرتوکه‌کانی دیکه‌دا، په‌نجه‌مۆری خودا دیاره‌.

ده‌رووناسیکی که‌نه‌دی

من مافی ئەوهم هه‌بوو که‌ له‌ یه‌که‌م بانگدا؛ یه‌که‌م په‌یوه‌ندی بیروبۆچوونه‌کانم به‌ش بکه‌م له‌سه‌ر موحه‌مه‌د (ﷺ)، هەر وه‌ک له‌ پینج ئایه‌تی یه‌که‌می (سووره‌تی عه‌لق – به‌شی ۹۶) دا هه‌یه‌. گه‌نجیکی خه‌لکی که‌نه‌دا؛ له‌ گه‌شتیکدا که‌ رینوینم ده‌کرد بۆ مه‌زنترین مزگه‌وت له‌ به‌شی باشووری نیوه‌گۆی زه‌وی، له‌ کاتیکیدا که‌ قسه‌مان ده‌کرد؛ ئەو گوته‌ی که‌ کۆرسی پاش ده‌رچوون ئەنجام ده‌دا که‌ له‌ (به‌شی ده‌رووناسی) دا، منیش گوتم: "ده‌رووناسی؟" یه‌کسه‌ر سه‌رنجی ئەوم راکیشایه‌ سه‌ر پینج ئایه‌تی یه‌که‌می (سووره‌تی نه‌جم). پرسیارم لێ کرد که‌ چلۆن هه‌ژمار بۆ په‌یامه‌که‌ی ده‌کات و ئەزموونی موحه‌مه‌د (ﷺ) و قسه‌کردن له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ و نووسین و فی‌ربوونی شته‌کان که‌ پیشتر نه‌یده‌زانی، ئەو شتانه‌ی که‌ کیشه‌ی ده‌ستبه‌جیی ئەو و خه‌لکه‌که‌شی بووه‌؛ چلۆن بابته‌ی می‌شکی مروّف وه‌ک ئەوه‌ی له‌ ده‌ره‌وه‌ی مه‌شقه‌ شینه‌که‌ بیت^{۵۲}؟ به‌م وشانه‌ گوتم که‌: "هه‌ژماری ئەوه‌ بکه‌ که‌ نه‌خوینده‌وار بووه‌!"

ئەو گوتی ناکریت شتی وەها! وە خۆی (دەر و ناسە کە نەدیە کە) دانی بە وەدانای لە پێشترە ئەو کێشە یەتی؛ منیش گوتم لەو بارەدا دەبێت قسە ی ئەو پیاو پەسەند بکەین کە دەلیت:

بەلگە ی بەکەم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

{وَالْتَجِمَ إِذَا هَوَىٰ (١) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (٢) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (٣) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (٤) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ (٥)}
سویند بە ئەستێرە کاتیک لە شوینی خۆی دەترازیت و بە خیرایی بەر دەبیتە وە و ئاوا دەبیت.

هاوێل و هاوڕێ ئێوە موحەمەد (ﷺ) گومرا و سەرلێشیواو نەبوو، لە پێگە ی راست و پەوان نەترازاو و بە هەوا و ئارەزووی خۆی قسە ناکات؛

بەلکوو ئەو ی کە دەلیت قورئانە لە لایەن خودای بالا دەستە وە. تەنیا سرووشە و لە لایەن خودای گەورە وە بە سرووش بۆی هاتوو. جیبریلی فریشتە ی خاوەنی هێز و توانای زۆر، قورئانی فێر کردوو.

بەلگە ی دووهم:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ... (١١)} {الكهف}

ئە ی موحەمەد (ﷺ) پێیان بفرموو کە: "منیش مرووفیکم وە ک ئێوە؛ زیاتر نا! وە فریشتە ش نیم، تەنیا جیاوازیە ک کە هە یە؛ ئەو یە لە لایەن خودای گەورە هەلێژێردراوم بۆ پە یامبەرایەتی و سرووشم

بۇ دىت و پەيامى منىش ئەوھىە بزانن كە خوداى گەورە ئىوھى بۇ ئەوھ ئافراندوۋە ھەتاۋەكوۋ بە راستودروستى بىپەرستىن و ھاوبەشى بۇ بىر يار نەدەين؛ چونكە تاكوته‌نياه. گەنجە كەنەدىيەكە بە پىزەوۋە وەلامى دايەوۋە و گوتى: " دەبىت بە جددى بىر لەم بابەتە بكمەوہ". گەر لە سايەى قورئانى پىرۆزەوۋە خۇمان لە بابەتەكان شارەزا بكمەين؛ بە ھۆى ئەوۋە دەتوانىن گفتوگۇ لەگەل پىسپوران بكمەين لە ھەر زانستىكد!

پەرچوۋى رۆژنامەوانى

ئاھەنگىكى چالاكانىيە، ناۋەندى ئاى پى سى ئاى^{۵۳} (ناۋەندى پروپاگەندەى نىۋەدەۋلەتى ئىسلامى) سەرنجى گەلىك لە خەلكى بۇ گفتوگۇ و گوتوۋىژ راكىشاۋە، لەوانەش رۆژنامەنوۋسان. ھەر كە زانىم مەيدانى چالاكى چاۋپىكەوتنى من كارى رۆژنامەوانىيە، پىم گوت كە ئارەزوۋ دەكەم قورئانى پىرۆزىيان نىشان بدەم؛ ۋەك "پەرچوۋىيەكى رۆژنامەوانى!" كە گوئىيان لىى دەبىت؛ كەس ئەوۋە رەت ناكاتەوۋە! دەستم كرد بە چىرۆكى گەورەمان مووساى پەيامبەرى پىرۆز، بەلام لە شىۋازى: "رۆژىك لە رۆژان" يارمەتى نادىت، ئىمە ناتوانىن بە تەۋاۋى وردەكارىيەكانى موسا (ﷺ) و بلوروش "لەو دەمەى دەۋزىتەوۋە لەلايەن خىزانى فىرەن"، ياخود تەننەت وردەكارى "مندالى و دايكى و خوشكەكەى"

^{۵۳} Islamic Propagation Centre International (IPCI)

(قورئانی پيروز له به‌شی ۳۸:۲۰-۴۰ و ۷:۲۸-۱۳) ^{۵۴}. باسی ده‌کات.
پيويسته ورده‌کاریه‌گان تپپه‌رن، ده‌ست پی ده‌کم به:

رووداوه ناخۆشه‌که‌ی شار

سه‌یدنا موسا (ﷺ) بینی که دوو پیاو به‌شه‌ر هاتن؛ پیاویک که سهر به هۆزه‌که‌ی خۆی بوو و پیاوه‌که‌ی دیکه‌ش دوژمنی نه‌ته‌وه‌که‌ی بوو! بۆ یارمه‌تیدانی ئه‌و که‌سه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل له دژی میسرپییه‌که؛ خۆی بۆ نه‌گیرا و زلله‌یه‌کی له پیاوه سته‌مکاره‌که‌ دا و به هۆیه‌وه پیاوه‌که‌ مرد! موساش (ﷺ) له ترسی کوشتنی له‌لایه‌ن فیرعه‌ونه‌وه؛ له شاره‌که‌ هه‌له‌هات بۆ بیابانی سینا و خۆی بینیه‌وه له‌ناو میدیانه‌گان {مَدْيَن} ^{۵۵}.

له‌ویوه دوو کیژی بینی که وه‌ها له بارودۆخیکی ته‌نگانه‌دا بوون؛ یارمه‌تیانیدا، بۆیه کاریکی پيشکesh کرا بۆ ماوه‌ی هه‌شت سال له‌لایه‌ن باوکی کیژه‌گانه‌وه که ناوی جیسرو ^{۵۶} بوو، پاش ئه‌وه‌ی ماوه‌ی ئه‌رکه‌که‌ی ته‌واو کرد که پیتی سپێردرابوو؛ سه‌یدنا موسا (ﷺ) هه‌ستی به‌ بیزاربوون ده‌کرد له‌و ژيانه‌ ته‌نگه‌تاوییه، که پيشتر پیاویکی مه‌زن بووه له‌ کۆشکی پاشایه‌تی؛ له‌ ناوه‌ندی نازونیمه‌تی شاره‌که‌دا. ئۆقره‌ی نه‌مابوو؛ ده‌یه‌هه‌ویست گۆرانکارییه‌ک بکات، بۆیه داوای سه‌ربه‌خۆیی ده‌کرد، جیسرو

^{۵۴} له سووره‌تی (طه) و سووره‌تی (القصص).

^{۵۵} میدیان شوینیکه له میسر که له قورئان و ته‌ورات باس کراوه

^{۵۶} ئه‌و ناوه ته‌نیا له ته‌وراتدا هاتوه.

پياويکی زۆر به‌ريز و ماقول بوو، ئامۆژگاری سه‌يدنا موسای کرد (ﷺ) که بروات ئه‌و شوينه به‌جی به‌ئیت.

مووسا (ع) و گه‌شته‌ پيشه‌نگه‌ی

گه‌وره‌ مووسا (ع) له‌گه‌ل ژن و منداله‌کانی ئه‌ویان به‌جی هه‌شت، له‌گه‌ل به‌شی خوی له‌ مه‌رومالاته‌که‌، پاش ماوه‌یه‌ک خوی بینیه‌وه که ئاراسته‌که‌ی ون کردبوو! پاش ئه‌وه‌ی له‌ شوینیک پشوویدا و که‌میک خۆراکی لایبوو؛ وه‌ک گوشتی برژاو که هه‌ر زوو ئه‌وه‌یان ته‌واو بوو، وه‌ که‌میک مازوسی^{ه‌} پێ مابوو، هه‌شتا نانی وشکی نویی مابوو. کیشه‌ی نه‌مانی گوشته‌که‌ بوو که ده‌بوایه مه‌ر یاخود بزنیکی سه‌ربهریت؛ ئه‌وه‌یان له‌وانه‌یه ئاسان بیت! به‌لام زه‌حمه‌ت بوو ئاگرێک هه‌ل بکات. ئه‌وه‌ کارێکی گه‌لێک سه‌خت و دژواره؛ له‌وانه‌یه نیو پۆژ بخایه‌نیت له‌ لیکخشانندی دوو به‌رده‌وه ئاگری ده‌ست بکه‌ویت، ده‌یه‌ه‌ویست کیشه‌که‌ بخاته پۆژی دواتر؛ ئینجا چاره‌سه‌ری گوشته‌که‌ی بکات.

ئه‌ی کوا په‌رجووه به‌ئینیدراوه‌که‌ی له‌ کوێیه؟

به‌پیز دیدات؟

"ده‌میک خوی پێ نه‌گیرا"

هه‌تاوه‌کوو ئیستا من ته‌نیا پشتینه‌م داوه به‌ چیرۆکه‌که‌، په‌رجووه‌که‌ ئه‌وه‌یه که چوار رسته‌ی کورت له‌ جوانترین په‌خشاندا،

^{ه‌} Matzos

بەلام بۆ بەرز نەرخاندنی ئەم جوامیتری و مەردایەتییه ئارەزوو دەکەم سەر نەجەت بۆ دەنگی پۆژنامەوانی رابکێشم.

پەرچووی پۆژنامەوانی و جارنامە

لە باکووری شاری (دووربان) دەژیم؛ ئۆفیسێکم لە شەقامی (ئین ۲) ^{ههیه} (free) way، ئۆتۆبانیکی دەییەستەو بە شاری (دووربان)، فرەیی کات پێگای کەناردەریام دەگرتە بەر بۆ (دووربان)، ئەم پێگایە بۆ شانۆی کەناردەریاکانی (دووربان)ی دەبرد. هەمیشە چاودێری فرۆشیاریکم دەکرد کە هەوالیەری فرۆشتنی پۆژنامە بوو، بانگەوازیکی پۆژانە بە مەبەستی راکێشانی کپیارەکان شتیکی باشە بۆ خۆیندەوێ دووبارە و سییاریە راکەیاندر اوێکە، ئەو پۆژە بپارمدا بێر لە کپینی پۆژنامەکە نەکەمەو، بەلام کاتیکی ئۆتۆمبیلەکم لە گەراجی (دووربان) وەستاند، بە ناچاری بپیارەکم گۆری و پۆژنامەکم کپری و پرسیارم لە خۆم دەکرد کە بۆچی بپروکەکم گۆری؟ پاشان بۆم دەرکەوت کە هەر چەندە هەمان پۆژنامە داندراوێ بۆ فرۆشتن، بەلام بە جارنامەیه‌کی جیاوازی! لە کەناردەریاکە پۆژنامەکان بە شیوەیه‌کی سەرنج‌راکێش دادەنەدران بۆ کپیارانی ئەورووپی، لە کاتیکدا کە جارنامەکان لەو شەقامەیی کە من پیایدا تیپەریم؛ ئاراستەیی خەلکی ئەفریقی دەرکان و جارنامەکە جودا بوو وەک لە سپی پیستەکان! بۆ ئەوێ وەهایان لی بکات گشت پۆژەکان پۆژنامە بکرن. کەواتە سەرۆکی پۆژنامەنوسەکە دەبی

ئەو کەسە بێت کە بتوانیت راگەیاندنیک دابھێنیت کە بۆ گشت چینوتوژیک بێت بەبێ جیاوازی! ئایا هیچ سەرۆکیکی پوژنامە‌ی وەهات بێنێوە کە شتیک پێشکەشی خەلک بکات بە دلی گشت چین و ڕەگەز و نەتەوێک بێت؟ بێگومان نەخیر!

ئە‌ی پەرچووی پوژنامە‌وانی و جارنامە‌کییە؟

ئایا گەرەمان موحەمەدە (ﷺ)؟ کە موحەمەد (ﷺ) پوژنامە‌یەکی بەلاو دەکردووە "ئایەتیک بەلاو دەکردووە" بە‌لای ئەو نەتەو و ڕەگەز و ھۆزانووە چلۆن بوو؟ لە راستیدا ھەر ئەو بوو شاکاری پوژنامە‌وانی! بێگومان پوژنامە‌نووسان گشتیان بەو ڕازین، ڕیگەمان بدە با شیکاری قورئانی پیرۆز بۆ ئەم بارە بکەین.

تێھە‌لچوونە‌و‌ی گیتی

موحەمەدی پەيامبەری ئیسلام (ﷺ) لە مەدینە لە‌لایەن یەھوودی، مەسیحی و موسلمان و ھاوبەشدانەر و دوو‌پووە‌کانە‌و‌ گەمارۆ درابوو کە لە شارە‌کە‌دا ھە‌بوون. پەيامبەری پیرۆز (ﷺ) ھە‌والە‌کە‌ی خۆی سەرووشی ئیلاھی (جارنامە‌کە‌ی) بۆ گشت خەلکان بەلاو دەکردووە. چینی بنووسیت لە‌سەر (جارنامە‌کە‌ی) بانگە‌وازە‌کە‌ی؟ بۆ ئەو‌ی سەرنجی ھە‌ریەک لە‌و گروپە جودایانە‌ ڕابکێشیت؟ ئەو‌ە بەلاو دەکاتە‌و‌؛ دەفەر موویت: {وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ} طە

بە‌دڵنایییە‌و‌ ئە‌ی موحەمەد (ﷺ) چیرۆک و بە‌سەرھاتی مووسات (ﷺ) لە‌گە‌ڵ فیرعە‌و‌ندا بۆ ھاتوو و باس کراو لە‌ قورئانی پیرۆزدا. ئایا دە‌توانیت بە‌رە‌و‌پێشچوونیک بۆ خۆت دابھێنیت؟ مە‌سیحی و یە‌ھوودیە‌کان چاوە‌ڕێی بیستنی زیاتریان دە‌کرد، بە‌تامە‌ز‌و‌ییە‌و‌

چاوه‌پروانی موحه‌مه‌د (ﷺ) بوون. باسی شتیک بکات هه‌تاوه‌کوو به درۆی بخنه‌وه! چونکه ئه‌وان له‌ناو خۆیاندا ده‌یانگوت با بزانیان ئه‌م عه‌ربه له باره‌ی موساوه (ﷺ) چیی ده‌زانیت؟ بیئاگابوون له‌وه‌ی که موحه‌مه‌د (ﷺ) نه‌خوینده‌واره! موسلمانانیش تینووی زانیان بوون؛ گشتیان به‌بی ئوقره‌بییه‌وه ده‌لین: "تکایه؛ هه‌ر چیه‌که ده‌زانیت ده‌رباره‌ی موسا (ﷺ) پیمان بلی." هاوبه‌شدانه‌ر و دوو‌پرووه‌کان ده‌نگه ده‌نگ و هه‌ریان ده‌کرد؛ بۆ چیژ وهرگرتن له گفتوگۆی سی لایه‌نه له‌سه‌ر موسا (ﷺ)، له‌نیوان موسلمان و مه‌سیحی و یه‌هوودییه‌کان "گشت گۆچکه‌کان کراوه‌ن" (به شیوه‌یه‌کی فراوان)، موحه‌مه‌د (ﷺ) به‌رده‌وامه:

{إِذْ رَاَ نَارًا... (٥٠)} طه. له دووره‌وه ئاگریکی بینی.^{٥٩}

به شیوه‌ی درامایی کردن ده‌توانیت به ته‌واوی دیمه‌نه‌که وینا بکه‌یت که موحه‌مه‌د (ﷺ) ئاخاوتن ده‌کات به تیلیگرام؟ نزیکه‌ی دوو هه‌زار سالی له‌دایکبوونی عیسی‌ی مه‌سیحی خایاند بۆ مه‌زنتترین نه‌ته‌وه؛ مه‌سیحی و یه‌هوودییه‌کانی سه‌ر زه‌وی (ویلایه‌ته یه‌کگرتووه‌کانی ئه‌مریکا) بۆ گه‌یشتن به ته‌واوی له بواری ریکلامدا بۆ داتاشینی دروشم، له‌ژیر وشه‌ی کۆمپانیای (ویستیه‌ن تیلیگراف) "مه‌نوسه - ته‌له‌گراف" قوتابخانه‌ی پوژنامه‌گه‌ریه له گیتیدا که توانیان تیلیگرام دابه‌ینن.

ئایا موحه‌مه‌د (ﷺ) ئه‌م تیلیگرام سوپه‌ر ئه‌مریکیه‌ی له‌به‌رده‌ست بوو؟^{٦٠} به‌رده‌وام بوو فهرمووی:

^{٥٩} ته‌واوکه‌ری موسا و گه‌شته پێشه‌نگه‌کی.

{ فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَى النَّارِ هُدًى (٥١) } طه

به خیزانه‌که‌ی فهرموو: "ئیه لیره‌دا بمینه‌وه و جیگیر ببن؛ من له دووره‌وه ئاگریکم بینی، ده‌چم به‌لکوو پشکوویه‌ک له‌و ئاگره‌تان بو بهینم بو ئه‌وه‌ی ئاگریکی پی بکه‌ینه‌وه، یاخود له‌لای ئاگره‌که که‌سانیک ببینم که رینموییمان بکه‌ن و ریگاکه‌مان نیشان بده‌ن" (چونکه ریگه‌یان هه‌له‌ کردبوو).

کورت‌نووس

تکایه تکایه؛ به‌راوردیکی ئه‌وانه‌ی سه‌ره‌وه بکه‌ن له‌گه‌ل هه‌ر راقه‌یه‌ک و ته‌فسیریکی دیکه‌ی قورئانی پیروژ، له‌لایه‌ن هاو‌پیکانت یاخود ناحه‌زانت وه‌رگیردرا‌بیت! هیچ کورت‌نووس و ئابوورییه‌کی وشه‌کان نادۆزیته‌وه که له‌ عه‌ره‌بییه‌که‌ی به‌دی کرا‌بیت، موحه‌مه‌د (ﷺ) هیچ راهینانیکی له‌ نووسین و پوختکردنه‌وه ئه‌نجام نه‌داوه؛ ئه‌و ته‌نها وشه‌کانی خودای ده‌هۆنییه‌وه که به‌ناو دل و می‌شکیدا ده‌چوو، به‌ هۆی جیبریله‌وه (ﷺ) چرپه‌یان ده‌کرد. ده‌بیت له‌بیرمان بیت که ئینجیل ته‌ورات به‌ زمانی عه‌ره‌بی نه‌بووه له‌ سه‌ده‌ی شه‌شم^{٦١}! کاتیک په‌یامبه‌ری پیروژ (ﷺ) قورئانی ده‌فه‌رموو "به‌و

٦٠ ئه‌وه وه‌لامی ئه‌و که‌سانه‌یه که ده‌لێن موحه‌مه‌د په‌یامبه‌ر نه‌بووه (ئه‌ی له‌ کوێ ئه‌م تیلیگرامه‌ جوانه‌ی بو ده‌هات که مه‌سیحیه‌کان و یه‌هوودییه‌کانی عه‌ره‌ب ته‌وقی بده‌ن و کاریگه‌ر ببن به‌ تیلیگرامه‌که‌ی)؟

٦١ به‌لکوو ئینجیل به‌ زمانی گریکی و ته‌ورات به‌ زمانی عیبری نووسراوه‌ته‌وه.

وشه جوان و رهوان و پر و اتايانه! ئيسـتا چاـكهـيهـك لهـگهـل خۆـتاـدا بـكه!

جياوازيه‌كي ئه‌م قورئانه بكه له‌گه‌ل چيروكي ته‌ورات؛ هه‌ر وه‌ك له‌ په‌رتوكي دووه‌مي (ده‌رچوون): به‌شه‌كاني ١ و ٢ و ٣دا كه باس له‌ ژياني موسا (ﷺ) ده‌كات؛ ئيمه‌ ليره به‌راوردك ده‌كه‌ين، من سه‌ره‌تاي چيروكه‌كه له‌ ته‌وراته‌وه ده‌گيرمه‌وه:

[ئيسـتا^{٦٢} ئه‌مانه ناوي كورده‌كاني ئيسـرائيلن كه له‌گه‌ل ياقووب چوونه ميسر؛ هه‌ريه‌ك له‌گه‌ل خيزانه‌كه‌ي: په‌ئوبين، شيمون، ليثي و يه‌هوودا، يه‌ساخار، زه‌بولون و بنيامين، دان و نه‌فتالي، گاد و ئاشير. گشت وه‌چه‌كاني ياقووب هه‌فتا كه‌س بوون، بي‌جگه له‌ يوسف كه له‌ ميسر بوو]. (په‌رتوكي پيروژ: ده‌رچوون: ١:١ - ٥)

فه‌رماندان به‌ موسا

بيخوينه‌وه؛ له‌ ته‌وراته‌كه‌يان وه‌ها نووسراوه، بزانه ئايا خودا به‌م شي‌وه‌يه قسه ده‌كات^{٦٣}؟ [موسا هات به‌ ساده‌يي خۆي گه‌رم كرده‌وه!] تـكاـيه به‌راوردی ئه‌م پينج ئايه‌ته بكه له‌ ته‌ورات (په‌رتوكي پيروژ)؛ به‌ چوار ئايه‌تي قورئاني پيروژ كه له‌ خواره‌وه دووباره هيناومه‌ته‌وه! بۆ به‌رده‌واميدان به‌ ئايه‌ته‌كان و گيرانه‌وه‌ي قورئان، موسا (ﷺ) برسي بوو بۆ دوو شت، له‌ كاتيكدان له‌ سينا له‌گه‌ل خانه‌واده‌كه‌يدا‌بوو. ئاگري ده‌ويست بۆ ئه‌وه‌ي گوشته‌كه‌ي پي بكو‌لينيت و كه‌سيكي رينوينيكه‌ري ده‌ويست بۆ ئه‌وه‌ي ئاراسته‌ي

٦٢ديسان رۆژيک له‌ رۆژان

٦٣ئايا خودا وه‌ك مڕۆف به‌ وردی و ديتيل شته‌كان باس ده‌كات؟

پینگاکه‌ی نیشان بدات. خودا پلانی خوی داپشت بۆ موسا (ﷺ) بۆ ئه‌رکه‌که‌ی له‌ ساویری سووتاندنی خه‌لوزه‌وه‌ بۆ راستی ئاگره‌ ره‌وانیه‌کان له‌ گیانی مرو‌فایه‌تیدا بۆ هه‌زاران سال و ئاراسته‌ی راستی بۆ پینمایي مرو‌فایه‌تی، ئه‌و ئاگره‌ی که‌ موسا (ﷺ) بینی، ئاگریکی ئاسایی نه‌بوو! به‌ واتا ئاسانه‌که‌ی مۆم؛ به‌لکوو پرووناکی بوو، پرووناکی که‌ ئاماژه‌ی به‌ بوونی مرو‌فه‌کانی دیکه‌ ده‌کات که‌ له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌وه‌وه‌ هیدایه‌ت پینوینی بکریت.

{فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَمُوسَى (١١) إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى (١٢)} طه

کاتیک که‌ هاته‌ لای ئاگره‌که‌ و لیی نزیک بووه‌وه‌؛ خودای گه‌وره‌ بانگی کرد: "ئه‌ی موسا".

به‌ دلناییه‌وه‌ من په‌روه‌ردگاری تۆم و نه‌عه‌لکانت دابکه‌نه‌ بۆ زیاتر خۆبه‌که‌منواندن بۆ خودای گه‌وره‌، وه‌کوو پێز و ئاکاریک به‌رامبه‌ر خودای گه‌وره‌، وه‌ هه‌تاوه‌کوو به‌پیی په‌تی له‌و زه‌ویه‌ پیرۆزه‌ بیت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تۆ له‌م کێوه‌ پیرۆزه‌ پاکراوه‌ی که‌ (طَوًى - ناوی دۆله‌که‌یه‌ له‌ خاکی سینای میسر) ٦٤.

له‌ قورئاندا؛ میژووی پۆحی و په‌وانی گه‌وره‌مان موسا (ﷺ) لیژه‌وه‌ ده‌ست پێ ده‌کات و ئه‌مه‌ش له‌دایکبوونی په‌وانی ئه‌و بوو. به‌لام له‌ زاراوه‌کانی په‌رتوکی پیرۆزدا به‌م شیوه‌یه‌ قسه‌ له‌گه‌ل موسادا ده‌کات؛ وه‌ک چلۆن له‌گه‌ل گه‌وره‌مان داوودیش (ﷺ)

قسه‌ی كرد: [تو كورپی منی؛ من ئەمپۆ بوومه باوكت^{٦٥}].
(زه‌بووره‌كان ٧:٢)

ته‌واوی ئایه‌ته‌كاني سه‌ره‌وه له قورئانی پیرۆز پڤن له به‌رزترین واتای سۆفییته و قسه‌کردن (به شیوه‌یه‌کی پۆحی) که له ئایه‌ته کورته‌کانیدا ره‌نگی داوته‌وه، هه‌م ریتم و هه‌م واتاکه‌ی له ده‌قه‌که‌دا ئاماژه به به‌رزترین په‌نهانی ده‌کات بۆ به‌راوردکارییه‌کی ئاسان؛ چوار ئایه‌ته‌که ده‌هینم بیکه‌وه، بزانه چه‌ند واتادارتر و پیکوپیکتر و ئاوه‌زگرت‌ره: {وَهَلْ أَتٰكَ حَدِیْثُ مُوسٰی (٩) اِذْ رَا نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوْا اِنِّیْٓ اَنْتُمْ نَارًا لَّعَلِّیْٓ اَتٰیْکُمْ مِّنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجْدُ عَلٰی النَّارِ هُدٰی (١٠) فَلَمَّا اٰتٰهَا نُودٰی یٰمُوسٰی (١١) اِنِّیْٓ اَنَا رَبُّکَ فَاخْلَعْ نَعْلَیْکَ اِنَّکَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوٰی (١٢)} طه

ئە‌ی په‌یامبه‌ر (ﷺ) ئایا هه‌والی به‌سه‌رهاتی مووسات پئ گه‌یشته‌وه؟

کاتیکی ئاگریکی بینی "له گه‌رانه‌وه‌یدا بۆ میسر؛ له شه‌ویکی سارددا، له بیابانی سینادا" به خیزانه‌که‌ی فه‌رموو: "ئیه‌ لی‌ره بن؛ من ئاگریکم به‌دی کردوو، (با برۆم) به‌لکوو سه‌له‌که‌بزوو تیکتان بۆ به‌ینم، یاخود که‌سیکم ده‌ست بکه‌وێت رینوینیم بکات."

جا کاتیکی نزیکی ئاگره‌که بووه‌وه؛ بانگی لی‌ کرا: "ئە‌ی مووسا... دلنیا به‌ من په‌روه‌ردگاری تۆم، که‌واته نه‌عه‌له‌کانت دابه‌که‌نه، چونکه بیگومان تۆ له دۆلی پیرۆزی (طوی) دایت^{٦٦}."

دۆلى پيروزی (طوی) رېک له خوار کيوى سينايه، که موسا (ﷺ) به‌ره به‌ره شهریه‌ت (ته‌ورات)ی پی گه‌یشت به واتا سوڤیه ته‌ریبه‌که‌ی، ئیمه به تاقیکردنه‌وه له‌م ژيانه بیفیزیه ده‌ستنیشان ده‌کرتین، ئەو دۆله‌ی که (طوی)یه؛ هر به پيروژ داندراوه و شکومه‌ندی خودای لی بیدراوه، هر ئەوه‌نده‌ی کيوى (طور)ی به‌رز، به‌راستی ئیمه ئە‌گه‌ر ورد ببینه‌وه و هه‌ستی پی بکه‌ین، پیلاوه‌کان وه‌ک نیشانه‌ی ریز لیگرتن دابنن؛ دیسان به واتا سوڤیه ته‌ریبه‌که، ئەوه موسا (ﷺ) بوو ئاره‌زوو و به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی وه‌لاوه‌نا و هه‌ل‌بژیردرا له‌ خزمه‌تکردن به یزدان! به‌راستی په‌روه‌ردگاری تو هر خوی چاکترین و داناترینه.

برپار و فه‌رمانه‌کانت چین؟

چلۆن ده‌کریت که‌سیک به چیرۆکیکی ئەفسوناوی و پر له‌ خه‌یال بتوانیت هه‌ل‌سه‌نگاندن بو ئەم ئاسمانه‌ خاوینه‌ بکات؟ ته‌نانه‌ت په‌خه‌گرێکی مه‌زنی وه‌کوو (تۆماس کارلیل) که یه‌کیکه له مه‌زنترین بیرمه‌ندانی سه‌ده‌ی رابردوو؛ ناتوانیت تی‌ب‌کۆشیت و کاریکی له‌و شیوه‌یه بکات، بۆیه به‌م شیوه‌یه ئاماژه‌ی به قورئان کرد: "ه‌یلاکه‌ره و وشکه و گه‌لێک نات‌ه‌واوه - پشتگیری ناکریت؛ ئەمه گه‌م‌ژیه‌یه -".

٦٦له ته‌فسیری ئاسان وه‌رمگرتوو، ویستم وه‌ک شیخ ئەحم‌د دیدات (په‌حمه‌تی خودای لی بیت) فه‌رمووی په‌چاوی رافه‌کانی دیکه‌ش بکه‌م.

گه‌مژه‌ی پشتگیری نه‌کراو؟

پاش ئه‌وه‌ی جیاوازیمان کرد له‌نیوان په‌رتوکی پیروژ و قورئانی پیروژ؛ ئیستا بۆچوونت چلۆنه؟ هه‌تاوه‌کوو ئیستاش رۆژنامه‌نووسیکم له‌به‌رده‌سته که شکستی هینا له ناسینه‌وه‌ی سیفاته‌کانی موحه‌مه‌دا (ﷺ)، له راسته‌خۆدا بی‌ت هه‌ر هه‌والیک له‌سه‌ری؛ شیکردنه‌وه یاخود لیکدانه‌وه‌ی بۆ ده‌کات و لیدوانی خۆی بۆ ده‌بی‌ت له شیوه‌ی به‌پێوبه‌ری رۆژنامه‌یه‌ک که بۆ خاتری رۆژنامه یان گۆفاره‌که‌یه‌تی، رۆژانه هه‌ر چی بلاو بکاته‌وه؛ که‌میک مالی دنیا به‌ده‌ست ده‌هینیت، بۆیه ئه‌مانه هیچ له بانسروشتیه‌تی (قورئان) که‌م ناکاته‌وه.

{...وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتَّقُونَ (٥١)} البقرة

وه ئایه‌ته‌کانی من مه‌فروشن به‌ نرخیکێ که‌م و بۆ دنیا‌یه‌کی که‌م "که ئه‌گه‌ر گشت گیتیش بی‌ت هه‌ر که‌مه" به تاکوته‌نیا ته‌قوای من بکه‌ن و له من بترسین.

به‌شی چواره‌م چه‌ند پیشبینیه‌کی^{٦٧} ده‌رئاسا له‌نێوان (قورئان و په‌رتوکی پیرۆز)دا

به‌ پێویستی ده‌زانین به‌راوردیک له‌نێوان پیشبینیه‌ پیرۆزه‌کانی قورئان و په‌رتوکی پیرۆز بکه‌ین بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ ده‌توانین سوود له‌ فه‌رمایشته‌کانی خودا گه‌وره‌ و ئهم پیشبینیانه‌ی له‌ په‌رتوکی پیرۆزدا هاتوووه‌ وه‌رگرین بۆ به‌رچاوپوونی و تیگه‌یشتن له‌ به‌راست و دروستی پیشبینیه‌که‌، یه‌کێک له‌و خاله‌ گرینگانه‌ی بۆ ئه‌وه‌ی موعجیزه‌ی قورئان بناسینه‌وه‌ وه‌ک موعجیزه‌ی موعجیزه‌کان؛ بریتیه‌ له‌ پیشبینیکردنی ڕووداوێک پیش ڕوودانی کاره‌که‌! به‌ هۆیه‌وه‌ گوته‌کانی خودا و گوته‌کانی مرۆف به‌ئاسانی بۆتان ڕوون ده‌بێته‌وه‌ و په‌رجووئاسایی قورئان له‌به‌رچاوتان ڕۆشن ده‌بێت.

^{٦٧} وشه‌ی پیشبینی له‌ قورئاندا نه‌هاتوووه‌؛ به‌لکوو وه‌عد و به‌لێن یان (هه‌وال) که‌ خودای گه‌وره‌ به‌ په‌یامبه‌ره‌که‌ی داوه‌، ئیمه‌ وشه‌ی پیشبینی به‌کار ده‌هێنین له‌ به‌رامبه‌ری؛ له‌ کاتێکدا پیشبینی واته‌ (ده‌کریت راست بێت، ده‌کریت هه‌له‌ بێت)، ئهم وشه‌یه‌ بۆ خودا ده‌شێت؛ به‌و مه‌رجه‌ی له‌ پیشبینیه‌که‌یدا ئه‌گه‌ری ١٠٠ یی بده‌یت؛ چونکه‌ ناکریت.

خودا قسه‌یه‌ک بکات راست ده‌رنه‌چێت (سیفه‌تی خودایه‌تی له‌ده‌ست ده‌دات)؛ له‌ زمانی ئینگلیزی وشه‌ی prophecies به‌کار دێت له‌ به‌رامبه‌ری، مه‌به‌ستمان له‌ پیشبینیه‌کانی قورئان؛ ئه‌و به‌لێن و وه‌عدانه‌یه‌ که‌ خودا به‌ په‌یامبه‌ره‌که‌ی خۆی داوه‌ پیش ڕوودانی.

پیشبینیه‌کانی قورئان

یه که م:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

{تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (۱) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ (۲)
سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (۳) وَأُمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (۴) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ
مِّن مَّسَدٍ (۵)} المسد

پوونکردنه‌وه: (ئیب‌ن عه‌باس) ده‌فه‌رموویت: که په‌یامبه‌ری خودا
(ﷺ) ده‌رچوو بۆ (به‌تحاء)؛ بۆ جاری یه‌که‌م بۆ ئه‌وه‌ی به‌ ئاشکرا
خه‌لک ئاگادار بکاته‌وه له باریکی سامناک و سه‌ره‌تای ده‌ستیکی
ئیسلام بوو، سه‌رکه‌وته سه‌ر شاخه‌که؛ بانگی خه‌لکی کرد و خه‌لکی
لیی جه‌م بوونه‌وه؛ فه‌رمووی: "ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌گه‌ر من هه‌والتان
بده‌من که دوژمن به‌ به‌یانی یان به‌ ئیواره ده‌یه‌ه‌وێت بدات
به‌سه‌رتاندا؛ ئایا ئیوه باوه‌رم پی ده‌که‌ن؟" گو‌تیان: "به‌لێ؛ له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی درۆمان لیت نه‌بینیوه!"، فه‌رمووی: "ده‌ی من ترسینه‌ر و
په‌یامبه‌ری خودای گه‌وره‌م، خودای گه‌وره‌ منی ناردوو هه‌گه‌ر
باوه‌رم پی نه‌هینن؛ خودای گه‌وره‌ سزایه‌کی سه‌ختتان دهدات"،
له‌ویادا (ئه‌بو له‌هه‌ب) ی لی بوو؛ پیی گو‌ت: "ئایا تو ئه‌م هه‌موو
خه‌لکه‌ت بۆ ئه‌مه جه‌م کردوو هه‌ته‌وه؟ ده‌ک تیا بجیت؛ ده‌ک له‌ناو
بجیت!"

نزای له‌ په‌یامبه‌ری خودا کرد؛ خودای گه‌وره ئه‌م سووره‌ته‌ی
دابه‌زاند و فه‌رمووی:

واتای ئایه‌ته‌کان: دهک (ئەبو له‌هەب) تیا بچیت و زەرەر مەند و خەسارە تمەند ببیت و هەردوو دەستەکانی تیا بچن. ئەو مال و سەر وەت و سامانە‌ی کە جەمی کردووە‌تە‌وه و بە‌دهستی هیناوه؛ کاتیک کە سزای خودای گە‌وره‌ی بۆ دادە‌به‌زیت؛ هیچی سوودی پێ ناگە‌یه‌نیت. وه خودای گە‌وره‌ ده‌یخاته‌ ناو ئاگری‌که‌وه کە گر و بلی‌سه‌ی هه‌یه و ئەو ئاگره گە‌لیک سووتینه‌ره. هە‌روه‌ها ژنه‌که‌شی کە هە‌میشه هە‌لگری کۆ‌له‌داره و (ئازاری په‌یامبەر دە‌دات).

له گە‌ردنیا‌یه‌تی له دۆ‌زه‌خدا؛ گوری‌سیکی چن‌دراو له پووشی خورما (پاش ئه‌وه‌ی کە گە‌ردنبه‌ندی زیر له گە‌ردنیدا بوو له د‌ونیا‌دا). چه‌نده مه‌زنه ئە‌م ئایه‌ته له‌دوا‌یه‌کانه کە هە‌رپه‌شن به ئاگری دۆ‌زه‌خ بۆ مامی په‌یامبەر (ﷺ) و ئامۆ‌ژنی، که‌چی هە‌تاوه‌کوو ئە‌و دهمه‌ی په‌یامبەر (ﷺ) له مه‌که‌که‌ بوو؛ ئە‌وان هیش‌تا له ژیا‌ندا بوون، په‌رجووه‌که‌ی لی‌زه‌وه‌یه؛ خودای زانا پێ‌یانی فە‌رموو: "ئێ‌وه به کافری سه‌رده‌نینه‌وه، و راپێ‌چی دۆ‌زه‌خ ده‌کری‌ن." باشه؛ باشه بۆ‌چی ئە‌بو له‌هەب رۆ‌ژیک نه‌ی‌گوت: "هۆ خه‌لکینه! قورئان ده‌لیت من و خیزانه‌که‌م ده‌چین بۆ دۆ‌زه‌خ، وه ده‌شلیت هەر کە‌س با‌وه‌ر به قورئان و ئایینه‌که‌ی مو‌حه‌مه‌د (ﷺ) بکات نا‌چیت بۆ دۆ‌زه‌خ، وه پێ‌مان ده‌لیت ئە‌گەر ئازان و‌ه‌رن قورئان به‌درۆ بخه‌نه‌وه، ده‌ی ئە‌وا من با‌وه‌ر به ئایینه‌که‌ی مو‌حه‌مه‌د ده‌که‌م و قورئان به‌درۆ ده‌خه‌مه‌وه." باشه بۆ وه‌های نه‌ی‌گوت؟ ئایا نه‌یده‌توانی؟ بی‌گومان ده‌یتوانی! هەر هیچ نه‌بیت بۆ جاری‌کیش با به‌ئه‌نقه‌ستت گوت‌بای بۆ

ئەوێ بیکات بە گالتە و خەڵک شوینی پەيامبەر نەکه‌وێت، ئایا ئاوه‌زی (عه‌ق‌لی) به‌مه‌ نه‌ده‌شکا؟ به‌ئێ! ئه‌دی بۆ وه‌های نه‌کرد! وه‌لامه‌که‌ پ‌وونه، بۆ ئه‌وه‌ی راستی و په‌رجووی قورئان ده‌رکه‌وێت بۆ ئەم پیشبینیه‌ی که‌ خودا کردوویه‌تی. ئەو پیشبینیه‌ی قورئان بۆ ئەبوله‌هب هه‌ر له‌ دنیا هاته‌دی به‌ر نه‌فره‌تی خودا که‌وت و دووچاری نه‌خۆشی قورچه‌ بوو، پاش مردنی ئەوه‌نده‌ بۆگه‌نی کردبوو که‌ نه‌یانتوانی وه‌ک که‌سیکی ئاسایی بینێژن، منداڵه‌کانی چالێکیان بۆ هه‌لکه‌ند و چه‌ند دارێکیان هینا؛ پالیاندا هه‌تاوه‌کوو خستیانه‌ ناو گۆرپه‌که‌!

دووه‌م: خودای گه‌وره‌ ده‌فرمووێت: {...أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى (٦٨) كَلَّا لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ (٦٩) نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ خَاطِئَةٍ (٧٠)} العلق

پ‌وونکردنه‌وه‌: (ئەبو جه‌هل) گشت ته‌مه‌نی له‌ دژایه‌تی کردنی ئیسلام و پەيامبەرکه‌ی برده‌سه‌ر، هه‌میشه‌ وه‌ک پ‌یگریک بوو بۆ موسلمانان و ئەشکه‌نجه‌ی ده‌دان، به‌ چه‌ندین شیوه‌ موسلمانانی داچاوسانده‌وه‌، هه‌ر وه‌ک فیرعه‌ونیک بوو بۆ ئەم نه‌ته‌وه‌یه‌، وه‌ که‌سایه‌تییه‌کی درۆزنانه‌ی هه‌بوو؛ هه‌ر بۆیه‌ خودای گه‌وره‌ باسی پیشه‌سه‌ر^{٦٨} یان نیوچه‌وانه‌ درۆزنه‌که‌یمان بۆ ده‌کات. پ‌یگری له‌ پەيامبەر (ﷺ) ده‌کرد له‌وه‌ی نوێژ له‌ته‌نیشته‌ که‌عه‌ بکات، خۆل و

٦٨ ئەمرو زانسته‌ ده‌لێت: درۆ و هه‌له‌ له‌ شوینی پیشه‌سه‌ریداوه‌ و له‌ویدا پ‌وو ده‌دن، ئەمه‌ش یه‌کیکه‌ له‌ هاوینه‌یه‌یه‌کانی قورئان که‌ چلۆن ١٤٤٢ س‌اله‌ ئەمه‌ی زانیوه‌ و له‌ په‌رتوکه‌که‌یدا باسی کردووه‌.

پاشماوه‌ی ده‌کرد به‌سهریدا؛ کاتیک په‌يامبه‌ر له‌چه‌مينه‌وه و
کړنووشدا بوو، بویه‌ی خودای گه‌وره ئه‌م ئايه‌تانه‌ی دابه‌زاند:
واتای ئايه‌ته‌کان: ئایا (ئهو بو جه‌هل) نازانیت خودای گه‌وره گشت
کرده‌وه‌کانی ئهو ده‌بینیت.

نه‌خیر! ئه‌گه‌ر بیتوو واز نه‌هینیت له‌و کاره‌ی که‌ ریگری له‌ په‌يامبه‌ر
(ﷺ) ده‌کات له‌ نویژ کردن له‌لای که‌عبه‌ی پیروژدا و ده‌ست
هه‌لنه‌گریت و کۆل نه‌دات؛ به‌ پيشه‌سهری ده‌یگرین و بۆ دۆزه‌خ
رایده‌کیشین، ئهو پيشه‌سهره درۆزنه تاوانکاره.

ئای ئهو بو جه‌هل هیچت لی سه‌وز نه‌کرد! (کرده‌وه‌کانت
به‌فیرۆچوون) "به‌ پيشه‌سهری ده‌یگرین و بۆ دۆزه‌خی راده‌کیشین!"
ئهم ئايه‌تانه‌ت بیست که‌ هه‌ره‌شه‌ی ئاگری دۆزه‌خیان لی ده‌کردی؛
که‌چی هیشتا له‌ ئاستی راستیدا که‌ر و لال و کویر بوویت! ئهو بو
جه‌هلیش وه‌ک ئهو له‌هه‌ب ده‌یتوانی بۆ یه‌ک خوله‌ک بیت قورئان
به‌درۆ بخاته‌وه به‌وه‌ی بلیت: "هوو خه‌لکینه! ئهو من وازم هینا له
ئازاردانی موحه‌مه‌د و هاوه‌له‌کانی وه‌ ریگه‌شی ده‌ده‌م با له‌مه‌ودوا
له‌ته‌نیشته‌ که‌عبه‌ نویژ بکات، خو ئاوه‌زی (عه‌قلی) به‌مه‌ ده‌شکا؛
به‌لام نه‌خیر نه‌یکرد! بۆچی؟ چونکه‌ خودای زانا ده‌یزانیت هه‌ر به‌م
شیویه‌ سهر ده‌نیته‌وه، ئینجا پيشه‌بینه‌که‌ی قورئان هاته‌دی له‌سهر
ئهو بو جه‌هل؛ له‌ شه‌ری به‌دردا که‌ شه‌ری له‌ دژی موسلمانان کرد،
تیایدا ئهو بو جه‌هل بریندار کرا و عه‌بدو‌لای کوری مه‌سعوود
(ره‌زاهه‌ندی خودای لی بیت) به‌ پيشه‌سهره (ناوچه‌وان) له‌ دوا‌ی
خوی رایکیشا! هه‌ر وه‌ک چلو‌ن به‌و پيشه‌سهره بۆ دۆزه‌خ راپیچ
ده‌کړیت، ئهم دوو نمونه‌یه به‌سن بۆ ئهو‌هی پيشه‌بینیه

په‌رجووييه‌کانی قورئانتان بۆ ده‌ربکه‌وييت که هه‌روه‌ک خۆی هاتووه‌ته‌دی؛ به‌لام به‌رده‌وام ده‌بين.

سييه‌م: خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووييت:

{أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُلَّيْنَاهُ عَلَيْهِ ءَايَتُنَا قَالَ أَسْطِيرُ الْأُولَئِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِفُهُ عَلَى الْخُرُطُومِ ﴿١٦﴾} القلم

په‌وونکردنه‌وه: وه‌لیدی کورپی موعه‌یره که یه‌کیک بوو له سه‌رانی قورپه‌یش، کاتی‌ک ده‌چيته لای موحه‌مه‌د (ﷺ)؛ ئه‌ویش قورئانی به‌سه‌ردا ده‌خوینيته‌وه و دلی نه‌رم ده‌بييت کاتی‌ک ده‌چيته‌وه لای هۆزه‌که‌ی، هۆزه‌که‌ی پیی ده‌لین موحه‌مه‌د جادووی له تۆش کردووه و دلی نه‌رم کردوویت، ئه‌ویش له موحه‌مه‌د توورپه ده‌بييت و به‌خه‌لکه‌که‌ی ده‌لييت قسه‌کانی موحه‌مه‌د قسه‌ی ئه‌فسانه و قسه‌ی هيجوپوچی پيشينانه، خودای گه‌وره‌ش ئايه‌تی دابه‌زاند و فه‌رمووی:

واتای ئايه‌ته‌کان: ئایا ئه‌و (وه‌لیدی کورپی موعه‌یره) به‌وه ده‌نازیت که هه‌ندیک مال و سامان و کورپی هه‌یه.

کاتی‌ک که ئايه‌ته‌کانی ئيمه‌ی به‌سه‌ردا بخویندريته‌وه؛ بيياکانه ده‌لييت: ئه‌مه ئه‌فسانه و قسه‌ی به‌تال و پووچی پيشينانه! له باتی ئه‌وه‌ی که سوپاسگوزار بييت له پاش ئه‌و هه‌موو سامان و کورپانه‌وه، که‌چی ئه‌وه‌نده نه‌فامه به‌گژ تۆدا دييت!

ده‌بييت له دونیادا لوتی بېرين بۆ ئه‌وه‌ی بييته نيشانه و بناسريته‌وه پيش ئه‌وه‌ی که له پۆژی هه‌ستانه‌وه‌دا بيخه‌ينه ئاگری دۆزه‌خه‌وه. سه‌رسوورپه‌ينه‌ره به‌راستی سه‌رسوورپه‌ينه‌ره؛ هه‌ر وه‌ک خۆی هاته‌دی که له جه‌نگی (به‌در)دا یه‌که‌م شمشير به‌ر لووتی که‌وت و

لووتی براو بووه نیشانه‌یه‌ک؛ هەر وه‌ک چلۆن قورئان پێی فهرموو: لووتی نیشان ده‌که‌ین و ده‌برین، کێ ده‌توانیت پێشبنیه‌کی وه‌ها بکات و بڵیت لوتت ده‌برم؟ بۆ نه‌یفه‌رموو ملت ده‌برین و له‌ ملت ده‌ده‌ین؟ بۆچی نه‌یفه‌رموو پێ؟ بۆ نه‌یفه‌رموو ده‌ست؟ خو ئه‌مانه‌ نزیکترن، بۆچی لوت؟ زۆر پوونه‌! هه‌تاوه‌کوو مردن بووه نیشانه‌یه‌ک پێوه‌ی دیار بوو؛ تا گیتیش ماوه وه‌ک په‌رجوو ئامیزیک تو‌مارکراوه‌.

چوارهم: { غَلَبَتِ الرُّومُ (٢) } فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ (٣) فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدٍ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ (٤) بَنَصْرٍ اللَّهُ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (٥) وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٦) { الروم

پوونکردنه‌وه: کاتی‌ک له‌ سه‌رده‌می په‌یامبه‌ردا (ﷺ) جه‌نگی‌کی مه‌زن له‌نیوان رۆمی (بیزه‌نتیه‌کان) و فارسی (ساسانییه‌کان) ر‌وویدا و رۆمه‌کان به‌ سه‌رکردایه‌تی (هه‌رقه‌ل) تیکشکان و پارسه‌کان به‌ سه‌رکردایه‌تی (شاپوور یان سابوور) سه‌رکه‌وتن؛ قورئان ئه‌م ر‌ووداوه‌ی تو‌مار کردووه‌.

واتای ئایه‌ته‌کان: رۆمه‌کان تیکشکیندران.

له‌ نزمترین زه‌وی؛ به‌لام رۆمه‌کان له‌ پاش تیکشکاندنیا‌ن سه‌ر ده‌که‌ونه‌وه به‌سه‌ر پارسه‌کاندا و زال ده‌بن به‌سه‌ریاندا.

له ماوه‌یه‌کی دیاریکراودا، واته: {بِضْعِ سِنِينَ} له‌نیوان (۳-۹) ۶۹ سالدا، پۆمه‌کان به‌سه‌ر پارسه‌کاندا زال ده‌بنه‌وه.

له‌و پۆژهدا که پۆم به‌سه‌ر پارسدا زال ده‌بیته‌وه، باوه‌رداره‌کان خۆشحال ده‌بن به‌و سه‌رخستن و یارمه‌تییه‌ خوداییه و تیکشکانی پارسه‌کان.

وه خودای گه‌وره‌ بالاده‌سته و به‌توانایه به‌سه‌ر کافراند، وه زۆر به‌رحم و به‌زه‌یی به‌رامبه‌ر باوه‌رداران.

ئه‌مه به‌لینی خودای گه‌وره‌یه و خوای گه‌وره به‌لینه‌کانی خۆی ده‌باته‌سه‌ر؛ هه‌ر چه‌نده‌ فره‌یی خه‌لکی به‌م شتانه‌ نازان.

"ئه‌مه به‌لین و وه‌عدی خودای گه‌وره‌یه، به‌راستی ئه‌م هه‌واله‌ دۆشداماو و سه‌رسامت ده‌کات چونکه وه‌ک خۆی پوویدا. به‌لئ؛ ریک پاش هه‌وت سال ئه‌نجامه‌که وه‌ها ده‌رچوو پارسه‌کان تیکشکان و پۆمه‌کان سه‌رکه‌وتن. موسلمانان دلخۆش بوون که له‌ سالی غه‌زای به‌در بوو؛ ئه‌وانیش له‌ جه‌نگی به‌دردا سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر هاوبه‌شدانه‌ران. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پۆمه‌کان خاوه‌ن نامه (ئه‌هلی کیتاب) بوون و موسلمانان پێیان خۆشبوو ئه‌وان سه‌رکه‌ون و

۶۹ {بِضْعِ} وشه‌یه‌کی هاوینه‌یی قورئانه؛ بۆ نمونه‌ خودا له‌ سووره‌تی (یوسف)دا ده‌فه‌رموویت: {فَلَيْتَ فِي السَّجْنِ (بِضْعِ) سِنِينَ} "واته یوسفمان خسته‌ زیندان ۳ هه‌تاوه‌کو ۹ سال) ئایا خودای زانا نازانیت چه‌ند سال یوسف (ﷺ) زیندان بووه؟ وه‌لام: به‌دلنیاپییه‌وه ده‌زانیت، که‌واتا بۆچی ساله‌کان نه‌نوسراوه؟ وه‌ک ده‌زانن خودای زانا خاوه‌نی زانستی په‌نه‌انییه، ده‌زانیت رۆژیک له‌ پۆژان خه‌لکی هاوینه‌یی ژماره‌ی داده‌نین بۆ قورئان و یاری به‌ ئایه‌ته‌کان ده‌کریت؛ بۆیه نووسینی ژماره‌ی ساله‌کان لای خودا گرنگ نییه.

پارسه‌کان ئاگرپه‌رست بوون و هاوبه‌شدانه‌ران پټيان خو‌شبوو
ئه‌وان سه‌رېكه‌ون. خودای گه‌وره به‌لټنی خو‌ی ده‌باته سه‌ر و
په‌رتوکه‌که‌ی خو‌ی سه‌رده‌خات.^{٧٠}

پټشېنبیه‌کانی په‌رتوکی پېرۆز^{٧١}

ئه‌و ده‌ق و ئایه‌تانه‌ی ئی‌مه به‌و خوشک و براکانمانی ده‌هینین؛
بریتین له‌و ده‌قانه‌ی که له په‌رتوکی پېرۆز باسکراون به ناوی
عیسا و مووسا و په‌یامبه‌رانی دیکه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل؛ به‌تایبه‌تی
ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ی له قورئان ناویان هاتووه؛ وه‌ک: (داوود و
سوله‌یمان و ...هتد) دروودی خودایان لئ بټت. ئی‌مه ده‌زانین ئه‌و
گوته و قسانه هی ئه‌وان نین؛ ئه‌وان دوورن له‌م قسانه، چونکه
ئی‌مه ده‌زانین په‌یامبه‌ران (به یارمه‌تی خودا) که پټشېنبی شتیکیان
کرد؛ وه‌ک خو‌ی دټه‌دی، وه‌ک چلۆن گوته‌کانی قورئان چیی
فه‌رمووبوو؛ وه‌ک خو‌ی هاته‌دی، وه‌ له خواره‌وه بو‌مان
ده‌رده‌که‌وټت ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ی که ته‌ورات بانگه‌شه‌یان بو ده‌کات

٧٠. بۆ زانیاریتان پټشېنبیه‌کان له قورئان که وه‌ک خو‌یان هاتوونه‌ته‌دی ئی‌جگار
زۆرن، به‌لام ئه‌وانه‌ی هیشتا گیانیان تیرئاو نه‌بووه و به‌لگه‌ی زیاتریان ده‌وټت
به‌مه‌به‌ستی زیاتر تیرامان و ورد بوونه‌وه له پټشېنبیه‌کان، ئاماژه به‌ چواری
دیکه‌یان ده‌که‌م:

١. سورة الإسراء: ئایه‌تی ٤ - ٨

٢. سورة الفتح: ئایه‌تی ٢٧

٣. سورة القصص: ئایه‌تی ٨٥

٤. سورة القمر: ئایه‌تی ٤٥

٧١. که هه‌ردوو په‌رتوکی ته‌ورات و ئینجیل لیکدراوه و ناوئراوه په‌رتوکی پېرۆز

(Bible)

و ئه‌و عيسا مه‌سيحه نازداره‌ی ئينجیل بانگه‌شه‌ی خودايه‌تی؛ يان ئه‌وه‌ی که کوپری خودايه به‌وی ده‌کات، شکستیان هیناوه له پیشبینی کردن! ئه‌مه‌ش ده‌بیته هوی به‌درۆخسته‌وه‌ی په‌رتوکی پیروژ له‌وه‌ی که بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات (په‌رتوک و وشه‌ی خودا!) وه‌ک ئیمه باوه‌رمان به په‌رتوکه ئاسمانیه‌کان هه‌یه، به‌لام هه‌ندیکیان ده‌ستکاریکراون و گوته‌ی مروّقیان خراوته پال و مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی په‌يامه ئاسمانیه‌که‌یان شیواندوو، به‌تایبه‌ت (ته‌ورات و ئینجیل)، لیژده‌ا چه‌ند به‌لگه و ده‌قیق ده‌خه‌ینه پروو که ده‌یسه‌لمینیت ئه‌م په‌رتوکه ئاسمانیه‌یه شیویندراون.

یه‌که‌م: [کوپری مروّف به شکوی باوکیه‌وه له‌گه‌ل فریشه‌کانی خوی ده‌گه‌ریتته‌وه، ئه‌وسا پاداشتی هه‌ر که‌سیک به‌پیی کرداری ده‌داته‌وه. "راستی‌تان پی ده‌لیم: هه‌ندیک له‌وانه‌ی لیژه‌ راوه‌ستان، مردن ناچیزن هه‌تاوه‌کوو کوپری مروّف نه‌بینن وه‌ک پاشا دیتته‌وه." (مه‌تا: ۲۷:۱۶-۲۸) ۷۲

من ده‌پرسم ئایا عيسا گه‌رايه‌وه؟ چونکه عيسا ده‌لایت راستیتان پی ده‌لیم، هه‌ندیک له‌وانه‌ی لیژه‌ راوه‌ستان مردن ناچیزن هه‌تاوه‌کوو کوپری مروّف نه‌بینن وه‌ک پاشا دیتته‌وه. ئایا عيسا گه‌رايه‌وه؟ نه‌خیر! گشت ئه‌وانه‌ی له‌وئ بوون مردن، نه‌وه‌ی پاش ئه‌وانیش مردن و نه‌وه‌ی نه‌وه‌ی پاش ئه‌وانیش مردن ئه‌مه سه‌ده‌ی بیست و یه‌که که‌چی مه‌سیح نه‌گه‌رايه‌وه!

دووه‌م: [که له‌م شاره ده‌تانچه‌وسیننه‌وه؛ ږاکه‌ن بۆ شاریکی دیکه، راستیتان پښ ده‌لیم: شاره‌کانی ئیسرائیل ته‌واو ناکه‌ن؛ پښ هاتنی کورپی مروڤ]. (مه‌تا: ۲۳:۱۰)

هاوه‌له‌کانی مه‌سیح ده‌یانویست ئایینه‌که‌ی مه‌سیح بلاو بکه‌نه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی بگات به‌ گشت هوژ و شاریک، دووباره مه‌سیح پښان ده‌لایت شاره‌کان ته‌واو ناکه‌ن له‌ بلاو کردنه‌وه‌ی ئایینی من؛ که‌چی من ده‌گه‌ریمه‌وه! خو‌شبه‌ختانه مه‌سیحییه‌ت له‌ گشت شوینیک بلاو بووه‌ته‌وه له‌ گیتدا؛ وه‌کوو (ئهمریکا، ئه‌وروپا، ئاسیا و ئه‌فریقا و ...هتد)، که‌چی به‌دبه‌ختانه هیشتا مه‌سیح نه‌گه‌راوه‌ته‌وه!

سپیه‌م: [عیسا پښی فرموو: "شمشیرکه‌ت بگه‌رینه‌وه شوینی خو‌ی، چونکه گشت ئه‌وانه‌ی شمشیر هه‌لده‌گرن؛ به‌ شمشیر ده‌مرن."]
(مه‌تا: ۵۲:۲۶)

سه‌رسووږه‌ینه‌ره! "گشت ئه‌وانه‌ی شمشیر هه‌لده‌گرن؛ به‌ شمشیر ده‌مرن"، شمشیر هی یاری نییه، جه‌سته‌ت ده‌بړی. ئه‌ها! با بزانیږ ئایا ئه‌وانه‌ی شمشیریان له‌ دژی مه‌سیح به‌کاره‌ینا (ږومه‌گان)، ئه‌وان مردن؟ یان خاوه‌نی ئه‌و گوته‌یه که مه‌سیحه خو‌ی مرد و له‌خاچ درا؟ وه‌لامه‌که ږوونه!

چواره‌م: [ببینه‌که‌سی به‌دکار به‌ خراپه‌وه ژانی گرتووه، به‌ ئاژاوه سکی پر بووه و درو‌ی ده‌بی‌ت. چالیک هه‌لده‌که‌نیت و قوولی ده‌کات، به‌لام خو‌ی ده‌که‌و‌یته ئه‌و چاله‌ی هه‌لکه‌نه‌دووه].
(زه‌بووره‌گان: ۱۴:۷-۱۵)

داوود پښان ده‌لایت هه‌ر که‌سیک چال بۆ که‌سیک هه‌لکه‌نیت خو‌ی تیښه‌که‌و‌یت، با دریژی نه‌که‌ینه‌وه مه‌به‌سته‌که‌مان زور ږوونه، کی

چالّی بۆ مه‌سیح هه‌لکه‌ند؟ یه‌هوزای ئه‌سخه‌ریوتی^{۷۳} باشه‌ باشه،
ئه‌ی کێ تیکه‌وت؟ ئایا یه‌هوزای ئه‌سخه‌ریوتی خۆی تیکه‌وت؟!
نه‌خیر ئه‌ی کێ تیکه‌ت؟ مه‌سیح!! له‌ خاچدرا.

پینجه‌م: [له‌به‌ر ئه‌وه‌ په‌روه‌ردگار خۆی نیشانه‌یه‌کتان ده‌دات،
ئه‌وه‌تا پاکیزه‌یه‌ک سکی ده‌بیّت و کورپکی ده‌بیّت، ناوی لێ ده‌نیت
ئیمانویل^{۷۴}]. (ئیشایا: ۱۴:۷)

ئه‌مه‌ش پیشبینی مه‌سیحیه‌کانه‌ بۆ ته‌ورات که‌ ده‌لالت: "مه‌سیح
ئیمانویل"ه، به‌لام له‌ هیچ شوینیک له‌ مزگینیدا (مه‌تا، مه‌رقۆس، لوقا
و یوحه‌ننا)^{۷۵} نه‌هاتوه‌ به‌ عیسا‌ی مه‌سیح بگوتریت (ئیمانویل
– unfulfilled prophecy) پیشبینیه‌که‌ی نه‌گه‌یشته‌ جی!

شه‌شه‌م: [له‌به‌ر ئه‌وه‌ یه‌زدان له‌ باره‌ی یه‌هویا‌قیمی پاشای
یه‌هووداوه‌ ئه‌مه‌ ده‌فه‌رموویت: "که‌س له‌ په‌چه‌له‌کی ئه‌و له‌سه‌ر
ته‌ختی داوود دانانیشیت، ته‌رمه‌که‌ی فریده‌دریته‌ به‌ر گه‌رمای رۆژ
و سه‌رمای شه‌و]. (یه‌رمیا: ۳۰:۳۶)

"که‌س له‌ په‌چه‌له‌کی ئه‌و له‌سه‌ر ته‌ختی داوود دانانیشیت!"
به‌لام [یه‌هویا‌قیم له‌گه‌ل باوباپیرانی سه‌رینایه‌وه‌، ئیدی یه‌هویا‌کینی
کورپی له‌ پاش خۆی بوو به‌ پاشا]. (دووه‌م پاشایان: ۶:۲۴)
که‌واته‌ پیشبینیه‌که‌ی به‌هه‌له‌ خرایه‌وه‌!

^{۷۳} Judas Iscariot

^{۷۴} واته‌ خودا له‌گه‌لمانه‌ (مه‌سیحیه‌کان ده‌لێن ئه‌م ئیمانویل مه‌سیح)ه.

^{۷۵} پێی ده‌لێن چوار ئینجیله‌که‌ی عیسا

حه‌وته‌م: [کاتیک کار له زه‌وییه‌که‌دا ده‌که‌یت؛ چیدی به‌ری خۆیت ناداتی، له‌سه‌ر زه‌وی ده‌ربه‌ده‌ر و بئ ئۆقره ده‌بییت]. (په‌یدا‌بوون: ۱۲:۴) یه‌کێکی دیکه له پێش‌بینیه‌کانی په‌رتوکی په‌رۆن، خودا به‌ قابیل ده‌لێت: "بئ ئۆقره و یاخی ده‌بییت"، به‌لام ده‌قه‌کانی دواتر وه‌سفی باری قابیل‌مان بۆ ده‌کات:

[قابیل له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌ی جووت بوو، ئه‌ویش سکی پر بوو و هه‌نۆخی بوو. ئه‌و ده‌مه‌ شاریکی بنیاد ده‌نا، شاره‌که‌ی به‌ ناوی کورده‌که‌یه‌وه‌ ناونا هه‌نۆخ]. (په‌یدا‌بوون: ۱۷:۴) که‌واته پێش‌بینیه‌که به‌ئاودا چو!

هه‌شته‌م: هه‌روه‌ها فه‌رمووی: [ناتوانیت رووم ببینی، چونکه هیچ مرۆفیک نییه بمبینیت و بژیت]. (ده‌رچوون: ۲۰:۳۳)^{۷۶} قورئانی‌ش له‌گه‌ڵ ته‌ورات ها‌وپا‌یه: که ده‌لێت کاتیک موسا دا‌وای له خودا کرد که خۆی نیشان بدات؛ خودا فه‌رمووی تۆی مرۆف که له گوشت و ئێسقان دروست بوویت؛ به‌رگه‌ی توانای بینینی من ناگریت و لاوازی (تۆ به‌رگه‌ی بینی خۆر ناگریت که یه‌کێکه له دروست‌کراوه‌کانی؛ چ جای خودا). پاشان چیی روو ده‌دات باسی ئه‌وه‌یان ناکه‌ین، به‌لام ئێمه‌ش ها‌وپا‌ین که که‌س به‌رگه‌ی بینینی خودا ناگریت. دێینه سه‌ر ده‌قه‌کانی دواتر.

أ. [له سالی مردنی عوزیای پاشادا، په‌روه‌ردگارم بینی له‌سه‌ر ته‌ختیکی به‌رز و بلند دانیش‌ت‌بوو، دامینیشی په‌رسنگا‌که‌ی پر کرد‌بوو]. (ئیشایا: ۱:۶)

ب. [گوتم: "قوربەسەرم، فەوتام! من كاپرايه‌كى لىئو گلاوم و لەناو گەلىكى لىئو گلاودا نىشتە جىم و لەگەل ئەو شىدا چاوه‌كانم پاشا، يەزدانى سوپاسالاريان بينى."] (ئيشايا: ۵:۶)

ج. ئەى خودايە؛ تۆ خوداى منى، بە پەرۆشم بۆت، گيانم تىنووى تۆيە، جەستەم شەيداي تۆيە، لە خاكىكى وشك و ماندوو و بى ئاو. لە پىرۆزگاگە سەيرم كردوويت و هيز و شكۆمەندى تۆم بينيوه]. (زەبوورەكان: ۶۳: ۱-۲)^{۷۷}

د. [بە گوێى خۆم هەوالەكانى تۆم بىست، ئىستاش چاوه‌كانم تۆيان بينى]. (ئەيووب ۵:۴۲)

(لە گشتى سەيرتر كە رېك قسە و گوتەى خودا قەلب دەكاتەوه؛ بە درۆ دەخاتەوه).

ه. [ئىدى ياقوب ناوى لەو شويئە نا پەنييل، چونكە گوتى: "پووبەپوو خودام بينى و گيانيشم دەرباز بوو."] (پەيدابوون: ۳۲: ۳۰)^{۷۸} "دەتوانم دەيانى وەك دەقەكانى سەرەوه زىادبەكم كە دەلێن خودامان بينى."

جىگای سەرسامبوونە مووساى هەزار كە تەوراتى بۆ دابەزىو (تەورات)! گشت يەهوودىەكانى لەژێر دەستى فيرەون پزگار كرد وە بە يەكێكە لە پينج پەيامبەرە مەزنەكان دادەندريت كە چى خوداى نەبينى، بەلام داوود و ئيشايا و ئەيووب و يەعقوب؛ گشت ئەوانى دىكە خودايان بينى و ژيان، ئايا خودا ناراستگۆ بوو؟ يان خاوەن گوتەى خۆى نەبوو و قسەى خۆى گۆپى؟ يان جياوازی

^{۷۷} Psalm chapter ۶۳ verse ۱ to ۲

^{۷۸} Geneses ۳۲: ۳۰

له‌نیوانیان کردن و پیشبینیه‌کی خۆی به لاریدا برد. یاخود ئایا
ئه‌مه گوته‌ی خودایه؟ بۆ ئیوه‌ی به‌جی ده‌هیلَم.

نۆیه‌م: [به‌لام ئه‌و په‌یامبه‌ره‌ی لووتبه‌رز ده‌بیّت و به‌ ناوی منه‌وه
قسه‌یه‌ک ده‌کات که من فه‌رمانم پێی نه‌کردوه‌ بیکات، یان ئه‌وه‌ی
به‌ ناوی خودای دیکه‌وه قسه‌ بکات، ئه‌و په‌یامبه‌ره‌ ده‌بیّت بمریّت.
ئه‌گهر له‌ دلتانه‌وه‌ بلیّن: "چلۆن ئه‌و قسه‌یه‌ بزانی که یه‌زدان
نه‌یفه‌رموه‌؟" ئه‌وا ئه‌وه‌ی په‌یامبه‌ریک به‌ ناوی یه‌زدانه‌وه‌ قسه‌ی
پێ کردوه‌ و ڤووی نه‌دا و نه‌بوو، ئه‌وه‌ ئه‌و قسه‌یه‌یه‌ که یه‌زدان
نه‌یفه‌رموه‌، به‌لکوو ئه‌و په‌یامبه‌ره‌ به‌ لووتبه‌رزیه‌وه‌ گوتویه‌تی،
جا لینی مه‌ترسن]. (دواوتار: ۱۸: ۲۰-۲۲)

لی‌ره‌ ئه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌ویّت که چلۆن بزانی گوته‌ی خودا
کامه‌یه‌؟ له‌ وه‌لامدا ده‌لیّت گهر گوته‌یه‌ک پیشبینی کرا و نه‌هاته‌دی
و نه‌یپیکاو ڤووی نه‌دا ئه‌مه‌ قسه‌ و گوته‌ی خودا نییه‌، چونکه
گوته‌کانی خودا وه‌ک خۆی دیته‌دی! ته‌نیا که‌سی نکۆلیکه‌ر و کالفام
خۆی دوور ده‌خاته‌وه‌ له‌ (بوش)^{۷۹} راستیه‌ک که به‌ گشت
شیویه‌ک له‌به‌رچاومان ڤوونه‌.

۷۹ به‌ واتای ئه‌وه‌ دیت که خۆی له‌ بابته‌ جیدییه‌کان لا بدات. those who don't
beat about the bush

به‌شی پینجه‌م

مُعْجَزَه

په‌رتوکی تیلیگرام

قورئانی پیروژ ده‌کریت به شیوه‌یه‌کی گونجاو وه‌سف بکریت هه‌روه‌ک "په‌رتوکی تیلیگرام"^{۸۰}، چونکه ئاشکرایه ئه‌م په‌رتوکه له شیوه‌ی نامه‌ی تیلیگرامه له وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌کان {يَسْأَلُونَكَ}، له‌سه‌ر چه‌ند باسیکی گرنه‌گ، که نه‌زانراو بوون بۆ موحه‌مه‌د(ﷺ) کاتیکی پرسیاریان ئاراسته‌ کردووه، ئینجا ئایه‌ت دابه‌زیوه و وه‌لامیکی زۆر توکمه و ژیریژانه‌ی داوه‌ته‌وه که ناکریت له‌لایه‌ن نه‌خوینده‌واریکه‌وه بی‌ت؛ ئه‌وه‌ش ده‌یسلیمینیت ئه‌م په‌رتوکه په‌رجوئاسایه:

۱. کهول و یاری به‌خت (قومار کردن):

{يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۚ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ۚ وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۚ قُلِ الْعَفْوُ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (۲۹۹)} البقرة

۸۰. چونکه به شیوه‌یه‌کی نامه نامه‌یان ئایه‌ت ئایه‌ت (نامه‌به‌ر) له بار و کاتی پیویست و شیاو بۆ موحه‌مه‌د(ﷺ) دابه‌زیوه، بویه شیخ دیدات پیی ده‌لیت تیلیگرام؛ چونکه تیلیگرام له باریکی زۆر پیویست نه‌بیت نانیردریت، هه‌ر بویه‌ش ئایه‌ته‌کان له کاتیکی زۆر ناسک و تامه‌زرویانه‌دا دابه‌زیون.

قوناغی یه که می حه رامکردنی مه‌ی: موحه مه‌د پرسپارت لی ده‌که‌ن
 دهر باره‌ی ئاره‌ق و مه‌ی خوار دهنه‌وه و قومار کردن، ئه‌ی موحه مه‌د
 (ﷺ)؛ پییان بفرموو: تاوانیکی گه‌لیک مه‌زنه و ههر چه‌نده که
 سوودیشی بۆ خه‌لکی هه‌یه؛ به‌هوی ئه‌وه‌ی که کرپین و فروشتنی
 پیوه ده‌که‌ن، یاخود قومار که ده‌به‌نه‌وه. به‌لام تاوانه‌که‌یان گه‌لیک
 گه‌لیک مه‌زنتره له سووده‌که‌یان؛ له‌به‌ر په‌یوه‌ندیان به‌ ئایین و
 ئاوه‌زه‌وه، وه ئه‌ی موحه مه‌د (ﷺ) پرسپارت لی ده‌که‌ن؛ چ شتیکی
 ببه‌خشن؟ پییان بفرموو: لیبوورده‌یی و لیبوورده‌ ببن، یاخود
 ئه‌وه‌ی له خوتان زیاده ئه‌وه ببه‌خشن، به‌م شیوازه خودای گه‌وره
 ئایه‌ته‌کانی خوی بۆ پوون ده‌کاته‌وه؛ بیر بکه‌نه‌وه.

قورئان و فهرمووده:

ئه‌وه‌ی سه‌ره‌وه ته‌نیا نمونه‌یه‌که له چۆنیه‌تی قسه‌کردنی خودا!
 به‌م شیوه جوانه له‌گه‌ل به‌نده‌کانی خوی ده‌دویت؛ پیش ئه‌وه‌ی
 بیینه سه‌ر نمونه‌کانی دیکه. ئایا بۆ ههر دلسۆزیکه راستگو
 ئه‌وه‌نده به‌س نییه که بر‌وای پی بکریت؟ هیچ ریگایه‌کی دیکه‌ی
 ئاسان هه‌یه؟ وه‌لامه‌که: "نه‌خیر"ه، که‌چی هیشتاکه (خودا) دیته‌گو
 بۆ یاخیبووان و سه‌رلیشیوان:

باشه ئاخر نابینا و چاوساغ وه‌ک یه‌کدین؟

Say: Are the blind and the seeing alike?

{قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ (١٠٢)}

بیگومان نه‌خیر؛ وه‌کوو یه‌ک نین!

ئێستا به‌راوردی وشه‌کانی سه‌ره‌وه‌ی خودای به‌ده‌سه‌لات بکه له‌سه‌ر بابته‌ی (شه‌راب - مه‌ی) بۆ په‌یامبه‌ری هه‌لبژێردراوی خۆی (موحه‌مه‌دی موسسته‌فا)، له‌ بی‌رت نه‌چیت ئه‌وه‌ی که ئایه‌ته‌ی سه‌ره‌وه‌ی (به‌شی ۲ - سو‌ره‌تی به‌قه‌ره) ئایه‌تی ۲۱۹ و ئه‌وه‌ی له‌ خواره‌وه له‌ فه‌رمووده‌وه هاتووه له‌ زاری په‌یامبه‌ره‌وه (ﷺ)؛ کو‌ری ئه‌نه‌س (خودا لێی رازی بیت) ده‌فه‌رموو‌یت: په‌یامبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: "له‌ گشت ئه‌و که‌سانه‌ بینبه‌ریم که به‌ هه‌ر شی‌وه‌یه‌ک بی‌ت په‌یوه‌ندیان هه‌یه له‌گه‌ڵ به‌ره‌مه‌یه‌نان و به‌کار هێنانی هه‌ر جو‌ره سه‌رخۆشکردنیک (مه‌ی)له‌وه‌."

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): "لُعِنَتِ الْخُمُرُ عَلَى عَشْرَةِ أَجُجٍ بَعَيْنَهَا وَعَاصِرِهَا وَمُعْتَصِرِهَا وَبَاطِعِهَا وَمُبْتَاعِهَا وَحَامِلِهَا وَالْمَحْمُولَةِ إِلَيْهِ وَآكِلِ ثَمَنِهَا وَشَارِبِهَا وَسَاقِيهَا."

۱. نه‌فه‌تی لێ کراوه ئه‌و که‌سه‌ی که ترییان بۆ دروست ده‌کات، ده‌یچینیت و بۆیان ده‌گوشیت.

۲. نه‌فه‌تی لێ کراوه ئه‌و که‌سه‌ی ده‌یگوازیته‌وه و ده‌یفروشیته‌.

۳. نه‌فه‌تی لێ کراوه ئه‌و که‌سه‌ی وردوخاشی ده‌کات.

۴. نه‌فه‌تی لێ کراوه ئه‌و که‌سه‌ی که بۆیان تی ده‌کات (ساقی).

۵. نه‌فه‌تی لێ کراوه ئه‌و که‌سه‌ی ده‌یخواته‌وه.

وه هه‌روه‌ها په‌یامبه‌ری پی‌رو‌ز (ﷺ) فه‌رمو‌وی: "هه‌ر چی شه‌رابه؛ جا چ به‌ بریکی زۆر یاخود که‌م بی‌ت؛ هه‌ر قه‌ده‌غه‌یه‌."

هیچ پاساوێک له‌ مال و قوتا‌بخانه‌ی ئیسلامدا نییه بۆ قومێک یاخود قیچه‌ک مه‌ی، هه‌ر ئه‌م پی‌اوه‌ش بوو توانی له‌ بیابانێک

شەراب قەدەغە بکات کە گشتیان ئارەزوویان لە شەراب بوو، لەو
 پوژەیی گۆزەکانی مەککە و مەدینە پڕیڤەندران لە ئارەق و شەراب؛
 هەتاوەکو ئیستا پەنەکراونەتەو، پێچەوانەیی خۆرئاوا بەتایبەت
 ئەمریکا بەو هەموو پێشکەوتنە تەکنەلۆژیای ئەمن و ئاسایش و
 پڕۆفیسۆر و دکتۆرانەییەو نەیانتوانی لە ۱۹۳۰یەکاندا شەراب بە
 خەڵکەکیان قەدەغە بکەن کە ئەوپەڕی زیانی زانستیان خستەپوو،
 کەچی موحەمەدییکی نەخویندەوار لەناو قەومییکی دواکەوتوو و
 نەزان؛ لە بیابان بەبێ تەکنەلۆژیای ئاسایش و پزیشک و
 پڕۆفیسۆر توانی ئەو بکات! ئاخر بۆیە جۆرج برناردشو دەلیت^{۸۱}؛
 "ئەگەر گشت کیشەکانی زەوێتان بۆ لای موحەمەد بردبا؛ گوماننان
 نەبێت چارەسەری دەکرد"، بە پێچەوانەیی ئامۆژگارییەکانی پۆلس؛
 لە نامەیی تیمۆساوسی پەرتوکی پیرۆزدا (ئینجیل):
 [ئیدی تەنیا ئاو مەخۆرەو؛ بەلکوو هەندیک شەراب بەکار بهێنە
 لەبەر گەدە و نەخۆشییە فرەکانت]. (نامەیی یەکمەیی تیمۆساوس: ۲۳:۵)
 یاخود مۆچیارییەکانی سۆلۆمۆن^{۸۲}؛ هیشتا راسپاردەکانی
 گالته‌جارییە بۆ زۆرلیکردن و ژێردەستکردنی خەلک، دەلیت:
 [ئارەق بدە بەوێی لەناودەچیت، شەرابیش بەوانەیی دەروونیان
 تالە]. (پەندەکانی سولەیمان: ۶:۳۱)
 [با بخواتەو و هەژارییەکی لەبیر بکات، ئیدی ماندووبوونەکی
 نایەتەو یاد]. (پەرتوکی پیرۆز: پەندەکانی سولەیمان: ۷:۳۱)

George Bernard Shaw^{۸۱} رەخنەگر و شائونووسی بەناوبانگی بەریتانی
 .^{۸۲} مەبەست لێ پەيامبەر سولەیمانە (ﷺ)؛ (کەچی دوور بوو لەو شتانەیی ئەوان
 دەلین)

نه‌وه‌ک له یادمان بچیت! تکیه جاریکی دیکه سهیری قورئان و
 فه‌رمووده‌کانی په‌یامبه‌ر (ﷺ) بکه‌وه له سه‌ره‌وه، وه ناتوانیت
 جیاوازی بکه‌یت له شی‌واز و ستایل و سنوورداری؛ چونکه
 به هه‌مان لێو ده‌رب‌دراوه.

نموونه‌یه‌کی دیکه؛ له وه‌لامدانه‌وه‌ی تیلیگرامیک بۆ پرسپاری:

۲. مانگه نوێیه‌کان:

{يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوْقِيْتُ لِلنَّاسِ وَالْحُجَّ...} (البقرة)

پرسپارت لێ ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی نوێی‌بونه‌وه‌ی مانگه‌کان، پێیان بلی
 ئه‌وه بۆ دیاریکردنی کاته‌که‌نه بۆ خه‌لکی و بۆ زانی‌نی کاتی هه‌ج
 (خودای گه‌وره‌ی رێکی خستوه).

گه‌لێک له‌وه ئه‌فسانه‌ هه‌ن که به مانگی نوێوه هه‌لبه‌ستراون؛ وه‌ک
 ئه‌وانه‌ی ئیستا هه‌یه، پێمان گوتراوه که ئه‌م جو‌ره گوته لابه‌لایانه
 وه‌ک پێوانه‌یه‌که بۆ کات، له مانگی رۆژمێر به‌کار دیت، به‌لام مانگه
 نوێیه‌کان نیشانه‌ی مه‌زنه که خه‌لک به تامه‌زرۆیی‌ه‌وه سه‌یری
 ده‌که‌ن کاریگه‌ریکی باشیان له‌سه‌ر خه‌لک هه‌یه، هاتنی مانگه
 پیرۆزه‌کان وه‌ک مانگی رهمه‌زان هتد... بۆنه‌کانی موسلمانان له‌وانه
 حاجیه‌کان به ده‌رچوونی مانگی نوێ ده‌ست پێ ده‌که‌ن. زۆر شتی
 تر که لای موحه‌مه‌د نه‌زانراو بووه.

گوته‌ی عه‌بدوللا یوسف عه‌لی

تيلیگراميک، له شانە‌ی هەنگ بۆ پرسيا‌ری:

۳. به‌خشي‌نی (چاکه‌)

{يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

((١٦٥)) البقرة

ئە‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) پرسيا‌رت لێ ده‌که‌ن؛ چي‌ی ببه‌خشن له‌ پي‌ناو
خودای گه‌وره‌دا؟ وه‌ به‌ کي‌ی ببه‌خشن؟ تو‌ پي‌يان ب‌لێ: "هه‌ر شتي‌ک
که‌ ده‌ببه‌خشن له‌ خي‌ر و چاکه‌ ببه‌خشن؛ سه‌ره‌تا به‌ داي‌ک و
باوک‌تان و خزمی نزیک‌تان و بي‌باوک‌ان و هه‌ژاران و ري‌بواران"،
وه‌ هه‌ر خي‌ر و چاکه‌يه‌ک ئي‌وه‌ بي‌که‌ن؛ به‌ دل‌نيا‌ببه‌وه‌ خودای گه‌وره‌
گه‌لي‌ک زانا‌يه‌ پي‌ی، وه‌ ئە‌جر و پادا‌شتان ده‌دا‌ته‌ وه‌ له‌ سه‌ری.

سێ پرسيا‌ر له‌ خي‌ردا (چاکه‌) دروست ده‌بي‌ت:

أ. چي‌ی ببه‌خشي‌ن؟

ب. به‌ کي‌ ببه‌خشي‌ن؟

ج. چلۆن ببه‌خشي‌ن؟

وه‌لامی (أ) چي‌ی ببه‌خشي‌ن؟ هه‌ر شتي‌ک ببه‌خشه‌ که‌ پي‌ت باش و
به‌سوود بي‌ت، يا‌رمه‌تيدەر بي‌ت؛ به‌نرخ بي‌ت. له‌وانه‌يه‌ مو‌لک بي‌ت
يا‌خود پارە! له‌وانه‌يه‌ ده‌ستي‌کی يا‌رمه‌تيدەر بي‌ت؛ له‌وانه‌يه‌
ئامۆژگاری بي‌ت، له‌وانه‌يه‌ وشه‌يه‌کی ميه‌ره‌بان بي‌ت، له‌وانه‌يه‌
زه‌رده‌خه‌ني‌ک بي‌ت هه‌ر کاتي‌ک ئە‌وانه‌ت ئە‌نجامدا؛ ئە‌وا خي‌ر و
چاکه‌ت ئە‌نجامداوه‌! خي‌ر و چاکه‌ت به‌خشي‌وه‌.

له لايه‌كه‌ی ديكه‌وه ئه‌گهر شتيكت به كه‌سيك به‌خشی؛ بيكه‌لك بوو
يان سوودی پي نه‌گه‌يان، ياخود منه‌تت كرد له‌سه‌ری؛ ئه‌وه خيّر و
چاكه‌ت نه‌به‌خشیوه، ياخود ئه‌گهر شتيكي زيانبه‌خشت كرد به خيّر
بو وينه:

شمشيريك بدهيته پياويكي شيت، ياخود مادده‌ی هوشبهر (كهول -
مه‌ی) ببه‌خشی، يان ته‌نانه‌ت شيريني و پاره ببه‌خشی به كه‌سيك
كه ده‌ته‌ويت خوت نيشان بدهيت (فيز يان پوز و له‌خوبايي بوون)
يان مه‌به‌ستيكي خراپ و گه‌نده‌لت هه‌بيت، ئه‌وه باش به‌خشين نيه‌!
وه‌لامی (ب) به كئ ببه‌خشين؟ خو فریودانه ئه‌گهر بو به‌ده‌سته‌ينانی
ره‌زامه‌ندی گيتي و خه‌لك له جیي به‌ده‌سته‌ينانی ره‌زامه‌ندی خودا
ديارييه‌ك ببه‌خشی كه ببیته هوی باسكردنت له‌ناو خه‌لكي (فلانه
كه‌س خي‌ری كردوه). له جیي ئه‌وه تو پيويستيه‌كاني خه‌لكي
له‌به‌رچاو بگره كه يه‌كه‌م داوايان له تو هه‌يه؟ پيويستییان زور
پييه، به كه‌سيك مه‌به‌خشه كه پيويستی پي نه‌بيت و تامه‌زروی
نه‌بيت، ئه‌گهر وه‌ها نه‌بوو؛ به‌بی ئه‌وه‌ی بزانيت به كئ ده‌به‌خشيت؛
ببه‌خشيت، ئه‌وا ده‌بيته مایه‌ی زياده‌ره‌وی. گشت ديارييه‌ك و
به‌خشينيك به كاره‌كته‌ری و خوپه‌رستی خوی بریار ده‌دات و
پاداشتي له‌سه‌ر ده‌دریته‌وه: پله‌ی پيويستی يان فاكته‌ری
داواكرده‌كان كه پيويستن ره‌چاو بكرين (بزانه؛ وه‌گری خي‌ره‌كه
پيويستی به چيه‌؟) ئه‌گهر خوت لیان نه‌بان كرد، ئه‌وه
خوبه‌گه‌وره‌زانينت تيادايه. (خودای گه‌وره‌ش له‌گه‌ل ئه‌م ره‌وشته‌دا
نيه‌).

وه لامي (ج) چلون بيبه‌خشين؟ بهو شيوازه‌ی خودا دهيه‌ويت، ده‌بیت دوور بیت له گشت خۆبه‌گه‌وره‌زانییه‌ک و لاف لیدانیک: "من خیر ده‌که‌م!" خۆ به‌ده‌رخستن، خۆنیشان‌دان و بیته‌مه‌کی.

گوته‌ی عه‌بدو‌لا یوسف‌ه‌لی

موحه‌مه‌د (ﷺ) هیشتا تیلیگرامیک (نامه - ئایه‌تیک) یکی دیکه له وه‌لامی پرسیاریکی گومانای له‌سه‌ر سروشتی:

٤. گیان

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} (٨٥) {الإسراء}

ئهی موحه‌مه‌د (ﷺ) پرسیارت لی ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی گیان و پیان به‌رموو: گیان کاری خودای گه‌وره‌یه و خودای گه‌وره؛ خۆی نه‌بیت که‌س نازانیت راستیه‌تی گیان چیه و چلونه.^{٨٣} ئهم ئایه‌ته له مه‌که‌هیش دابه‌زیوه که قوره‌هیش به‌یه‌هوودیان گوت: شتی‌که‌مان پی بلین هه‌تاوه‌کوو پرسیار ی له موحه‌مه‌د پی بکه‌ین، ئه‌وانیش گوتیان: "پرسیار ی لی بکه‌ن سه‌باره‌ت به‌ گیان"، ئه‌وانیش پرسیاریان لی کرد و خودای گه‌وره ئهم ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند و پاشان له مه‌دینه دووباره دایه‌زاندوه، ئاوه‌زی مرو‌ف سنوورداره و ئیوه له زانیاری شتیکی که‌م نه‌بیت هیچ‌تان پی نه‌دراوه و نایزان.

ناتوانم یارمه‌تیان بده‌م له‌سه‌ر جه‌ختکردن له‌و راستیه‌ی که کاردانه‌وی قورئانی پیروژ له هیچ په‌رتوکیکی دیکه‌ی سه‌ر زه‌وی

٨٣ - ١٤٤٢ ساله ئیسلام فرموویه‌تی ته‌نیا خودا ده‌زانیت گیان چیه، جگه له‌و؛ هه‌تاوه‌کوو ئیستا که‌س نازانیت چیه و چلونه وه زانستیش بو‌ی پوون نه‌بووه‌ته‌وه؟!

ناچیت، ریک قسه دهکات؛ دهپیکیت و به‌رپه‌رچیان ددهاته‌وه و به‌بی به‌کاره‌ینانی هیچ (ئه‌گهر) و (به‌لام) یک که له‌وانه‌یه و گومان دروست بکات. هیچ دهۆیه‌ک و فیلیکی تیا‌دا نییه؛ هیچ لی‌دانیک دربارهی (بوش)ی تیا‌دا نییه (خۆی دوور بخاته‌وه له‌ کاره گرنگه‌کان) ^{٨٤}، له‌ گشت قه‌باره مه‌زنه‌که‌دا جوړیک له‌ ده‌ست‌نوس و له‌ به‌رگیراوت ده‌ست ناکه‌ویت (که بلیت له‌ شوینیک وهریگرتووه). له‌ ده‌قی ده‌ره‌وه‌ی که (بوکس ئوفیس لی‌دان ^{٨٥})، یان تو‌مارشکاندنی فیلمیک وه‌ک "ده‌ فه‌رمانه‌کان، شه‌مشون و ده‌لیلا ^{٨٦}"، یاخود "داوود و به‌تسه‌به‌ع" ^{٨٧} ده‌توانن بو‌ شاشه‌ی زیوی به‌ره‌مه‌یندراوه‌کانی سینه‌ما به‌کاریان به‌ینن.

له‌م بواره‌دا په‌رتوکه‌کانی ئینجیل و ته‌وراتی پیروژ به‌ناوبانگ بکه‌ین؛ ده‌قه‌کان جو‌شوخرۆشی تی بکه‌ین به‌وه‌ی بانگه‌یشی ده‌که‌ن (په‌رتوک و وشه‌ی خودا)، به‌ ئاسانی ده‌توانن گشت ده‌قه‌کان بگوازیته‌وه بو‌ ناو قالیکی زی‌ر. له‌ کاتیکدا ئیمه له‌ناو ئه‌و

^{٨٤} به‌ واتای ئه‌وه‌ش دیت که خۆی له‌ بابته جیدییه‌کان لا بدات don't beat
about the bush

^{٨٥} "box-office hit,"

له‌و شوینانه‌ی که تیکیت و بلیتی سینه‌ما یان نمایشکردن ده‌فرۆشیت. (Judges ١٦:٤) ^{٨٦} دوو ئه‌کته‌ر و خوشه‌ویستی په‌رتوکی پیروژن که هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو په‌رتوکی پیروژ باسیان ده‌کات له‌ (په‌رتوکی رابه‌ران) که ده‌لایلا خیانه‌ت له‌ شه‌مشون ده‌کات (چیرۆکی خوشه‌ویستی له‌ په‌رتوکی خودا؟) ^{٨٧} باسی ئه‌و بو‌هتانه‌ ده‌کات که به‌ په‌یامبه‌ر داوود (ﷺ) کراوه له‌ په‌رتوکی پیروژ (گواپا په‌یامبه‌ر داوود چووته سه‌ربان، "به‌تسه‌به‌ع"ی بینیه که خۆی ده‌شوات؛ ئینجا چووته لای -استغرا‌الله-).

باسه‌داين؛ با بيري خوينه‌رانم بهينمه‌وه که چه‌نده بگه‌پي، يه‌ک قورئان نادوژيته‌وه که له سه‌ر به‌رگی (کوڤه‌ری) قورئانی پيرؤزدا ناوی موحه‌مه‌د هاتبيت^{۸۸}، ته‌نانه‌ت ناوی باوکيشی نه‌هاتووه، نه‌ک ئه‌وه‌نده ناوی باوکی موحه‌مه‌د ياخود دايکی ناوی ژنه‌کانی و ناوی کچه‌کانی و ناوی هاوه‌له‌ خوشه‌ويسته‌کانی نادوژيه‌وه له‌ناو قورئانی پيرؤزدا، ئايا سه‌رسوورهيته‌ر نييه‌؟

سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش وه‌کوو پيژيک؛ به‌شيکی ته‌واو ده‌دوژيته‌وه که ته‌رخان کراوه بو خاتوو مه‌ريه‌می دايکی عيسای مه‌سيح (دروودی خدا له‌ هه‌ردووکیان بيت)، له (به‌شی ۱۹ - سوورته‌ی مه‌ريه‌م) "له کاتيکدا ئه‌وان به‌ دوژمن سه‌يرمان ده‌که‌ن! ناوی عيسای مه‌سيح و دايکی مه‌ريه‌م ئه‌وه‌نده هاتووه که له قورئاندا هيته‌وه ناوی موحه‌مه‌د نه‌هاتووه"، ناوی عيسای مه‌سيح له قورئاندا ۲۵ جار هاتووه؛ له کاتيکدا ناوی موحه‌مه‌د (ﷺ) ته‌نيا پينج جار هاتووه.

هۆکار چيه‌؟

ئايا عيسا و دايکی گرنگترن له موحه‌مه‌د و دايکی (دروودی خدا له‌ گشتيان بيت)؟ نه‌خيهره‌رگيز! که‌واته بوچی ئه‌م داپوشينه‌؟ بوچی ناوی عيسا و دايکی زياتر هاتووه؟ به‌ ساده‌یی؛ چونکه پاکی عيسا و دايکی (دروودی خودايان لئ بيت) له مه‌ترسي‌دا بوو! چه‌ندين تۆمه‌تی درۆ و بوهتانی جوړاوجۆر

۸۸- وه‌ک ئه‌وه‌ی ئيستا ناحه‌زانی ئيسلام پيمان ده‌لێن که موحه‌مه‌د قورئانی نووسيوه و کابراهی‌کی بازرگان بووه و زمانزان بووه!

له دژى دايك و كورپه‌كه‌ی هه‌بووه كه ده‌بووايه پاك بكریته‌وه، هه‌ر بۆيه چيرۆكه‌كه ده‌بیت تۆمار بكریته‌وه.

- له كوئ؟

- له قورئان.

- بۆ؟

- {...وَلِنَجْعَلَهُ رَّءَايَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا...} (٢١) {مریم

بۆ ئه‌وه‌ی بیکه‌ینه نیشانه و په‌رجوو بۆ خه‌لكی، به‌زه‌یه‌کی تایبه‌تیش بیت له‌لایه‌ن ئیمه‌وه.

بۆیه ده‌بووايه له‌دايكبوونی عیسا (ﷺ) تۆمار بكریته‌وه! هه‌یچ كه‌سیك هه‌تاوه‌كوو ئیستا له‌ ره‌چه‌له‌کی په‌یامبه‌ری ئیسلامی (ﷺ) نه‌پرسیوه! بۆیه له‌ گشت په‌رتوکی قورئاندا؛ یه‌ك وشه‌ش به‌فیرۆ نه‌دراوه‌ ده‌رباره‌ی له‌دايكبوونی په‌یامبه‌ر موحه‌مه‌د (ﷺ)، قورئان ژياننامه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) نییه! ^{٨٩} به‌لكوو گوته‌ی خودایه بۆ گشت گیتی، (به‌لێ) ئه‌مه‌ گرانه بۆ كافر و بیئاوه‌ران هه‌تاوه‌كوو لێی تیگه‌ن.

با نموونه‌یه‌کی دیکه له‌ په‌یه‌هندی ته‌له‌گرافیک له‌ قورئانی پیرۆزه‌وه به‌یین؛ بابته‌ی پۆژی کۆتایی، کۆتایی کاته‌كه‌ كه‌:

ه. پۆژی هه‌ستانه‌وه:

{يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْةً...} (١٧٧) الأعراف

٨٩له‌ كاتیکدا هه‌ر چوار په‌رتوکی ئینجیل (په‌رتوکی خودا!) باسی له‌دايكبوونی مه‌سیح ده‌که‌ن (ﷺ).

ئەي موحەمەد (ﷺ)؛ قورەيش پرسىياري رۆژى ھەستانەوہ لە تۆ دەکەن کەي خوداي گەورە جيگيري دەکات وە دەيهيئيت و ڕوو دەدات؟ بـلـى: ھاتنەدى ھەستانەوہ؛ کاتەکەي تەنيا لاي پەرورەدگارە و کاتەکەي ئاشکرا ناکات و تەنيا خۆي نەبيت کەسي دیکە نايانئيت، زانيني کاتي ھاتني ھەستانەوہ گرانە لەسەر خەلکي ئاسمانەکان و زەوي و کەسيان نايانن؛ نە پەيامبەرە نيردراوەکان و نە فریشتەيەکی نزیک لە خوداي گەورە، ھاتني ھەستانەوہ گرانە لەسەر ئاسمانەکان و زەوي؛ چونکە تواناي خۆراگرتنيان نيبە و گشتي ويران دەبيت، ھەستانەوہ نايەت تەنيا لەناکاو و کتوپردا نەبيت؛ کاتيک کە ئيوە بيئاگان.

ئەم ئايەتەي سەرەوہ بەراورد بکە لەگەڵ تەواوي بەشی ١٣-ی ئينجیلی مەرڤۆس کە گشتي ٣٧ برگەيە؛ بەکاري دەيهيئيت بۆ گەشتن بە کۆتايي ئايەتەکەي سەرەوہ. تاقیکردنەوہيەکی سادەيە! بۆ جودا کردنەوہي ئەو پەرتوکە کە دروستکراوي دەستی مەرۆڤە لەگەڵ پەرتوک و گوتەي خودا؛ لەو دەمەوہي ھاتووہ ھەر وەکوو خۆي ماوہتەوہ، قورئاني پيرۆز دوورە لە کەموکورتی و نەنگی.

دەکریت چەندین نموونەي دیکە لە پەرتوکی خوداوہ؛ قورئاني پيرۆز بدریت بۆ ئەوہي بيسەلمیئيت کە شیوازي گێرانی وەکەي لە ھی خەلک ناچیت "لە دەربريني ھیزی وشەکان و پڕ واتايان" بەراستی ئەم قورئانە پەرتوکیکی گەلیک بێھاوتايە. دوا نموونە لە قورئاني پيرۆز؛ بەشەکەي کورتی کلاسیکییە تەنيا چوار ئايەتە، ھەر چوار ئايەتەکە لە پینچ نموونەي ئايەتی سەرەوہ کەمتر لە

و شه‌دان. به‌لام یه‌ک جار واتا به‌خشن و سه‌رنج‌راکیشن؛ جگه‌ له قورئان له هیچ په‌رتوکیکی دیکه‌ی گیتیدا ئەم ئایه‌تانه نابینیته‌وه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)} {الإخلاص

واته‌که‌ی: کافران گوتیان: ئە‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) ره‌چه‌له‌کی خودایه‌که‌ی خوتمان پێ بلێ؟ ئە‌م خودایه‌ی تو باوکی کتیه؟ خودای گه‌وره‌ ئە‌م سووره‌ته‌ی دابه‌زاند: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} ئە‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) پێیان بفهرموو: خودای گه‌وره‌ تاکوته‌نیا‌یه و هاوشتیوه‌ی نییه، {اللَّهُ الصَّمَدُ} سه‌مه‌د واته: گشت دروستکراوه‌کان پێوستان به‌ خودای گه‌وره‌یه، وه‌ خودای گه‌وره‌ پێوستانی به‌ هیچ که‌سیک نییه، یاخود سه‌مه‌د واته: ئە‌و خودایه‌ی که‌ ئە‌وه‌نده‌ مه‌زنه‌ له‌ گه‌وره‌ییدا ته‌واو بووه‌ و گه‌یشتووه‌ته‌ ئە‌وپه‌ری مه‌زنی، وه‌ له‌ کاربه‌جێیدا کاربه‌جێیه‌که‌ی له‌وپه‌ری ته‌واویدا‌یه، وه‌ زانیارییه‌که‌ی له‌وپه‌ری ته‌واویدا‌یه، وه‌ مه‌زنی و به‌رزنی و بلندی له‌وپه‌ری ته‌واویدا‌یه، وه‌ ده‌سه‌لاتی له‌وپه‌ری ته‌واویدا‌یه، وه‌ گشت سیفاته‌ به‌رزه‌کانی له‌وپه‌ری ته‌واویدا‌یه و گه‌یشتووه‌ته‌ ئە‌وپه‌ری ته‌واوی، یاخود گو‌تراوه‌ {الصَّمَدُ} به‌ واتای ئە‌و خودایه‌ی هه‌میشه‌ زیندوو‌ه و هه‌میشه‌ ده‌مینیت و له‌ناوچوونی به‌سه‌ردا نایه‌ت، یاخود ئە‌و خودایه‌ی که‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ ناخوات و پێوستانی نییه. {لَمْ

يٰلَيْلُ {خودای گه‌وره که‌سی لى نه‌بووه {وَلَمْ يُولَدْ} وه خویشی له که‌س نه‌بووه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر که‌سیک له‌دایک بیټ مه‌گه‌ر ده‌مریټ، وه هه‌ر که‌سیکیش بمریټ مه‌گه‌ر میراتگری ده‌بیټ و که‌سیکی دیکه جیی ده‌گریته‌وه، بۆیه خودای گه‌وره له که‌س نه‌بووه و که‌سیشی لى نه‌بووه، وه مردنیشی به‌سه‌ردا نایات و که‌سیش جیی خودای گه‌وره ناگریته‌وه، خودای گه‌وره ئافرینه‌ره و پیوستی به منداڵ نییه. {وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ} وه خودای گه‌وره هاو‌شیوه‌ی نییه و هیچ له ئافرینه‌رداوه‌کانی خودای گه‌وره؛ له خودای گه‌وره ناچن، نه منداڵی هه‌یه؛ نه دایکی هه‌یه؛ نه باوکی هه‌یه؛ نه خیزانی هه‌یه. به پیچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی که یه‌هوود ده‌یانگوت: "عوزیر کوری خودایه." مه‌سیحیه‌کان ده‌یانگوت: "عیسا کوری خوایه"، هاو‌به‌شدانه‌ره‌کان ده‌یانگوت: فریشته‌کان کچی خودان؛ ئه‌وانه گشتی بی‌بینه‌مایه، وه په‌یامبه‌ری خودا (ﷺ) ده‌فه‌رموویټ: "هیچ که‌سیک وه‌کوو خودای گه‌وره ئارامگر نییه که ئازار و ئه‌و گوته خراپانه ده‌بیستیت له کافران‌ه‌وه که منداڵ بو خودای گه‌وره بریار ده‌دن خودای گه‌وره هیشتا پو‌ژیان ده‌دات و له‌ش‌ساغیان ده‌کات"، واته: یه‌کسه‌ر تۆله‌یان لى ناسه‌نیټ، وه خودای گه‌وره له فه‌رمووده‌ی قودسیدا ده‌فه‌رموویټ: "مرؤف به درؤم ده‌زانیت و بۆی نه‌بووه ئه‌و شته بکات، وه جوینم پی ده‌دات و بۆی نه‌بووه ئه‌وه بکات، به درؤ زانینی مرؤف بو من ئه‌وه‌یه؛ ئه‌وانه‌ی که بی‌باوه‌پن ده‌لین: خودای گه‌وره ناتوانیت ئیمه زیندوو بکاته‌وه له پاش مردن زیندوو بوونه‌وه و دروستکردنه‌وه نییه، ئه‌وه به درؤ زانینی خودای گه‌وره‌یه که ده‌فه‌رموویټ: سه‌ره‌تا دروستم کردوه

ئاسانتیره له‌وه‌ی که سه‌رله‌نوێ زیندووی بکه‌مه‌وه، ده‌فرمووێت: جویندانی مروّفیش به‌ من ئه‌وه‌یه که ده‌لێت: "خودا مندالی هه‌یه"، بۆیه ده‌فرمووێت: "من تا‌کوته‌نیام و سه‌مه‌دم، که‌سم لی نه‌بووه، له‌ که‌س نه‌بوومه و که‌سیش هاوشیوه‌ی من نییه"^{۹۰} من ئیستا تبیینی خۆمت پی ده‌ده‌م له‌ گۆشه‌ی سرووش، ئه‌وه‌ی گفتوگۆمان له‌سه‌ری کرد بۆ نموونه "ئله‌هامی خودایی" وشه‌ی خودا، له‌ژێر ناوێشانی:

تاقیکردنه‌وه‌ی بابته‌ی ئایینناسی:

گیتی په‌سه‌ندی کرد که ئه‌وه‌ی موسلمانان ده‌لێن؛ له‌سه‌ر چوار ئایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌وه له‌ شیوه‌ بنچینه‌که‌ی خۆدایه، سی ئه‌وه‌نده به‌رز ده‌بیته‌وه؛ گهر هاتوو به‌ دلێکی زیندوو، چاویکی کراوه، می‌شکیکی به‌ئاگا قورئان بخوێنه‌وه. ئایا چی وه‌ها ده‌کات ئه‌م کورته ئایه‌تانه هینده به‌نرخ بن؟ نه‌ ده‌نگه، نه‌ موسیقایه، نه‌ شتیکی وروژینه‌ره، هه‌تاوه‌کو وه‌ست و سوژت بجوولێت بۆ غه‌م یاخود سه‌رکه‌شی، نه‌ مه‌ست و سه‌ودایه نه‌ گریان؛ ئه‌دی که‌واته چیه‌؟

"په‌یامه‌ په‌یام!"

له‌ خوداوه، ئه‌و تاقیکردنه‌وه‌ بابته‌یه ئایینییه‌ی که وه‌ها به‌رز و نرمیت پی ده‌دات. هیچ ئایینزانیک؛ یاخود چه‌مکیکی خودا جگه له قورئان نییه له‌ ده‌ره‌وه‌ی پوانگه‌ی ئه‌م چوار ئایه‌ته کورته که به‌م شیوه‌یه واتابه‌خشه خودای گه‌ردوونت پی بناسینیت. ته‌نها له

۹۰. سه‌یری هه‌لوێستی الله (جل جلاله) بکه‌ن له‌گه‌ل به‌نده کالقام و نه‌زانه‌کانی.

چار ئایهت! ئا ئه‌وانه به‌ردی بناغه‌ی ئیسلامن، پیت ده‌لێت خودا چیه و چیه نییه، بۆ وێنه: هه‌ر که‌سیک بانگه‌شه‌ی خودایه‌تی ده‌کات یان بانگه‌شه‌ی خودایه‌تی بۆ ده‌کن؛ چوار سیفه‌تی ده‌بیت تیدا بیت وه‌ک (أَحَدٌ) بیت، ئه‌و که‌سه تاک بیت؛ هاوه‌ل و یارمه‌تی له‌گه‌ل نه‌بیت، ده‌نا وشه‌ی خودای بۆ ناشیت! واتای خودایه‌تی له‌ ده‌ستت ده‌دات؛ ئینجا که ده‌فه‌رموویت {لَمْ يَلِدْ} خودای گه‌وره که‌سی لێ نه‌بووه، {وَلَمْ يُولَدْ} وه‌ خو‌شی له‌ که‌س نه‌بووه؛ واته هه‌ر که‌سیک گو‌تی خودام! ئه‌وا لێی بپرسن که ئایا دایک و باوکی هه‌یه (یان هه‌یبوو؟) گه‌ر ره‌چه‌له‌کیت دۆزییه‌وه؛ ئه‌وا بزانه که خودا نییه! چونکه نابیت خودا میراتگری هه‌بیت. نمونه‌یه‌کی دیکه؛ {الصَّمَدُ} به‌ واتای ئه‌و خودایه‌ی هه‌میشه زیندوو و ده‌میت و له‌ناوچوونی به‌سه‌ردا نایات، یاخود ئه‌و خودایه‌ نابیت بخوات و بخواته‌وه؛ چونکه پتووستی نییه. هه‌ر نه‌ته‌وه و خه‌لکانیک بانگه‌شه‌ی خودایان بۆ که‌سیک یان که‌سانیک کرد؛ (وه‌ک هیندییه‌کان و ... هتد) گه‌ر لێیان بپرسین کوا خداکانتان؟ ده‌لێن: "له‌ ئاسمانه!" پرسیاریان لێ بکه که ئایا سه‌ره‌تایه‌کی هه‌بووه؟ ده‌لێن: "به‌لێ"، پێیان بڵێ: کۆتایی هه‌بووه؟ ده‌لێن: "به‌لێ و مردوون"، پێیان بڵێ چلۆن ده‌کریت خودا سه‌ره‌تا و کۆتایی هه‌بیت؟ ئه‌گه‌ر خداکانتان مردوون؛ کێ گه‌ردوون به‌پێوه ده‌بات؟ ده‌توانین به‌ هه‌مان شیوازی سه‌ره‌تا گفتوگۆیان له‌گه‌لدا بکه‌ین و ده‌رباره‌ی خواردن لێیان بپرسین، نمونه عیسا (ﷺ) خواردن و خواردنه‌وه‌ی هه‌بوو؟ ده‌لێن: "به‌لێ"، پێیان بڵێ باشه

چلۆن ده‌بیت خودا خواردن و خواردنه‌وه‌ی هه‌بیت؟ ئه‌ی پيسایى له کوی ده‌ربکات؟ "مه‌به‌ستمان بېرېزی نییه، مه‌به‌ستمان تیگه‌یشتنه له خودا و له چوارچێوه‌ی ده‌سه‌لاتی خودادا". ئینجا {وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ} وه خودای گه‌وره‌ هاوشیوه‌ی نییه و هیچ له ئافریندراوه‌کانی خودای گه‌وره؛ له خودای گه‌وره‌ ناچن. ئه‌م خودایانه‌ی ئیستا گیتی بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات جگه‌ له (الله) گشتیان هاوشیوه‌یان هه‌یه؛ ئاژه‌له‌کان هاوشیوه‌یان هه‌یه مرقه‌کان (دوو چاو، دوو گوێ، دوو ده‌ست و لوتیک و ... هتد) هاوشیوه‌یان هه‌یه، که‌واته خودا نابیت هاوشیوه‌ی هه‌بیت؛ گهر هاوشیوه‌ی هه‌بوو سیفاتی خودایه‌تی له ده‌ستت ده‌دات.

له ریگه‌ی ئه‌م تۆوه‌وه ده‌توانیت هه‌ر بیرۆکه‌یه‌کی خودا له دلت بچینیت یاخود په‌تی بکه‌یته‌وه، ئه‌مه ریگ وه‌کوو ئه‌وه وه‌هایه خشه‌له‌کان بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی زیڕ به‌کار ده‌هیندریت. پرسیار له هاوڕێیه‌کی زیڕنگه‌رت بکه که چلۆن به‌ردی (ته‌چستۆن^{٩١}) کار ده‌کات؟ چلۆن به‌ردی (ته‌چستۆن)ه؛ قورئانه‌که‌مان کار ده‌کات؟

له‌سه‌ر کۆمپیوته‌ره‌که:

ئاماده‌کاریم بۆ کرا؛ بۆ ئه‌وه‌ی سه‌ردانی (زامبیا)^{٩٢} بکه‌م له گه‌شتیکی وانه‌بیژی له ناوه‌پاستی سالی ١٩٧٥ ته‌له‌فۆنیکم له

٩١ Touchstone

به‌ردیکی فره‌په‌نگ و زۆر ناوازه‌یه بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی زیڕی دۆزراوه به‌کار دیت.

٩٢ ولاتیکه له خۆره‌لاتی کیشوه‌ری ئه‌فریقا

(لاساكاهه) پى گه‌يشت، كه بليتى فرۆكه‌كه‌م نيردرا بۆ (دووربان).
 ده‌متوانى له به‌شى سه‌ره‌كى هيلى ئاسمانى ئه‌فريقاي باشووره‌وه
 له ناوه‌ندى شاره‌كه وه‌ريگرم؛ بۆيه پياسه‌يه‌كم كرد بۆ
 نووسينگه‌ى هيلى ئاسمانى و به پياوه‌كه‌م راگه‌يانده كه من هاتووم
 بۆ ئه‌وه‌ى بليتى فرۆكه‌كه‌م كه له لؤساكاهه نيردرا بوو بيه‌مه‌وه.
 پى گوتم بچمه لاي يه‌كيك له خانمه‌كان؛ له ده‌ره‌وه‌ى ده‌رزه‌نيك
 كه له نيمچه بازنه‌يه‌كدا بوو؛ هه‌ر يه‌كيان له‌گه‌ل تيرمينال يكي
 كۆمپيوته‌ركه، شاشه‌ى بيندراويان له‌پيشه؛ وه‌ك فره‌بيان
 ئاماده‌بوون بۆ كرپاره‌كانى ديكه. پرسيارم كرد: "كامه‌يان؟"
 ئه‌فسه‌ره‌كه به ئاشكرا توور به‌بوو و ده‌ستى به‌گوته
 پرۆكينا دراوه‌كانى كرد و گوتى: "هه‌ر كاميكيان به ئاراسته‌ى
 خاتوونه دانىشتووه‌كان". له‌و ساته‌دا له هۆكارى توور به‌بوونى ئه‌م
 به‌ريزه تينه‌گه‌يشتم به پرسياره بي‌فيز و بيتاوانه‌كه‌م؛ چونكه من به
 په‌رۆش بووم بۆ وه‌رگرتنى پسووله‌ى بليتى گه‌شته دريژه‌كه‌م، من
 پيشتر له‌چه‌ند جاريكدا كارم پى كردوون و به‌كارم هينابوون،
 بۆيه هه‌يچ هه‌له‌يه‌ك نه‌بوو له‌وه‌ى كه من پيشبينيم ده‌كرد. چلۆن
 هه‌ريه‌كيك له ژنه‌كان بليتى منيان پييه؟ سه‌رسام بووم! به‌لام
 هاتوهاواري پياوه‌كه و توور به‌بوونى؛ هه‌يچ هه‌لبژاردن يكي ديكه‌يان بۆ
 نه‌هيشتمه‌وه، به‌لام بۆ گه‌ران به‌دواى زانيارى زياتر وه‌ك ئه‌وه‌ى
 كه ده‌ستنيشان كراوه، به شه‌رمه‌وه له خانمى يه‌كه‌م نزىك
 بوومه‌وه؛ كه بينيم به شوينى راوه‌ستانی خزمه‌تكرده‌ن به‌تاله‌ چووم
 و ئه‌ركه‌كه‌ى خۆم پى راگه‌يانده.

گوتم: "بليتیک چاوه‌رېم ده‌کات و هاتووم بيه‌م". ئه‌ویش ناوی منی پرسى؛ منیش به حونجه (پیت پیت) پیم گوت، ئه‌و ده‌ستی کرد به نووسینی له‌سەر کيیوردی کۆمپیوتەر به‌بێ ئه‌وه‌ی سه‌یری بکات. له‌و شوینه‌ی که وه‌ستابووم لیم دیار نه‌بوو، پاشان ئه‌و سه‌ری له‌راند و گوته‌ی: "به‌لێ"، پېشنیاری ئه‌وه‌ی ده‌کرد که بليتی فرۆکه‌که‌می ده‌ست که‌وتبیت، گوتم که ده‌مه‌ه‌ویت له (دووربان) وه‌و بۆ (جۆهانسبیرگ) برۆم.

ئێواره‌ی سی‌شه‌مه‌، که‌چه‌که‌ پېشنیاری کاتژمێر شه‌شی ئێواره‌ی کرد؛ منیش قایلیم کرد، ئه‌و چه‌ند وشه‌ی دیکه‌ی له‌سەر کيیورده‌که‌ دا، پیم گوت: "ده‌مه‌ه‌ویت جۆهانسبیرگ به‌جی به‌یلم؛ بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌مه (لوساکا)", له‌ کاتژمێر سی‌ی ئێواره‌ له‌ رۆژی دواتردا که میوانداری ده‌کرام، له‌وێ وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ باریکدا ئه‌وان میدیا و هه‌واله‌کانی ته‌له‌فزیۆنیان ویست (قسه‌یان بۆ بکه‌م) خۆم بپۆشم (له‌ قسه‌کردن له‌گه‌ڵیان). ئه‌و چه‌ند گوته‌یه‌کی دیکه‌ی چاپ کرد و پرس‌یاری کرد که ئایا ویستم برۆم بۆ لوساکا له‌ رېگه‌ی (گابۆرۆنه) یاخود (ماپوتۆ)، گوتم: "گرنگ نییه‌".

گوتم: ئامانجی من رۆژی چوارشه‌مه‌؛ کاتژمێر سی‌ی پاش نیوه‌رۆ بگه‌مه شوینی مه‌به‌ست، ئه‌و دووباره‌ له‌ کيیورده‌که‌ی دا له‌ پشکنینی شاشه‌که‌ و گوته‌ی: "داوای لی‌بوردن ده‌که‌م؛ به‌لام تۆ له‌ هیلێ ئاسمانی زامبیاوه‌ تو‌مار کرایت و ئیمه‌ ناتوانین بليت‌که‌ت بگوازینه‌وه‌ بۆ هیلێکی ئاسمانی دیکه‌، ناتوانین په‌یوه‌ندی به‌ هیلێ ئاسمانی زامبیاوه‌ بکه‌ین، چونکه‌ ئه‌م‌رۆ به‌ هۆی پشوو‌ی نه‌ته‌وه‌یی له‌و ولاته‌دا داخراوه‌". بۆیه‌ پرس‌یارم لێ کرد بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌رێته‌وه‌

پوڙی دواتر، گه‌لیک سهرنجراکیش بوو! به‌لام من گه‌لیک بی‌هیوا
بووم؛ وه‌ک بلیته‌که خه‌ریک بوو بگه‌م، به‌لام له‌ناو ده‌ست‌مدا نه‌بوو؛
هیشتا خه‌یالی ئه‌وهم ده‌کرد که بلیته‌که له‌ناو میزه‌که‌یه‌تی، بویه
وه‌ک مه‌ته‌لیک بیرم کرده‌وه.

لابردنی نه‌زانی

له‌مه‌ته‌که‌مدا پرسیارم لی کرد: "ئه‌و هه‌موو زانیاریه‌ت له‌کو‌په
ده‌ست که‌وت؟" گوتی: "له‌کۆمپیوته‌ره‌که‌له‌ (جۆهانسپی‌رگ)". ئه‌و
ئه‌وه‌نده‌ میهره‌بان بوو؛ زیاتر پوونی کرده‌وه که گشت
کۆمپیوته‌ره‌کانی دیکه‌ی ولاته‌که‌له‌گه‌ل دوگمه‌ی چوونه
ژووره‌وه‌یان بۆ ئه‌و کۆمپیوته‌ره‌، په‌یوه‌ندیان هه‌یه، من ئه‌وهم زانی
که ئه‌و هه‌ول دهدات ناوی من زیاد بکات بۆ گه‌شتی جۆهانسپی‌رگ،
وه‌ئه‌گه‌ر ته‌نیا یه‌ک کورسی مابیت، فرۆکه‌خانه و تیرمیناله‌کانی
دیکه‌ش بۆ ئه‌و ئه‌سکه‌میله هه‌ول بدن چیی پوو دهدات؟ ئه‌و
گوتی: "یه‌که‌مه‌که!" واته‌یه‌که‌م دانه ئه‌سکه‌میله‌که به‌ده‌ست
ده‌هینیت و ئه‌وانی دیکه به‌تالی لی ده‌کیشن و ده‌کشینه‌وه دواوه،
من گه‌لیک سوپاسی ئه‌وم کرد و ئه‌ویم به‌جی هیشت له‌گه‌رانه‌وه‌م
بۆ ئۆفیس‌ه‌که‌م.

میشکم به‌و بیرۆکه‌یه‌گیزه‌ی کرد! مه‌به‌ستم "سرووشی خودای
گه‌وره بۆ موحه‌مه‌د (ﷺ)" ئه‌و نامه‌به‌ره هه‌لبژێردراو (مصطفی) له‌که
یه‌که‌مه‌که‌یه، له‌سه‌ر کۆمپیوته‌ر تابلوی پارێزراو (لوح
المحفوظ) هه‌هاتوه.

{بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢﴾} البروج

ئەو قورئانە بەرز و بلند و پایەدارە،
 کە لە لاپەرە‌ی تایبەتی و لەسەر تابلۆی پیروژ پارێزراوە لە
 (لوح المحفوظ)دا.^{۹۳}

ئەو تابلۆیە (لوح المحفوظ): وەک ئەوەی گەورەمان موسا (ﷺ)
 نییە کە بۆ نووسینی دە فرمانەکە؛ تابلۆی بەرد بێت. جودا
 لەوانە‌ی مامۆستاگان لە قوتابخانەدا بەکاری دەهێنێت؛ پێیان دەلێن
 تەختەرەش یاخود تەختەسەوزەکە. نا ئەو تابلۆیە نە شاشە‌ی
 کۆمپیوتەرە نە چێپی سلیکۆن؛ بە‌لکۆ ئەوە تابلۆیە (تابلۆی)ی
 رێنۆینی و راز و نیعمەتە لەلایەن پەرورێنەرە بۆ تۆ. ئەوە نییە کە
 تیگەشتن لە هیچ هەستیکی ماددی بۆی لە بەرد یاخود کانزا
 دروست نەکراوە، ئەوە گیانییە! دەکرێت یەکیک بپرسیت چلۆن کار
 دەکات؟ ئێمەش دە‌لێن تەنیا خودا خۆی دەزانێت.

مەسیحییەکانی نەجران^{۹۴}

لە کاتێکدا ئیسلام لە مەدینە پایە‌یەکی جیگیری بە دەست هێنابوو؛
 ناوبانگی پەيامبەری خودا (ﷺ) بە درێژی و پانییەکانی عەرەبستاندا
 ب‌لاو ببوووە. کۆمە‌لە‌یەک لە عەرەبە مەسیحییەکانی دانیشتووی
 نەجران؛ لە دەورووبەری یەمەن، بیستبوویان کە ئیستا عەرەبێک لە
 عەرەبستانە و بانگە‌شە‌ی پەيامی خودایی دەکات و خۆی کردووە

۹۳ (لوح المحفوظ) پەرتوکیکە (نووسراویکە) کە شیواز و تەقدیر و زانستی
 تەواوی ئافرێندراوەکانی تیا‌دا نووسراوە لەلایەن پەرورە‌دگاره‌وە بەر لە
 دروستکردنیان و پارێزراوە لەلایەن خودای پەرورە‌دگار. (والله اعلم)
 ۹۴ ئیستا شارێکە لە سعودیە‌ی عەرەبی، بە‌لام لە دێریندا دە‌لێن یەکەم شوێن بوو
 کە مەسیحییە عەرەبەکان تیا‌دا نیشتە‌جێ بوون لە سە‌ده‌ی شە‌شە‌مدا.

به ده‌مراست! وه‌فديک بۆ مه‌دينه به‌پکه‌وتن بۆ ئه‌وه‌ی له‌ په‌يامبه‌ر (ﷺ) بکۆلنه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵيان يه‌ک ببن له‌ دژي ئه‌وه‌ی ئه‌و ده‌دويٓت؛ بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی خودا و ئايين به‌گشتی، له‌ کاتي گه‌يشتيان له‌ (مزگه‌وتی په‌يامبه‌ر)دا بوون، پیکهاته‌که‌ی دیواریکی ساده‌ی قورپن بوو؛ وه‌ سه‌ربه‌انه‌که‌ی مزگه‌وتیان به‌ گه‌لا جوانه‌کانی دارخورما داپۆشی بوو. مه‌سیحیه‌کان خواردن و نووستنیان له‌ مزگه‌وت بوو؛ مانه‌وه‌ بۆ ماوه‌ی سێ رۆژ گوتوو یژیان له‌گه‌ڵ په‌يامبه‌ری خودادا کرد له‌ مزگه‌وت. ورده‌کاری و بیرۆکه‌ گفتوگویییه‌که‌یان ده‌توانین له‌و په‌رتوکانه‌ی تايه‌ت کراون به‌ نه‌ریته‌کانیان بدۆزینه‌وه "له‌ باره‌ی چی گفتوگۆیان کردووه". له‌ میانه‌ی گفتوگۆکه‌دا گوته‌بیژی مه‌سیحیه‌کان له‌ناو چه‌ندین که‌سی دیکه‌دا پرسیا‌ری له‌لا دروست بووه که "ئێستا پیمان بلێ ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)، چه‌مکی خودا چیه‌؟" په‌يامبه‌ریش (ﷺ) له‌وانه‌ نیه‌ که‌ بیانویه‌کیان بۆ به‌یینه‌وه‌ هه‌یچ لی‌دانیک ده‌رباره‌ی بوش ئه‌نجام بدات (خۆی دوور بخاته‌وه‌ له‌ کاره‌ گرینگه‌کان) شپ‌رزه‌یی و یاخود چه‌ند وشه‌ له‌ شوینی‌ک به‌یینه‌ کاتی‌ک هه‌ر که‌سی‌ک له‌ ئیمه‌ ئاماده‌ نیه‌ وه‌لام بداته‌وه‌؛ به‌لام موحه‌مه‌د (ﷺ) بۆیه‌ بۆ قسه‌کردن هه‌یچ دوگمه‌ی گیانی نه‌بوو هه‌تاوه‌کوو دا‌یگریت و ئیله‌امی بۆ بیت. به‌لام وه‌ک گوتم؛ که‌واته‌ بۆ ئه‌وه‌ی قسه‌ بکات، وه‌ک ئه‌و خانمه‌ی سه‌ره‌وه‌ با‌سمان کرد؛ له‌ هی‌لی ئاسمانی په‌یوه‌ندی ده‌کات به‌ "سه‌ر کۆمپیوته‌ره‌وه"، په‌يامبه‌ریش به‌ دوا‌ی وه‌لامیکدا ده‌گه‌ریت له‌لایه‌ن خوداوه‌ له‌

پيگه‌ی کۆمپيوته‌ری سه‌ره‌کی (لوح المحفوظ) که گشت زانیارییه‌کان له‌خۆ ده‌گرێت به‌ وردی؛ ئەو دووباره‌ داوا له‌ خودا ده‌کات: "په‌روه‌ردگارا؛ چيی بليیم؟" وه‌لامه‌که‌ هات:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (١) اللَّهُ الصَّمَدُ (٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (٣) وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ (٤)} {الإخلاص}

"ئە‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)؛ ئە‌ی باوه‌ردار" به‌رموو: ئە‌و خودای که ناوی (الله)یه؛ خودایه‌کی تاکوته‌نیايه (به‌بی هاوه‌ل و هاوتایه).

خودا زاتیکی پایه‌دار و ده‌سه‌لاتداره، نیازی به‌ که‌س نییه و گشتیان ئاتاجی ئە‌ون، هه‌ر ئە‌و ده‌توانی‌ت به‌‌لا و ناخۆشی لابه‌ریت و پیوستی و داخوازیه‌کانمان جیبه‌جی بکات.

هیچ که‌سی لێ نه‌بووه و خۆشی له‌ که‌س نه‌بووه.

هه‌رگیز هاوتا و هاوشیوه و ده‌سه‌لاتداریکی دیکه نییه که له‌ به‌رامبه‌رییه‌وه بووه‌ستیت و هاوشانی بیت.^{٩٥}

پاش ئە‌وه‌ی ئە‌و هاوکیشه‌ی سه‌ره‌وه‌ی له‌سه‌ر پاکوخواوینی باوه‌ر و گوتووێژه‌وه ده‌گوتریته‌وه له‌گه‌ل گوته‌ی ئاسایی، هیچ عه‌ره‌بی‌ک شایانی ناوه‌که‌ی نییه گه‌ر جیاوازی نه‌کات له‌ تۆن و چری له‌نیوان گوته‌ی خه‌لک و گوته‌ی خودادا. ئە‌و وشانه‌ی سه‌ره‌وه‌ی په‌یامبه‌ر (ﷺ) نه‌بوون؛ به‌‌لکوو وشه‌ی خودا بوو، به‌ وشه‌ ده‌خرايه ناو زاری په‌یامبه‌ر؛ په‌یامبه‌ریش (ﷺ) ده‌یه‌وێنه‌وه و ده‌یخوێنده‌وه و

٩٥ له‌ ته‌فسیری ئاسان وه‌رمگرتوه؛ خودا پاداشتی مامۆستا بورهان بداته‌وه.

وهك دهمراستیكى خودا به كار دههيندرا، وهك "قسه‌كه‌ر" ئەم داتايه بو په‌يامبه‌ر (ﷺ) به‌رنامه‌ريژكراوه، خودا پيى به‌خشی وهك كۆمپيوته‌ر له‌ناو دل و ميشكيدا. ده سال له‌مه‌وپيش له‌مه‌كه‌كه؛ له بارودۆخيكی ناسنامه‌بيدا له‌لايه‌ن يه‌هووديه‌كانه‌وه كه هه‌وليان دهدا فريوى بدن له‌بابه‌تى ناسنامه و ره‌چه‌له‌كى خودا، نه‌ك جودا له‌فهريسييه‌كاني^{٩٦} پير كه به‌سه‌گه‌وه دهدوان به‌شوین پيى گه‌وره‌مان (سه‌يدنا) عيسادا (ﷺ) له‌وه‌ی چاوه‌رپي عيسای مه‌سيح (ﷺ) بکه‌ن له‌باره‌ی چه‌مكى خودا چي ده‌زانيت؟ ئەو ئايه‌ته و نمونه‌ی ئەوه‌ی باس‌مان كرد؛ ويته‌يه‌كى باشه كه چلۆن خودای بالاده‌ست به‌لگه و ئايه‌ته‌كاني خۆی بو په‌يامبه‌ره هه‌لبژيردراوه‌كه‌ی ره‌وانه‌كردوون به‌ئيلهامی زاره‌كى و چلۆن په‌يامبه‌ره‌كه‌ی پاراستی، هه‌روه‌ها ئاده‌ميزاده دهمراسته‌كاني به‌كاروكرده‌وه ئەنجامي دده‌ن. وه ئەوانه‌ی كه شوينكه‌وتواني په‌يامبه‌رن (ﷺ) نزا ده‌كه‌ن به‌و قورئانه. كه گوته‌يه‌ك راست نه‌بيت ناياسيت.

له‌ئه‌ده‌بيات و ويژه‌ی ئاييني گيتيدا؛ هيچ شتيك نيه به‌راوردی بکه‌ين له‌گه‌ل ئەم كورته به‌شه‌ی سوورته‌ی (ئىخلاس) كه له سه‌ره‌وه ئاماژه‌م پيى دا. ئەمه سوورته‌ی ١١٢يه كه سوورته‌ی (ئىخلاس)ه، تاقيكردنه‌وه‌ی گرنگی ئايينزانيه‌ ئه‌گه‌ر له‌و وشانه‌ی خودا تيگه‌يشتب‌ن كه (الله) پيئاسه‌ی خۆی ده‌كات له‌و سوورته‌ه، ئينجا پاشماوه‌ی قورئان و ده‌قه‌كه‌ی و شي‌وازی گيرانه‌وه‌كه‌ی كه به‌هۆی ئەوه‌وه چۆنايه‌تى خودا ده‌دۆزينه‌وه و ليى تى ده‌گه‌ين

٩٦ جولانه‌وه‌يه‌كى يان قوتابخانه‌يه‌كى يه‌هوودى بوو له‌سالى ٧٠يه له‌دايكبوونی

مه‌سيح.

قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌کان

و خۆمان له وه‌لانه به دوور ده‌گرين كه خه‌لك و نه‌ته‌وه‌كان به
به‌رده‌وامی له هه‌ولدان و شكستيان هه‌ناوه بو تىگه‌يشتن له چه‌مكى
خودا.

به‌شی شه‌شه‌م

خودا، بی‌هاوتایه له تاییه‌تمه‌ندییه‌کانیدا!
خاوه‌نی شتانی‌که که ته‌نیا له خۆی ده‌وه‌شیته‌وه

به‌راستی خودای گه‌وره بی‌هاوتا و بی‌وینه‌یه "هیچ شتی‌ک له‌و ناچیت"^{۹۷}، به هیچ شی‌وه‌یه‌ک ئه‌و به‌راورد نا‌کریت له‌گه‌ل هه‌ر که‌س و شتی‌ک که ئیمه ده‌یناسین. یاخود ده‌توانین بیهینینه پیش چاومان یاخود خه‌یالی بکه‌ین، با ئه‌وه‌شتان بیر به‌ئیمه‌وه که "نه‌ک هیچ شتی‌ک له‌و ناچیت؛ به‌لکو ناتوانیت خه‌یالی ئه‌و شتانه بکه‌یت که هاوشی‌وه‌ی ئه‌و، له کاتی‌کدا هاوشی‌وه‌ی نییه!" جا چلۆن ده‌توانین خودا بناسین؟

له ری‌گای ناو و سیفات و تاییه‌تمه‌ندییه پر‌شن‌گه‌ره‌کانیه‌وه! دوا‌یین په‌یام و سروشت که له‌لایه‌ن خوداوه بۆ مرۆف نێ‌رد‌راوه؛ قورئانی پیرۆزه و قورئانی‌ش ۹۹ خه‌سله‌ت و تاییه‌تمه‌ندی‌مان پی ده‌دات، ئه‌و سیفات و ناوانه پێ‌یان ده‌گوت‌ری‌ت "اسماء الله الحسنى" ناوه جوانه‌کانی خودا، که له گشت ده‌قه‌کانی قورئان "فره‌یی کات له کۆتایی ئایه‌ته‌کاندا‌یه"، وه‌ک ملوانکه یان خه‌ناوکه‌یه‌کی جوانی مرواری به ئایه‌ته جوانه‌کانی قورئانه‌وه هه‌لواس‌راوه "سبحان الله"، ئه‌مه نموونه‌یه‌کی ئه‌و خه‌ناوکه‌یه‌یه: {هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ

۹۷ هه‌ر شتی‌ک له دنیا‌دا تۆ به خودای بچوینی‌ت؛ ئه‌وه خودا نییه! {...لَيْسَ كَمِثْلِهِ

شَيْءٌ...} (الشوری

خودا وینه و شی‌وه‌ی خۆی له‌ناو زهن و بیر‌کردنه‌وه‌ی ئیمه‌دا نه‌ئاف‌راند‌وه.

الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيِّمُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ {الحشر

خودای گه‌وره؛ ذاتی پیروزی (الله)، ئەو خودایه‌یه که هیچ په‌رستراویک به راستی نییه شایه‌نی په‌رستن بی‌ت جگه له ذاتی پیروزی (الله) که خودای گه‌وره مه‌لیک و پاشایه و خاوه‌نی گشت بوونه‌وه‌ره و ته‌نیا خوی هه‌لسوکه‌وتی تیدا ده‌کات. {الْقُدُّوسُ} وه خودای گه‌وره پاکترینه و له گشت که‌موکورتی و نه‌نگی و عه‌بیه‌یه‌ک به دووره، ئەو موباره‌ک و پیروزه. {السَّلَامُ} وه خوای گه‌وره سه‌لامه‌ت و پارێزراوه له گشت که‌موکورتی و نه‌نگیه‌ک، یاخود گوتراوه که: دروستکراوه‌کانی سه‌لامه‌تن له‌وه‌ی که خودای گه‌وره سته‌میان لی بکات و سته‌م له که‌س په‌سه‌ند ناکات. {الْمُؤْمِنُ} وه خودای گه‌وره ئەمن و ئاسایشی به به‌نده‌کانی به‌خشیوه له‌وه‌ی که سته‌میان لی ناکات، یاخود به‌راست دانهری په‌یامبه‌رانییه‌تی به‌وه‌ی که په‌رجووه‌کانیان بو ئاشکرا ده‌کات و پالېشتیان ده‌کات، وه باوه‌ردارانیش به‌و به‌لێنانه‌ی که پی‌ی داوون به پاداشت؛ بۆیان جێبه‌جی ده‌کات. {الْمُهَيِّمُ} وه خودای گه‌وره گه‌واهیده‌ره به‌سه‌ر کرده‌وه‌ی به‌نده‌کانی و چاودێره به‌سه‌ریانه‌وه. {الْعَزِيزُ} خودای گه‌وره گه‌لیک بالاده‌ست و به‌عیزه‌ته. {الْجَبَّارُ} به خودای گه‌وره له‌وپه‌ری تواناو ده‌سه‌لاتدایه، یاخود {الْجَبَّارُ} به واتای ئەوه‌دیش دیت که پێکخه‌ری کاروباری دروستکراوه‌کانیه‌تی.

{الْمُتَكَبِّرُ} خودای گه‌وره مه‌زنتره له ئاست خراپه‌یه‌ک، وه مه‌زنتره له‌وه‌ی که هه‌ر شتیک شایه‌نی ئه‌و نه‌بیت، وه خۆبه‌گه‌وره‌زانین بۆ خودای گه‌وره سیفه‌تیکی ستایشیه، به‌لام بۆ مروّف سیفه‌تیکی زه‌مکراو و خراپه. {سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ} وه پاک و بی‌گه‌ردی بۆ خودای گه‌وره له‌گشت که‌موکورتیه‌ک له‌وه‌ی که هاوبه‌شدانه‌ران ده‌یده‌نه پال خودای گه‌وره و هاوبه‌ش بۆ خودای گه‌وره بریار ده‌دن، پاکی و بی‌گه‌ردی بۆ ئه‌و خودایه‌یه له‌وه‌ی تینه‌گه‌یشتوان هاوبه‌ش و هاوه‌لی بۆ بریار ده‌دن.

ئینجا ئایه‌تی دواتر: خودای گه‌وره {الْخَالِقُ} دروستکه‌ره، یان ئەندازه‌گیری شته‌کان ئەکات به‌گوێره‌ی ویست و ئیراده‌ی خۆی {الْبَارِئُ} ئەوه‌ی که خودای گه‌وره ئەندازه‌گیری کردووه ده‌یه‌ینیته بوون و دروستی ده‌کات، له‌به‌ر ئەوه‌ی گشت که‌سیک ناتوانیت ئەو شته‌ی که دایده‌نیت و ئەندازه‌گیری ده‌کات؛ دروستی بکات و به‌یه‌ینیته بوون، ئەمه‌ ته‌نیا بۆ خودای گه‌وره‌یه. {الْمُصَوِّرُ} وه خودای گه‌وره وینه‌کیشه؛ وینه‌ی دروستکراوه‌کان ده‌کیشیت به‌جوانترین شی‌واز (کافره‌کان نابین خودا به‌جوانترین شی‌وه‌گه‌ردوون و زه‌وی کیشاوه، له‌خۆوه دروست نه‌بووه!) {لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى} هه‌ر چی ناوه‌جوانه‌کان هه‌یه بۆ خودای گه‌وره‌ن و خودای گه‌وره ناوی جوانی زۆره که خۆی نه‌بیت که‌س نازانیت ژماره‌یان چه‌نده، چونکه هه‌ندیک ناوی لای خۆی هیشتوووه‌ته‌وه و به‌هیچ په‌یامبه‌ریکی نه‌فه‌رموووه و له‌هیچ په‌رتوکی‌کیشدا داینه‌به‌زاندوون. {يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ} هه‌ر چی له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا

هه‌يه هه‌ر هه‌موويان ياد و به‌پاک پاگرتنی خودای گه‌وره ده‌که‌ن، وه خودای گه‌وره به‌بی خه‌وش را‌ده‌گرن له گشت که‌موکورتیه‌ک؛ جا به زمانی حال بیت يان به گوتن. {وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ} به‌راستی ئەو زاته خودایه‌کی بالاده‌ست و دانایه.

جوانترین ناوه‌کانی "الله" (اسماء الله الحسنى):

له دوو ئایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌وه‌دا سیازده ناو له کۆی ۹۹ خه‌سله‌ت و تاییه‌تمه‌ندییه‌کانی خودا باس کراون، که ئاماژه‌یان پێ کرا له قورئانی پیروژدا، ته‌نانه‌ت تاوانبارترین و بی‌باوه‌ترین پ‌کابه‌ری ئیسلام ناچار ده‌بیت ددان به راس‌تی و جوانی ئەم خه‌سله‌تانه‌دا بنیت، به‌تاییه‌ت که به‌و عه‌ره‌بییه‌ په‌سه‌نه؛ به ته‌واوی بی‌ویینه‌یه و پر واته‌یه.

ئاخر چلۆن ده‌کریت! عه‌ره‌بیکی نه‌خوینده‌وار ئەو قورئانه بنووسیت و ئەو وشه‌ کورت و پوخت و پر بایه‌خانه بنووسیت له قورئانه‌که‌یدا! ناکریت، ئەوه ته‌نیا خه‌ملاندنی نکۆلیکارانه.

(أَمِ) نه‌خوینده‌وار؛ له‌ناو نه‌ته‌وه‌یه‌کی فیرنه‌کراو بیر له شتی ئاوا "خودا" ده‌کاته‌وه چواره‌ سه‌ده له‌مه‌وپیش؟ ده‌بیت له بیرمان بیت که هیچ په‌رتوک و په‌یماننامه‌یه‌ک نه‌بووه له بیابانه‌کانی عه‌ره‌بییدا؛ ده‌توانن را‌ویژی بکه‌ن، له کۆیه‌ موحه‌مه‌د (ﷺ) ئەم گه‌نجینه ئایینییه‌ی ده‌ست ده‌که‌ویت؟ خۆی وه‌لامی ده‌داته‌وه: "گشت شتی‌کم له خوداوه له رێگه‌ی ئیله‌هامه‌وه بو دیت." چلۆن ده‌توانین گه‌نجینه‌یه‌کی وه‌ها به‌ره‌م به‌یتین؟ تا‌قیکردنه‌وه‌یه‌کی باش ده‌بیت بو پرسیارکردن له هاو‌پێ فیربووه‌کانمان "ئه‌وانه‌ی به زانست

خۆه‌لده‌واسن"، بانگکردنيان؛ با بێن هه‌نديک تايبه‌تمه‌ندی خودامان بۆ باس بکه‌ن.

دَلّياتان ده‌که‌مه‌وه که له‌گه‌ل گشت زانیاریه به‌ده‌سته‌ته‌یندراوه‌کانیان؛ پرۆفیسۆری لاهووت و پزیشکه خوداناسه‌کان ناتوانن وه‌سفیکی خودا به ژیریژیانه بکه‌ن، ته‌نانه‌ت ده‌لّین: "موحه‌مه‌د (ﷺ) ده‌ئوه‌ده بلیمه‌تتر بوو له ئیمه، له کاتیکدا ئیمه ئه‌وه‌وه‌موو ته‌کنه‌لوژیا و په‌ره‌سه‌ندنمان له‌به‌رده‌سته‌ت." وه‌لامیان ده‌ده‌ینه‌وه؛ ده‌لّین: "راس‌ته که بلیمه‌تی (ئه‌وه نه‌خوینده‌واره) ده‌ئوه‌نده‌ باشتر بووه له ئیمه؛ په‌یام‌به‌ر (ﷺ) ۹۹ تايبه‌تمه‌ندی پێ داوین، به‌لام ئه‌وه‌ی وه‌ها له لیسته‌که‌ی ده‌کات به‌ورد و سه‌رنجه‌وه‌ لێی بروانین؛ ئه‌وه‌یه که وشه‌ی (باوک‌ه‌ی)^{۹۸} تیا‌دا نییه، ئه‌وه په‌رجووه!

باوک (خودا) له ئاسمان:

له لیستی په‌رجوویی موحه‌مه‌د^{۹۹} (ﷺ) باوک له ۹۹ ناوه‌که‌دا نییه! به‌لگه‌وه ئه‌م دانه‌یه تايبه‌تییه که ئه‌وه له ده‌ره‌وه‌یدا خو‌ی

۹۸ گاوره‌کان (مه‌سیحیه‌کان) به‌خودا ده‌لّین باوک، ئه‌وه به‌لگه‌یه‌ش به‌سه‌ بۆ ئه‌وه‌ی که موحه‌مه‌د له‌به‌رگرتنه‌وه‌ی نه‌کردوه، بۆ له ۹۹ ناوایه‌ک ناوی باوکی تیا‌دا نییه؟ ئه‌مه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی په‌رتوکی پیروزی پێ نه‌گیشته‌وه؛ چونکه مه‌سیحیه‌کان ده‌لّین موحه‌مه‌د شته‌کانی له په‌رتوکی ئیمه وه‌رگرتوه، ئیمه‌ش ده‌لّین وشه‌ی باوک چه‌ند جوان و دلسۆزه؛ بۆ موحه‌مه‌د له‌به‌ری نه‌گرتنه‌وه؟

۹۹ This is not Muhammed's list. The Qur'an is not his handiwork. I am using these terms in a manner of speaking to the unbeliever. قورئان لیستی موحه‌مه‌د نییه؛ به‌لام بۆیه ئه‌وه هه‌لسوکه‌وته به‌کار ده‌هینم؛ چونکه له‌گه‌ل بیا‌وه‌رانه.

هيشتووه‌ته‌وه؛ له قورئاندا وشه‌ی "باوک" نيه، وهک له ۲۳ سالی ژيانی په‌يامبه‌ريدا خو‌ی لی لادا له وشه‌گه‌ل و څوکابوله‌ری "به مه‌به‌ست ياخود به‌بی مه‌به‌ست" بۆ ماوه‌ی دوو ده‌يه و ته‌نانه‌ت ئيس‌تاش له دهره‌وه‌ی دهره‌وازه‌ی ئيس‌لامه! تو مافی ئه‌وه‌ت هه‌يه ليم بپرسیت:

"ئه‌ی نزای خودای مه‌سيحيه‌کان چي؟ به‌لئ، ئه‌ی دهره‌باره‌ی ئه‌وه؟ بيخوینه‌وه به‌ريز دیدات، بۆم خوینده‌وه:"^{۱۰۰}

"ئه‌ی باوک؛ که ئاسمانت نه‌خشاندوه، ناوت پيروژ ده‌که‌ين، شان‌ش‌ينت پيروژ ده‌که‌ين، له‌سه‌ر زه‌وی، وهک ئه‌وه‌ی له ئاسماندايه."

ئه‌وه چی بوو؟ گو‌ت هه‌یچ! که‌واته بۆچی موسلمانان ئه‌وه‌نده هه‌ستیارن پي؟ من زۆر ره‌خنه‌گر نیم وهک دژه‌کانمان. ئيمه‌ ددان به‌وه‌دا ده‌نيین که نو‌یژی مه‌سيحيه‌یه‌کان نو‌یژیکی جوانه، به‌لام هه‌ندیک که‌موزیادی هه‌ن له‌ناو ئه‌و نو‌یژه!

تو مندا‌له‌که‌م ده‌بينیت هه‌رگیز ناوی خودا في‌ر نه‌بووه له ري‌گه‌ی ئه‌م نو‌یژه‌وه، نازانیت ناوی چيه؟ له گشت ۲۷ په‌رتوکی جه‌م کراوه‌ی ئنجیلا؛ ناوی خودا بۆ يه‌ک جار نه‌هاتوه! به‌لکوو "باوک" "باوکه" وهک جي‌گره‌وه‌یه‌ک به‌کار دیت، به‌لام ئه‌مه ناوی ئه‌و نيه! وهک تايبه‌تمه‌نديیه‌ک به‌کار دیت، واته باوک وهک يه‌زدان به‌کار دیت، وهک دروستکه‌ر، وهک دابينکه‌ر به‌کار دیت، من هه‌یچ

^{۱۰۰} You have a right to ask me, 'What about the Christians' Lord's Prayer?'
"O our father which art in :Yes, what about it? Read it Mr. Deedat! so I read heaven, hallowed be thy name; thy kingdom come, thy will be done on earth as it is in heaven."

به‌هانه‌یه‌کم له‌و کاره‌ نییه که ده‌لین: "باوکە خوشه‌ویسته‌که‌ی به‌هه‌شت، ئه‌ی باوکی به‌هه‌شتیم!" و ...هتد، ئیمه‌ی موسلمان جیاوازی ده‌که‌ین له‌ واتای باوک له‌ چوارچیوه‌ی خودا بۆ ئه‌وه‌ی وشه‌ی باوک به‌ خراپ نه‌روات؛ وه‌ک:

کورپه‌ تاقانه‌که‌ی خودا و ...هتد^۱

له‌ ئایینی مه‌سیحیه‌تدا ئه‌م وشه‌ ساده‌ و بیتاوانه‌ "باوکە"، واتایه‌کی پۆمانی (نوقیل)یان پی داوه‌. به‌ گوته‌ی مه‌سیحیه‌ت؛ خودا عیسا‌ی (ﷺ) بۆ خۆی بریارداوه‌ و تاقانه‌ کورپه‌تی! ده‌لین: خودای په‌روه‌رین؛ به‌راستی ئه‌و خودایه‌ی که‌ باوکایه‌تی بۆ خۆی بریارداوه‌، وه‌ ده‌لین عیسا‌ کورپه‌ تاقانه‌ له‌دایک بووه‌که‌یه‌. به‌لام ئیمه‌ ده‌لین خودا ئافرینه‌ره‌ و شت دروست ده‌کات به‌ {کُن فَيَكُونُ}، به‌ فه‌رمانیک عیسا‌ی (ﷺ) دروست کردووه‌ نه‌ک "به‌ زاوژی!" ئیوه‌ ده‌لین نه‌خیر ئه‌و کورپه‌ تاقانه‌که‌یه‌ ^{۱۰۲} "begotten son" وه‌لامتان ده‌ده‌ینه‌وه‌ ئاخر "begotten" {کن فیکون} نییه‌! ئه‌گه‌ر هاتوو وشه‌که‌تان هیچ واتایه‌کی نه‌بوو، ئه‌مه‌ واتای چییه‌؟ بیگومان واتای ئه‌وه‌ی که‌ ده‌لیت خودا به‌پیی په‌رتوکی پیروژ کورپی زۆری هه‌یه‌، ئاده‌م و ئیسرائیل (یه‌عقوب) و ئه‌فرایم و داود و سوله‌یمان و

۱۰۱ مه‌به‌ستیان عیسا‌ی مه‌سیحه‌ (ﷺ) به‌لام "استغفرالله"، خودا دووره‌ له‌وه‌ی منداڵ بۆ خۆی بریار بدات.

۱۰۲، واته‌ پیاویک (یان باوکیک) بریار بدات "مندالیک به‌ره‌م به‌ینیت؛ به‌لام له‌ ڤیگه‌ی زاوژی!" وشه‌ی ئینگلیزه‌که‌ که‌ (بیگه‌تن) بۆ عیسا‌ (ﷺ) به‌کار ده‌هینن! ده‌لین:

Begotten.

"jesus is the begotten son."

...هتد. به‌لام ئەمانه گشتیان کورپی خوازاون، به‌لام عیسا (ﷺ) کورپ راسته‌قینه‌که‌یه، خودای گه‌وره به‌دییه‌رت‌ترین و چاک‌ترین زاته که گشت شتیکی به‌دییه‌ناوه، گشت شتیکی دروست کردووه: ئاژهل، مرووف، پهری و ...هتد، به‌لام مه‌سیحیه‌کان ده‌لین: "عیسا (ﷺ) ئەو له‌م جووره ئافرین‌دراوانه نییه! کورپ تاقانه‌که‌یه، نه‌ک ئافرین‌دراو! (مه‌به‌ستیان ئەوه‌یه له‌ ریگه‌ی زاوژیوه له‌دایک بووه!)" به‌پیی باوه‌ری ئیسلام؛ ئەمه ناپه‌سهندترین گوته‌یه و گه‌لیک نار‌ه‌وايه که بۆ خودایان بریارداوه، خودا وه‌ک سروشتی ئاژهل و مرووف وینا ده‌که‌ن، له‌ کاتی‌کدا جووتبوون ته‌نیا کرداری مرووف و ئاژهل‌ه‌کانه.

واتاکان گۆراون!

له‌ سه‌ره‌تادا وشه‌ی (باوکه) بۆ خودا به‌کار ده‌هات و هیچ به‌ واتای کوفر نه‌ده‌هات، به‌لام له‌و ده‌مه‌وه‌ی که وشه‌یه‌ک به‌هه‌له‌ واتای پی به‌خشی یاخود واتاکانت گۆری؛ ئەوا مه‌به‌سته‌که‌شی به‌هه‌له‌ ده‌پیکیت. دوو نمونه‌تان بۆ ده‌هینمه‌وه: (کۆم‌په‌ید - هاو‌پ‌ئ) و (گ‌ئ‌ئ - شادی) ١٠٣:

(هاو‌پ‌ئ - کۆم‌په‌ید): له‌ بنه‌ره‌تدا وشه‌یه‌کی جوان و بیتاوانه، واته: (هاو‌پ‌ئ، هاوبه‌ش، هاوه‌ل) که له‌ زمانی دیرینی فه‌ره‌نسییه‌وه وهرگیراوه، به‌ واتای هاوژوور یاخود چه‌ند سه‌ربازیک که ژوو‌ریک به‌یه‌که‌وه به‌ش بکه‌ن، به‌لام ئەم‌رو هه‌مان وشه‌ واتایه‌کی

١٠٣ "Comrade" and "gay."

بۆگه‌نى لى ده‌كه‌ويته‌وه له‌ناو ئەمه‌ريكييه‌كان^{١٠٤}، وه‌ك كۆمونيست (پارتى شيوعى) و ئەندامى (پارتى ماركسى - لينينى) سه‌ير ده‌كرىت، هه‌ر رادىكالىك، ژيڤده‌سته‌يه‌ك، ياخود شوڤرشيگريك، وه‌ك مشه‌خۆر و په‌تايه‌ك سه‌يرى (كۆمپه‌يد) ده‌كه‌ن؛ ريشه‌كىشى ده‌كه‌ن، ئەمپرو هه‌ر كه‌سيك له‌ ئەمريكا وشه‌ى (كۆمپه‌يد) به‌كار به‌يئيت؛ ئەوا به‌ شيويه‌كى سه‌ير چاوى لى ده‌كه‌ن، وه‌ به‌ زووترين كات لىپىچينه‌وه‌ى له‌گه‌لدا ده‌كه‌ن، هه‌روه‌ها پيشه‌كه‌ى و ژيانى ده‌خه‌نه مه‌ترسييه‌وه‌.

(دڵخۆشى - گيى): ئەم وشه‌يه به‌ واتا جوانه؛ چييه‌تى؟ هيچ! من له سه‌ره‌تايدا كه ئەم وشه‌يه فيربووم له قوتابخانه، وه‌ك نيشاندانى ياخود به‌ كاره‌كته‌ركردنى كه‌سيك بۆ خۆشى و شادى، يان جۆشوخروش وه‌ك كه‌سيكى ڤووخۆش، له قوتابخانه فيرى هۆنراوه‌يان كردم كه بلييم:

"Gentle lords and ladies Gay on the mountain dawn the day."
"پاشا به‌ريزه‌كان و خاتوونه دڵخۆشه‌كان له‌سه‌ر چياكان له ڤۆژيكي كازيوه‌دا."

سه‌رواى هۆنراوه‌كه‌م بىر چووه‌ته‌وه، به‌لام له واتاى وشه‌كه تيگه‌يشتم كه "گيى" واتا دڵخۆشى و شادى، هه‌ر به‌ خه‌يالم نه‌ده‌هات ڤۆژيک وه‌كوو ئەمپرو ئەو وشه‌ بى زيان و پاكه‌ كه منداڵ له قوتابخانه فيرى ده‌بيت؛ بگۆردريت بۆ وشه‌يه‌كى پيس و قيزه‌ون كه واتاى: "هاوپه‌گه‌زبازى و نيربازى" بيت. ئەمپرو هۆنراوه‌كه

١٠٤ چونكه له‌سه‌ر سيسته‌مى سه‌رمایه‌دارين كه دژ به‌ سيسته‌مى كۆمونيسته (شوعيه‌ت).

واتاکه‌ی ده‌بیته: "خانمه هاو‌په‌گه‌زباز‌ه‌کان!" ئیمه‌ی موسلمان وه‌ک ریژداریک وشه‌ی باوک که بۆ خودا به‌کار ده‌هینن، گونجاو نییه؛ واتاکه‌ی ده‌گۆریت، وشه‌ی باوک پیس بووه به‌وه‌ی که ده‌لین (عیسا)‌ی تاقانه کۆری باوک (خودا)‌ه.

رب یان أب؟

په‌روه‌ردگار یاخود باوک؟ خودای گه‌وره له ریگه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) ئیسلام و موسلمانانی پاراستوو له وشه‌ی (أب - باوک) که بۆ خودا به‌کاری به‌هینن له ئایینی خۆی. ئه‌وه‌ راستیه‌کی ده‌رئاسایه (په‌رجوویییه) که هه‌ر چه‌نده قورئانی پیروژ ۹۹ ناو و تایبه‌تمه‌ندی خودا تۆمار ده‌کات، له‌وانه وشه‌ی (رب - په‌روه‌ردگار) که فره‌جار له قورئان هاتوو، له وشه‌ی (أب) ئاسانتره له ده‌رب‌ریندا. واته "بابه، باوک"، به‌عه‌ره‌بی و عیبری (زمانی یه‌هوودییه‌کان)، که‌چی ته‌نانه‌ت یه‌ک جار له ئیسلامدا به‌کار نه‌هاتوو بۆ خودا! به‌و شیوه‌یه خودا موسلمانان ده‌پاریژیت له کوفر کردن به ده‌رب‌رینی تاقانه‌ی کۆری خودا یاخود باوک. ئایا ده‌بیته ئیمه‌ متمانه به کام چاره‌نووس بکه‌ین؛ خودا یاخود موحه‌مه‌د (ﷺ)؟ په‌یامبه‌ری پیروژ گشت متمانه‌یه‌ک به ئه‌و هه‌ل‌ده‌وه‌شینیته‌وه، هه‌میشه ده‌یفه‌رموو: "ئه‌وه‌ی بۆ من دیت و پیم ده‌دریت ته‌نیا سرووش یاخود ئیلهامه." ئه‌و وشانه‌ی ئیوه ده‌بیستن هی من نین و هی خودان، وه‌ک فه‌رمانیک پیم ده‌دریت!

به‌شی حه‌وته‌م
چاره‌سه‌ری مشتومر
قورئان چاره‌سه‌ری هه‌موو کیشه‌کانتان ده‌کات!

قورئانی پیرۆز په‌رجوو‌یه‌کی مه‌زنه، په‌رتوکیکی ږوون و ئاشکرایه، ږینوینییه بۆ موسلمان و ناموسلمانان، بۆیه هه‌ولمداوه له‌چهند ږوویه‌کی ئاسانه‌وه زانست و زانیاریتان له‌گه‌لدا به‌ش بکه‌م. ئیستاش من وه‌ک ږیاویکی ئاسایی کۆتایی به‌م تووژینه‌وه‌یه ده‌هینم (قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌گان)، له‌کاتیکدا هه‌تاوه‌کوو دریژه‌ی ږی بده‌یت کۆتایی نایه‌ت، بۆیه من واز له‌م ئه‌رکه ده‌هینم بۆ برا و بیرمه‌ندانی ئایینی ئیسلامیم. له‌وانه‌یه هه‌تاوه‌کوو ئه‌و ده‌مه بـژیم که ږه‌نج و به‌ره‌مه‌یان ببینم^{۱۰۵}، با ئه‌مه کۆتایی ږی به‌ینم؛ نمونه‌ی کۆتاییم، بۆ ئه‌م کورته‌ی بلاوکراوه‌یه:

په‌یوه‌ندی کردن به‌ سو‌ه‌زیلاند^{۱۰۶}:

۱۰۵ گیانت شاد بیت شیخ ئه‌حمه‌د دیدات؛ هه‌تاوه‌کوو له‌ باره‌ی به‌ږیژه‌وه بدوین و ستایش و سه‌نات بکه‌ین نابږیژه‌وه، ئیمه‌ی موسلمان هیوادارین (الله سبحان و تعالی) فیرده‌وسی ئه‌علات ږی ببه‌خشیت، بۆ ئه‌و هه‌موو زانست و زانیاریه‌ت که له‌ سینگت جه‌م کرده‌وه، بۆ ماوه‌ی زیاتر له‌ ۴۰ سال ږه‌نج و ماندوو بوونت؛ ئازاری زۆرت کیشا بۆ سه‌رخستنی ئیسلام، به‌لام ماندوو بوونت به‌ هه‌در نه‌داوه؛ به‌لکوو به‌ نه‌وه‌کان و براکانی خۆت به‌خشیه‌وه، خودا پاداشتت بداته‌وه (ئامین).

۱۰۶ ولایتیکه له‌ باشووری خۆره‌هلای ئه‌فریقا.

چهند سالیك له‌مه‌وبەر له سوازیلاند مشتموپرێك دروست بوو؛ (پاشا سۆبوزا) شاژنه‌كه‌ی خۆی له‌ده‌ستدا، كه‌نیسه‌ مه‌سیحیه‌كان له‌و ولاته‌دا ده‌ستیان كرد به‌ گفتوگۆ كردن له‌سه‌ر بابەتی چاوه‌پوانی كردن هه‌تاوه‌كوو پاشا ژنێك ده‌هێتیه‌وه، كێشه‌یه‌كی وه‌ها جددیی نه‌بوو بۆ گفتوگۆ، چونكه‌ هێشتا پاشا هه‌شت ژنی دیکه‌ی هه‌بوو، بابەته‌كه‌ گۆرا بۆ: "ده‌بێت ژنه‌كه‌ چهند چاوه‌پۆ بکات گهر هاتوو می‌رده‌كه‌ی بم‌ریت"، گفتوگۆیه‌كی مه‌زن و تووره‌ له‌ شانشینه‌ بچووك و پاشایه‌تییه‌كه‌دا روویدا. پاشا فه‌رمانی كرد به‌ جه‌م بوونه‌وه‌ی گشت پیاوانی ئایینی كه‌نیسه‌كان له‌ ولاته‌كه‌دا بۆ چاره‌سه‌ركردنی كێشه‌كه‌، كاك (مووسا بۆرمان) كه‌ ئیسلامی له‌ باوه‌ش گرتبوو؛ داوای مۆله‌تی كرد له‌ پاشا، كه‌ (كه‌نیسه‌)ی خۆی به‌ژداری له‌و گفتوگۆیه‌ (دیبه‌یت) له‌ بكات، هه‌روه‌ها له‌ دیبه‌یته‌كه‌ نوینه‌رایه‌تی كرد له‌گه‌ڵ پاشا، پاشاش گه‌لیك ریزی لینا، منیش ئاره‌زووم به‌ به‌شداربوون له‌ دیبه‌یته‌كه‌ ده‌كرد. له‌ به‌ره‌به‌یانی رۆژی یه‌كشه‌ممه‌؛ پاشا و نوینه‌رانی جودا جودای مه‌سیحیه‌ت جه‌م بوونه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی كۆده‌نگیه‌ك له‌سه‌ر بابەتی بی‌وه‌ژنی به‌ده‌ست به‌یڤیت، گو‌كار پاش ئه‌وه‌ی گوته‌ و ده‌نگی خۆی گه‌یاند، خودای سه‌ره‌له‌شكر ئه‌فریقای دیاری كردبوو، وه‌ك گشت كه‌سیك په‌نه‌انی وه‌ك بیلی گراهام یاخود جیمی سواگارت^{١٠٧}. له‌ كۆتاییدا ئاماده‌بووان به‌ جۆشوخروشه‌وه‌ چه‌پڵه‌یان بۆ لێدا، گو‌کاری داها‌توو هات و دوو گوته‌ی ده‌ربری و گوته‌ی: "پاله‌یش"، واته‌: زبڵ و خاشاك. دیسان ئاماده‌بووان بۆ ده‌نگ هه‌لكردنی چه‌پڵه‌لێدان له‌

به‌یانی بۆ ئیوارهی نمایشه‌که، نزیکى پینجى ئیواره بوو نۆره‌ی من هات له‌گه‌ڵ قورئانى پیرۆزدا و له‌ به‌رگى ئەم په‌رتوکه‌دا ده‌یبنیت که له‌ به‌ر ده‌ستتانه ده‌ستم پى کرد، له‌ ئیواره‌وه هه‌تاوه‌کوو شه‌و وه‌لامان دانه‌وه که هه‌تاوه‌کوو چه‌ند ژن ده‌توانیت چاوه‌روانى بکات پاش ئەوه‌ی هاوسه‌ره‌که‌ی کۆچى دواى کرد؟ ئیمه‌ش بیستوو‌مانه که (په‌یمانى کۆن)^{١٠٨} و (په‌یمانى نوێ)^{١٠٩} چى ده‌لێن؟ سه‌روبنمان کرد؛ وه‌لامان نه‌دۆزیه‌وه، چونکه وه‌لامى چاره‌سه‌رى کێشه و ئاریشه‌که‌مان لێره‌یه:

په‌یمانى کۆتایى (قورئانى پیرۆز)^{١١٠}

دواىین په‌رتوک بۆ قه‌شه و ئامۆژگارىکه‌رانى مه‌سیحى قورئان بوو، ئەوان هه‌رگیز گوێیان له‌ ده‌ربڕینى کۆتا په‌یمان یاخود په‌رتوکى کۆتایى "که قورئانه" نه‌بووه! "به‌ ده‌ربڕینى دێرىن و نوێ و نوێ و دێرىن یارمه‌تیتان نادات! چونکه وه‌لامه‌که له‌ دواىین په‌رتوکدايه که خودا بۆ گشت خه‌لکى ناردووه و خه‌لکى (موسلمانیش) پێى سه‌ره‌ه‌زن."

{وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٢٨﴾} البقرة

١٠٨ The Old Testament

١٠٩ The New Testament

١١٠ The Last testament

واته: ئه‌و پياوانانه‌ی که ده‌مرن و هاوسه‌ران به‌جی ده‌هیلن، پيويسته ئه‌و هاوسه‌رانه چوارمانگ و ده‌رۆژ خويان بگرن و چاوه‌رێ بکه‌ن (شوو نه‌که‌نه‌وه)، جا که گه‌يشته کۆتايی ماوه‌ی پاکبونه‌وه‌که‌يان، ئه‌وا ئیدی هه‌چ گوناختان له‌سه‌ر نيه‌، ئه‌ی که‌سوکاری ژنه‌که؛ رېگه‌ بده‌ن ئه‌و ژنانه بچنه‌وه دۆخی جارانيان له‌وه‌ی که شه‌رع حه‌لالی کردوه بۆيان پيش پاکبونه‌وه، خودای په‌روه‌ردگاريش زۆر ئاگاداره به‌و کاروکرده‌وانه‌ی ئه‌نجامي ده‌ده‌ن. له‌ ئاماده‌بووانم پرسى: چوار مانگ و ده‌رۆژ، ئايا پيويستتان به‌ هه‌چ ليکدانه‌وه هه‌يه؟ گشتيان پيکه‌وه وه‌لاميان دايه‌وه: "نه‌خیر"، بۆ خوازياران و زانايانم پوون کرده‌وه دانايی له‌ پاش ماوه‌ی "چوار مانگ و ده‌رۆژ" له‌ ئايه‌ته‌کانی پيش‌شودا له‌ کۆتايی و دوايين په‌رتوکی خودا؛ پيمان گوتراوه سه‌باره‌ت به‌ ماوه‌ی چاوه‌روانی پاش جودا بوونه‌وه:

{وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ... (٢٣٨)} البقرة

واته: ژنانی جودا بووه‌وه و ته‌لاق‌دراو ده‌بیت هه‌تاوه‌کوو سى جار پاکبونه‌وه‌ی مانگانه چاوه‌رێ بکه‌ن و "شوو نه‌که‌نه‌وه" و حه‌لال نيه‌ بۆيان ئه‌وه‌ی خودا له‌ مندال‌دانياندا دروستی کردوه "مندال ياخود سوو‌ری مانگانه" بيشارنه‌وه.

ئه‌مه‌ بـو ئه‌وه‌یه‌ بيه‌نين که هاوسه‌رگيريه‌که به‌ مه‌رج هه‌لده‌وه‌شيه‌وه و ده‌بیت هۆی سه‌ره‌ه‌لانی کيشه‌، له‌ کاتيکدا له‌ باری بيوه‌ژنی ماوه‌ی مانگيک و ده‌رۆژ گه‌ليک ژيربيژيانه‌يه و گشت که‌س رازی ده‌بیت، به‌لام ئايا ئه‌م هه‌موو په‌رجووه چيه‌؟ هه‌ر پياويکی ژير ده‌يتوانی پيشبيني ئه‌م سى مانگه بکات پاش

جودا بوونه‌وه يان چوار مانگ و ده رۆژى پاش نه‌مانى
هاوسه‌ره‌كه‌ى، به‌لام پيش‌بيني‌ه‌كه‌ى موحه‌مه‌د (ﷺ) وه‌ك هه‌ر
كه‌سينك باش و جوانى پيكاوه؛ ئه‌مه‌ راسته‌، به‌لام به‌لگه‌ ئه‌وه‌يه‌ كه
ئهم هه‌موو پزىشكى و ته‌ندروسته‌؛ ئه‌و فيرکردنه‌ به‌سووده
ته‌ندروسته‌، ه‌ى موحه‌مه‌د (ﷺ) نيه‌يه‌ و كارى ده‌ستى ئه‌و نيه‌يه‌،
به‌لكوو ده‌گه‌رپيته‌وه‌ بو دانهرى قورئان، له‌ ئايه‌تى دوايى ماوه‌ى
چوار مانگ و ده‌ رۆژ:

{وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي
أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُؤَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ
تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَلِيمٌ} (البقرة ٢٣٥)

واته‌: ه‌يچ گوناھيکيشتان له‌سه‌ر نيه‌يه‌ له‌وه‌ى به‌ ناراسته‌وخۆ
خوازييني ژناني هاوسه‌ر کوچکردوو بکه‌ن "كه‌ ه‌يشتا ماوه‌ى
ديارى كراويان ته‌واو نه‌بووه‌ و دروست نيه‌يه‌ شوو بکه‌نه‌وه‌"،
ياخود له‌ دلى خوتاندا بريارى خوازيينيتان داييت، خواى گه‌وره‌
به‌راستى زانيويه‌تى كه‌ ئيوه‌ له‌مه‌ودوا ناويان ده‌به‌ن و باسيان
ده‌كه‌ن، به‌لام نه‌كه‌ن به‌ په‌نه‌اني به‌لينيان لى وه‌ربگرن؛ مه‌گه‌ر به‌
شيواز و گوفتاريكى چاك و دروست و بلاو نه‌بييت، نه‌كه‌ن بريارى
ته‌واوى ماره‌برينيان بده‌ن؛ هه‌تاوه‌كوو ماوه‌ى ديارى كراويان
ته‌واو نه‌بييت و چاكيش بزائن به‌راستى خودا ده‌زانيت به‌وه‌ى كه‌ له‌
دل و ده‌روونتاندايه‌، كه‌واته‌ خوتان بپاريژن "له‌ قه‌ده‌غه‌كراوه‌كاني

خودا، دُنیا ببن و چاک بزانن که خودا گه‌لیک لیخوش‌بوو و خوراکر و له‌سه‌رخویه.

په‌نجه‌مۆری خودا

هه‌ول مه‌دهن گرینه‌ستی مارهیی گری بدن هه‌تاوه‌کوو سووپی مانگانه ته‌واو ده‌بیّت، ئەمه زیره‌کی موحه‌مه‌د (ﷺ) نییه! ئا ئەمه دانایی خودای دانا و زانایه، خودا لاوازی دروستکه‌ره‌کانی خوی ده‌زانیت. مروّف له چاوچنۆکی و به‌دکارییه‌وه به نادادپه‌روه‌رانه سوود له بیوه‌ژنه هه‌ژاره داته‌پیوه‌کان ده‌بیّنیت، چونکه ئەوه‌ی که ئافره‌ته‌که له ده‌ستی داوه؛ کۆله‌که‌ی پشت و پشتگیر و سه‌رچاوه‌ی نان و داهاتی بووه، له‌و ده‌مه‌دا ژنه‌که باری سه‌رشانی گران ده‌بیّت به‌وه‌ی که ژماره‌یه‌ک ورگ و ده‌می بچووک هه‌ن ده‌بیّت نانیاں پی بدات و تیریان بکات، وه له‌وانه‌یه سه‌یرکردن و به‌های خوی له بازاپی هاوسه‌رگیریدا کهم بی‌ته‌وه، کایه‌ی هه‌ست و سوۆزی دابه‌زیت. کاتیک درنده‌یه‌کیش پیشنیاری مارهیی لی ده‌کات؛ به‌په‌له و نائارامیه‌وه په‌سه‌ندی ده‌کات (له‌به‌ر دلی منداڵه‌کان). مامۆستایانی ده‌رووناس به ته‌واوی ئاگایان لییه، گشت ئەو فریودانه‌ی پیاوان له‌به‌ر ئەوه‌یه، بۆیه هۆشیار ببن و په‌یوه‌ندیتان نه‌بیّت هه‌تاوه‌کوو ئەو کاته‌ی بۆتان دیاری کراوه ته‌واو ده‌بیّت. ماوه‌ی پاکبوونه‌وه‌ی ژنی جودا بووه‌وه؛ پاش جودا بوونه‌وه‌ی سی مانگه، ئەوه‌تا چل رۆژ زیاتری پی ده‌دریّت بۆ به‌ده‌سته‌ته‌یه‌نه‌وه هاوسه‌نگی. له‌م ده‌مه‌دا ئەگه‌ر پیشنیاری هاوسه‌رگیری بۆ هات؛ ئەوا ده‌رفه‌تی ئەوه‌ی ده‌بیّت که گفتوگو له‌سه‌ر باب‌ه‌ته‌که بکات له‌گه‌ل هاوپی‌کانی، وه خزم و که‌سوکاری، ئەو ده‌بیّت خوی به‌دوور

بگريٺ له هه‌له‌كان و له پازيبوونيكی دريژتر له کاتی خوی و...هتد. ئایا موحه‌مد (ﷺ) بیری لی ده‌کرده‌وه و کاری له‌سه‌ر ده‌کرد و په‌لوپوی بو ده‌هاویشن له بیاباندا هه‌زار و چوار سه‌د سال له‌مه‌وپیش؟ گه‌لێک ئه‌سته‌مه! ئایا متمانه‌ی پی ده‌که‌یت؟ ئه‌وه هه‌میشه ده‌یفه‌رموو: "من قورئانم دانه‌رشتوو؛ هی من نییه!" قورئان ته‌نیا و ته‌نیا سرووشیک نییه بو ئه‌وه دابه‌زیبیت له‌لایه‌ن {رَبِّ الْعَالَمِينَ} هه‌وه، ئه‌گه‌ر هیشتا گومانته له گه‌واهیه‌که‌ی ئه‌وه هه‌یه "که ده‌فه‌رموویت قورئان هی ده‌ستی من نییه!"، ئه‌وا ڕووبه‌روو به‌ره‌نگاری ببه‌وه که پیشتریش ئاماژه‌مان پێدا که ده‌فه‌رموویت: {قُلْ لِّیْنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ یَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا یَاتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ کَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیْرًا} {الإسراء} واته: ئه‌گه‌ر مروّف و په‌رییه‌کان گشتیان جه‌م ببه‌وه بو ئه‌وه‌ی هاوشیوه‌ی ئه‌م قورئانه به‌ینن؛ ناتوانن هاوشیوه‌ی قورئان به‌ینن ئه‌گه‌ر هه‌ندیکیان پشتیوان و سه‌رخه‌ری هه‌ندیکی دیکه‌یان ببن و یارمه‌تی هه‌ندیکی دیکه‌یان بدن.

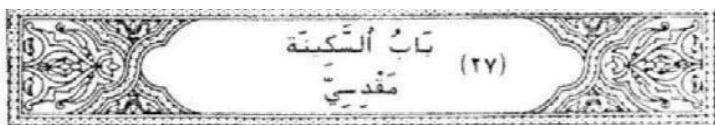
هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت:

{وَإِنْ کُنْتُمْ فِی رَیْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰی عَبْدِنَا فَأْتُوْا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ وَادْعُوْا شُهَدَاءَکُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ کُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ} {البقرة}

واته: ئه‌گه‌ر ئیوه گومانته‌ن هه‌یه له‌وه قورئانه پیروژه‌ی که دامانه‌زانده‌وه؛ ئه‌وا ته‌نها هاوشیوه‌ی سووره‌تیکی قورئان به‌ینه‌وه، ئه‌گه‌ر وه‌کوو کورترترین سووره‌تیش بیت و گه‌واهیده‌ر و پشتیوانه‌کانی خوشتان به‌ینن.

گيتی ئالنگاری و ته‌حه‌دای نووسینی په‌رتوکیکی وه‌کوو قورئانی
پیرۆزی له‌سه‌ره و نه‌شینووسیوه، ته‌نانه‌ت یه‌ک سووره‌تیش بی‌ت!
زیاتر له ۱۴۰۰ ساله‌هه‌تاوه‌کوو ئیستا ئه‌و مه‌سیحیه‌ه‌ره‌بانیه‌ی
که‌شانازی به‌ژماره‌ی فره‌یی خۆیان ده‌که‌ن، له‌کاتیکدا ئینجیلی
مه‌سیحیان به‌شی‌وازی قورئان نووسیوه! ئه‌وان قورئانی پیرۆزیان
(پلاجاریزم)^{۱۱۱} کردووه و به‌دزی وشه و ده‌سته‌واژه و ته‌نانه‌ت
شی‌وازه‌که‌شیان بو‌خۆیان داناوه! نه‌ک ته‌نها "بسم الله" بگره‌له
زانباری و داهینان و شی‌وازی ئایه‌ته‌کانیشیان وه‌ک قورئانه،
ده‌بی‌ت بی‌بینیت و باوه‌ر به‌وه‌بکه‌یت ئه‌مه‌وینه‌ی ده‌ستی پیاویکی
گاوره‌(مه‌سیحیه)!

۱۱۱ وشه‌یه‌کی ئه‌کا‌دیمییه، واته‌قسه و گوته‌یه‌ک بدزیت وه‌ک هی خۆتی دابنیت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(۱) قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ حَقًّا
فَاتَّبِعُوا بِي وَلَا تَخَافُوا إِنَّا لَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَّاتٌ نُّزُلًا (۲)
فَلَا نَسِفَنَّكُمْ إِلَى اللَّهِ لِإِعْدَهَا لَكُمْ ثُمَّ لَا نَتَيْتَكُمْ نَزْلَةً أُخْرَى (۳)
وَأَنْتُمْ لَتَعْرِفُونَ السَّبِيلَ إِلَى قِبْلَتِي أُنْزِلَ فَقَالَ لَهُ تُوْمَا
الْحَوَارِيُّ مَوْلَانَا إِنَّا لَا تَمْلِكُ مِنْ ذَلِكَ عِلْمًا (۴) فَقَالَ لَهُ
عِيسَى أَنَا هُوَ الصِّرَاطُ إِلَى اللَّهِ حَقًّا وَمِنْ دُونِي لَا تَسْتَطِيعُونَ
إِلَيْهِ سَبِيلًا (۵) وَمَنْ عَرَفَنِي فَكَأَنَّمَا عَرَفَ اللَّهَ وَهَاتِكُمْ مِنْدُ

ئەوێش بەلگەیەکی دیکی بۆ ئەوانەی دەڵێن کە قورئان
لاسیی کردنەوێه، هەول بدە هەتاوەکوو دەتوانیت و پێت دەکرێت
بەرەنگاری ببەو، بەرەنگارییەکی گشت دەم بەردەستە!
لە کۆتاییدا قورئانی پیروژ و شەه‌ی خودایە بۆ موحمەد (ﷺ)
دابەزیو، خوداش بە ئاشکرا گەواهی نەخوێندەوار بوونی
موحمەد (ﷺ) دەدات لە قورئاندا، ئەوێش بەراستی پەرچووی
پەرچووێکە. دەتوانین درێژە بۆ بدهین بەلام ئەوەندە بەسە بۆ
کەسیکی ژیر و بۆ کەسیکی کە مەبەستیەتی شوێنی حەق و راستی
بکەوێت.

له كۆتايدا^{۱۱۲}

{...وَعَاخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٠)} يونس

دواهه‌مىن گوفتارىشيان پاش گشت نازونىعه‌تىك، پاش گشت به‌خششيك ئه‌وه‌يه كه پر به دل؛ له ناخى ده‌روونيانه‌وه به‌پاستى ده‌لین: "سوپاس و ستایش بۆ په‌روه‌ردگارى گشت گیتی."

۱۱۲ داواى نزاى خىرتان لى ده‌كه‌ين؛ وه له گشت كه‌موكورتىيه‌ك بمانبه‌خشن.
زۆر سوپاسى گشت ئه‌و كه‌سانه ده‌كه‌م كه يارمه‌تيان دام، داواكارم له خوداى
كه‌وره به باشتريه‌ن شيوه پاداشتيان بداته‌وه.

فهره‌نگۆك

ئافرىئە: بەدىيەتەر

ئافراندىن: بەدىيەت

ئافرىندراو: بەدىيەندراو

ئايىن: ئۆل، دىن

ئەفسانە: مېتۇلۇجيا

ئاھووتە: بۆشايى ئاسمان

ئالنگارى: تەدى

ئاوۋز: عقل

ئارەزو: ھەز

ئۆتۈمبىل: سيارە

ئەسكەمىل: كورسى

بەدىيەتەر: خالق

بەدىيەت: خلق

بەدىيەندراو: مخلوق

بانسروشت: پەرچو

بىئايىن: بىدىن، لادىن

بىروباوۋە: عقىدە

باوۋەدار: مۇمن

بەما: ارکان

بار: ھال

بىچىنە: اصول

په‌روه‌ردگار: په‌روه‌ريڼ

په‌روه‌ريڼ: رب

په‌رجوو: معجزة

په‌رستش: عبادۀ

په‌يام: په‌يغام، رسالۀ

په‌يامبه‌ر: پيځه‌مبه‌ر، رسول

په‌رتوک: کتیب

پيڼووس: خامه: قلم

په‌رتوکي پيروځ: په‌رتوکي پيروځي مه‌سيحييه‌گان له دوو به‌ش
پيک ديت:

۱. په‌يماني ديځرين: که پيکهاتووه له ته‌ورات و نووسراوی
په‌يامبه‌ره پيشينه‌گان و په‌رتوکه‌کاني دیکه‌ی ويژه‌ی ئاييني
يه‌هوده که به‌ عيبري پيی ده‌گوتريت: "ته‌ورا، نه‌بييم، که‌توبييم".

۲. په‌يماني نوئ: پيکهاتووه له چوار ئينجيله‌که: "مه‌تتا، مه‌رقؤس،
لؤقا، يوحه‌ننا" و کرداري نيځردراوان و نامه‌کاني پؤلس و
يه‌عقوب و يوحه‌ننا و...هتد.

له‌نيوان ئه‌م دوو په‌يمانه‌دا؛ په‌يماني ديځرين زياتر هه‌لگري سيفاتي
شه‌ريعه‌تي و ياسايي هه‌يه و په‌يماني نوئش سيفاتي په‌روه‌رده‌ی
گياني پيوه‌ ديارتره. به‌ کؤی هه‌ردوو په‌يمانه‌که‌ش ده‌بيته
(په‌رتوکي پيروځ).

په‌نهان: نه‌يني، ناديار، غيب

پزيشک: دکتور

پاش: دواى

پاشان: دواتر

پرچ: قژ

پى: قاچ

تيكوشان: جهاد

تهوق: گه مارو، دور

جهم: كو

جهم بوونه‌وه: كو بوونه‌وه

جودا: جيا، جياواز

جودا كردنه‌وه: جيا كردنه‌وه

جووتبون: سيكس

جهره‌زه: به غيره‌ت، ئازا، پالەوان

چلون: چون

خوبه‌گه‌وره‌زاني: تكبر

دانايى: حكمة

دهم: كات

دوشداماو: سه‌رسام، تاساو

ديرين: كون، له‌ميژينه‌يى

دهو: فيل، ساخته، حيله

دهوباز: فيلباز، ساخته‌چى، حيله‌باز

دووړوو: منافق

دهروون: نفس

دەروونناس: سايكولوگىست
دووچار بوون: تووش بوون
زانست: علم
زىندەوەرئاسى: بايولوگىست
زەويناىسى: جيولوگى
ژىربىژى: لۇژىك، منطق
ژىوا: ژيان
پىنوئىنى: هداية
پەوان: گيان
پۇژى ھەستانەو: ھەستانەو، قيامە، يوم القيامة
پۇژى: پۇزى، رزق
پاقە: تفسير
پەچەلەك: نسب
پاميارى: سياسى
ساويز: وهم
سۇنگە: بە ھۆى
سەرلەشكر: سوپاسالار
قىچەك: كەمىك
كىژ: كچ
گىتى: جىهان، دنيا
گيان: روح
گشت: ھەموو، كل

گه‌واهی: شهادة

گه‌واهيده‌ر: شاهد

گريک: یونان

گه‌رد: ئەتۆم

له‌مه‌ر: له‌بارە‌ی

مه‌زن: گه‌وره

مادديگه‌را: ماترياليزم

مۆچپيارى: ئامۆژگارى

نيردراو: نبی

نزا: دعاء

نوی: تازه

نه‌بان کردن: خو نه‌بان کردن، خو گیل کردن

هزر: فکر

هه‌ژمار: حساب

هۆنه‌ر: شاعر

هاوبه‌شدانان: به‌و په‌یږه‌وه ده‌گوتريّت که له‌گه‌ل خودادا کۆمه‌لێک

هاوبه‌ش دابندريّت ئیدی هاوبه‌شه‌کان بت بن یان مروّف یان

پووداوێکی سروشتی، الشرک

هاووينه‌یی: ده‌سته‌واژه‌یه‌که له‌ بری ئیعجاز به‌کاری ده‌هینم که

ئهم ده‌سته‌واژه‌یه‌م پێ دروستتڤه

هۆمین: شتيک هه‌رده‌م بمينيتڤه‌وه

ويست: ارادة

قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌گان

یه کتاپه‌رستی: خودا به‌ته‌نیا دانان، التوحید

یه‌زدان: خودا

یه‌هوود: جوو

به‌رهمه‌کانی ستافی دیدات:

۱. ئەو خودایه‌ی که هه‌رگیز نه‌بووه، نووسینی: ئەحمەد دیدات،
وه‌رگێرانی: عەبدوللا ئاسۆ، پێداچوونه‌وه و داڕشتنه‌وه و له‌سه‌ر
نووسینی: هامنۆ ئەیوب هه‌ورامی

۲. قورئان په‌رجووی په‌رجووه‌کانه، نووسینی: ئەحمەد دیدات،
وه‌رگێرانی: موحه‌مه‌د عەلی سه‌لمان، پێداچوونه‌وه و داڕشتنه‌وه:
هامنۆ ئەیوب هه‌ورامی

به‌رهمه‌کانی زنجیره‌ی هۆمین:

۱. به‌نو قوربه‌یه به پینچه‌وانه‌ی میلی کاتژمیره‌وه، نووسینی: سه‌ردار که‌ریم، پینداچوونه‌وه و داپ‌شتنه‌وه و له‌سه‌ر نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی
۲. ژبوای پر ئه‌زمون، نووسینی: زانا قه‌رده‌اغی، پینداچوونه‌وه و پینشه‌کی بۆ نووسینی: م. ئیکرام که‌ریم، پینداچوونه‌وه‌ی گشتی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی
۳. دوو‌پیک له‌ میژووی خۆره‌لاتی دوور، به‌رگی یه‌که‌م "گوگوریۆ"، نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی، پینداچوونه‌وه و له‌سه‌ر نووسینی: کامۆ ئاراز
۴. دوو‌پیک له‌ میژووی خۆره‌لاتی دوور، به‌رگی دووهم "بایکجی"، نووسینی: ره‌وا گه‌ردی و هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی
۵. ئامیز "گوفتاره‌ ده‌رباره‌ی چه‌ند پرسیک له‌ هه‌مبه‌ر بنه‌ماکانی ئایینه‌وه"، به‌رگی یه‌که‌م "ده‌رباره‌ی خدا"، نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی و شنۆ موحه‌مه‌د، پینداچوونه‌وه: به‌تین جه‌مال و موحه‌مه‌د لایال
۶. گۆل له‌ شیعری کلاسیکی کوردیدا، نووسینی: کیوان په‌روین
۷. ئه‌و خودایه‌ی که‌ هه‌رگیز نه‌بووه، نووسینی: ئه‌حمه‌د دیدات، وه‌رگێڕانی: عه‌بدوڵا ئاسۆ، پینداچوونه‌وه و داپ‌شتنه‌وه و له‌سه‌ر نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی (پروژه‌ی هاوبه‌ش له‌گه‌ڵ ستافی دیدات)
۸. هایما "کورتە شرۆڤه‌یه‌که‌ بۆ بنچینه‌ی باوه‌ری ته‌حاوی"، نووسینی: پینشه‌وا ئه‌حمه‌دی کو‌ری موحه‌مه‌دی ته‌حاوی، وه‌رگێڕانی: ئیبراهیم حه‌مه‌یوسف هه‌ورامی، پینداچوونه‌وه و داپ‌شتنه‌وه و له‌سه‌ر نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی
۹. قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌کان، نووسینی: ئه‌حمه‌د دیدات، وه‌رگێڕانی: موحه‌مه‌د عه‌لی سه‌لمان، له‌سه‌ر نووسینی: هامنۆ ئه‌یوب هه‌ورامی (پروژه‌ی هاوبه‌ش له‌گه‌ڵ ستافی دیدات)

پېرست

- گوته‌ی زنجیره‌ی هؤمین ۵
- پېشه‌کيی وەرگيږ: ۷
- کورته باسیک له‌مەر ژبوی شیخ ئه‌حمەد دیدات ۱۵
- به‌شی یه‌که‌م: مه‌زنترين په‌رجووی قورئان ۲۱
- "ئالنگارییه‌کی قورئان بۆ مروّف و په‌ری" ۲۱
- "What is a Miracle?" په‌رجوو (موعجیزه) چیه؟ ۲۱
- په‌وشته باوه‌کان ۲۲
- خواروخی‌چیه‌کی به‌رده‌وام ۲۴
- نیشانه! چ نیشانیه‌که؟ (به‌هه‌له‌داچوونی تۆماس کارلیل) ۲۵
- "ئهمه‌ی گه‌لیک پيی قه‌لسم" ۲۵
- له‌که‌دارکردن ۲۶
- داوای نیشانه ده‌که‌ن: ۲۸
- بۆ ئه‌وانه‌ی په‌خنه له قورئان ده‌گرن ۳۴
- ئایه‌ته‌کان پوون و ئاشکرا ۳۵
- به‌شی دووهم: لایه‌نی زانستی و ده‌رخستنی به‌های قورئان ۳۷
- به‌خشنده‌یه‌کی شایه‌نی ستایش: ۳۷
- ژیریژی (لوژیکی) ۳۹
- تیوری 'بیگ بانگ' ته‌قینه‌وه‌ی مه‌زنه‌که ۴۳
- بنه‌رته‌ی ژیان ۴۴
- تیروانینی یوسف عه‌لی ۴۷
- نیشانه‌کانی خودا (په‌رجوو) ۴۸
- گوته‌ی پیاویکی فه‌ره‌نسی هاوچه‌رخ: ۴۹
- ئاموژگاری (وریان کردنه‌وه) بۆ زانسته‌کان ۵۰
- وانه به ئه‌نجام نه‌گه‌یشته‌وه‌که‌م "" ۵۴

- به‌ره‌نگارييه‌که هه‌ل بکه (به‌ره‌نگاريان ببه‌وه)..... ۵۵
- به‌شی سَيِّه‌م..... ۵۹
- قورئان به‌ته‌واوی بِيه‌اوتا و ناوازيه‌ له‌ تۆمارکردنی ئايه‌ته‌کان..... ۵۹
- قورئان ده‌ستکاری نه‌کراوه و ناكریت..... ۶۰
- شيوازی مروّف..... ۶۰
- فه‌ره‌نگ يارمه‌تییان نادات..... ۶۵
- رپوونکردنه‌وه‌یه‌کی پيويست له‌سه‌ر سووره‌تی عه‌له‌ق..... ۶۸
- راوبوچوونی بيئاوه‌ران..... ۶۹
- تۆماريکی ناوازه..... ۷۰
- ده‌رووناسيکی که‌نه‌دی..... ۷۲
- په‌رجووی رۆژنامه‌واني..... ۷۴
- رپووداوه‌ ناخۆشه‌که‌ی شار..... ۷۵
- مووسا (ع) و گه‌شته‌ پيشه‌نگه‌که‌ی..... ۷۶
- په‌رجووی رۆژنامه‌واني و جارنامه..... ۷۷
- تيه‌ه‌لچوونه‌وه‌ی گيتی..... ۷۸
- کورتنووس..... ۸۰
- فه‌رماندان به‌ مووسا..... ۸۱
- به‌شی چواره‌م..... ۸۶
- چه‌ند پيشينييه‌کی ده‌رناسا..... ۸۶
- له‌نيوان (قورئان و په‌رتوکی پيروژ)دا..... ۸۶
- پيشينييه‌کانی په‌رتوکی پيروژ..... ۹۴
- به‌شی پينجه‌م..... ۱۰۱
- مُوعَجَزَه..... ۱۰۱
- به‌شی شه‌شه‌م..... ۱۲۶
- خودا، بِيه‌اوتايه‌ له‌ تايبه‌تمه‌ندييه‌کانيدا!..... ۱۲۶
- خاوه‌نی شتانيکه‌ که‌ ته‌نيا له‌ خوی ده‌وه‌شيته‌وه..... ۱۲۶

قورئان موعجيزه‌ی موعجيزه‌کان

- ۱۳۶..... به‌شی حه‌وته‌م
۱۳۶..... چاره‌سه‌ری مشتومر
۱۳۶..... قورئان چاره‌سه‌ری هه‌موو کیشه‌کانتان ده‌کات!
۱۴۶..... فه‌ره‌ه‌نگۆک